

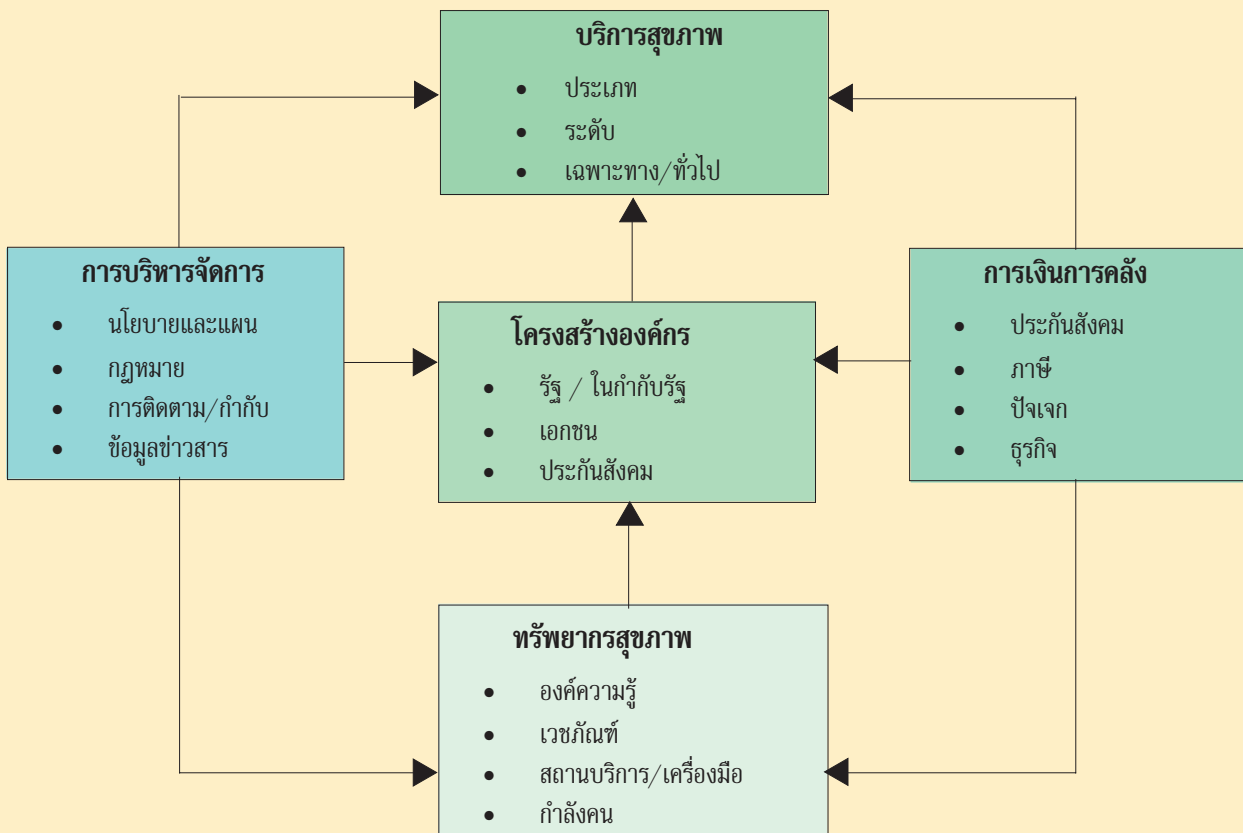
บทที่ 6

ระบบบริการสุขภาพไทย

ระบบบริการสุขภาพของประเทศไทย มีวิวัฒนาการเรื่อยมา จากอดีตที่ผู้คนพึ่งพากันเองโดยอาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บและการดูแลสุขภาพอนามัยกลายมาเป็นระบบที่พึ่งพาการแพทย์แผนปัจจุบัน และการสาธารณสุขสมัยใหม่เป็นสิ่งสำคัญ มีการจัดบริการออกเป็นหลายระดับ นับตั้งแต่การดูแลตนเองในระดับครอบครัวถึงการจัดบริการสาธารณสุขระดับสูงที่ต้องปฏิบัติงานโดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ได้มีการผลิตบุคลากรสาธารณสุขสาขาต่างๆ มีการจัดหาและพัฒนาเทคโนโลยี ฯลฯ ตามแนวทางสมัยใหม่ มีการกำหนด “ฝ่ายผู้ให้บริการ” และ “ฝ่ายผู้รับบริการ” และกำหนดระบบบริการที่ชัดเจนมากขึ้น โดยภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้จัดบริการหลักของระบบ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายประชาชนก็ยังคงช่วยกันเองตามวิถีเดิมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดมา และมีการจัดบริการของฝ่ายเอกชนทั้งที่มุ่งกำไรและไม่มุ่งกำไรผสมปนเปออยู่ด้วยกัน (Pluralistic health service system) การปรับระบบงบประมาณของนโยบายการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ส่งผลให้ระบบบริการสุขภาพไทยมีการปรับตัวโดยคำนึงถึงความสะดวกในการเข้าถึงบริการของประชาชนมากขึ้น

องค์ประกอบของระบบบริการสุขภาพ ประกอบขึ้นด้วยส่วนต่างๆ อันได้แก่ (1) ทรัพยากรสุขภาพ (2) การบริหารจัดการ (3) โครงสร้างองค์กร (4) การเงินการคลัง และ (5) บริการสุขภาพ (ภาพที่ 6.1) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 6.1 โครงสร้างระบบบริการสุขภาพ

1. ทรัพยากรสุขภาพ

ทรัพยากรสุขภาพประกอบด้วย (1) กำลังคน (2) สถานบริการและเครื่องมือ (3) เวชภัณฑ์ (4) องค์ความรู้

1.1 กำลังคนด้านสุขภาพ

ปัจจุบันมีหน่วยงานองค์กรที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพในประเทศไทย จำนวน 70 แห่ง เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 13 แห่ง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข 43 แห่ง กระทรวงกลาโหม 3 แห่ง กระทรวงมหาดไทย 1 แห่ง ภาคเอกชนรวมสภาวิชาชีพ 10 แห่ง โดยในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเร่งผลิตกำลังคนด้านสุขภาพทั้งระดับปริญญาและระดับผู้ช่วย เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม

กำลังคนด้านสุขภาพ เป็นทั้งผู้สร้างเทคโนโลยีและเป็นผู้นำเทคโนโลยีสุขภาพไปบริหารจัดการและจัดระบบบริการเพื่อให้เกิดสุขภาพดีขึ้นในหมู่ประชาชน เป็นทรัพยากรที่มีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายสูงสุด ซึ่งโดยทั่วไปจะสูงถึงร้อยละ 60-80 ของค่าใช้จ่ายด้านการดำเนินการ และจากข้อเท็จจริงปรากฏว่าขณะนี้กำลังคนด้านสุขภาพมีความไม่สมดุล ทั้งประเภท คุณภาพ จำนวนและการกระจาย ข้อมูลและความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องกำลังคนด้านสุขภาพ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งในระบบบริการสุขภาพ

ในบทนี้ ขอนำเสนอข้อมูลกำลังคนด้านสุขภาพ ที่สำคัญเพียง 5 ประเภท คือ แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล และเจ้าหน้าที่สถานอนามัย ดังนี้

1.1.1 แพทย์

(1) การผลิตแพทย์

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันที่ผลิตแพทย์ทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งสิ้น 11 แห่ง เป็นสถาบันการศึกษาของรัฐ 10 แห่ง และเอกชน 1 แห่ง โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป มีสถาบันการศึกษาของรัฐอีก 6 แห่ง จะเริ่มผลิตแพทย์ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การผลิตแพทย์ในไทย พ.ศ. 2540 - 2546 ผลิตได้ปีละ 1,300 - 1,500 คน (ตารางที่ 6.1) แต่อีก 10 ปีข้างหน้า พ.ศ. 2547-2556 จะมีแนวโน้มการผลิตแพทย์เพิ่มขึ้นให้เพียงพอกับความต้องการของประเทศอย่างเร่งด่วน โดยจะผลิตตามแผนการรับปกติ ปีละประมาณ 1,000-1,400 คน และมีแผนเร่งรัดผลิตแพทย์เพิ่มอีกปีละไม่ต่ำกว่า 600 คน ส่วนสถาบันผลิตแพทย์ภาคเอกชนยังมีการผลิตคงเดิม (ตารางที่ 6.2) สำหรับจำนวนแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาในอนาคต ดังตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.1 จำนวนการรับนักศึกษาแพทย์ของประเทศไทย ปีการศึกษา 2540 - 2546

หน่วย : คน

หน่วยงานผลิต	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	รวม
1. ภาครัฐ	1,426	1,382	1,539	1,498	1,501	1,315	1,274	9,935
1.1 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	1,152	1,147	1,169	1,132	1,130	959	911	7,600
1.2 กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	150	143	277	272	276	293	301	1,712
1.3 สังกัดหน่วยงานอื่นๆ	124	92	93	94	95	63	62	623
2. ภาคเอกชน	102	100	96	97	77	102	100	674
รวม	1,528	1,482	1,635	1,595	1,578	1,417	1,374	10,609

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

หมายเหตุ: 1. เป็นข้อมูลการรับนักศึกษาแพทย์จริง
2. หน่วยงานอื่นๆ หมายถึง วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎและวิทยาลัยแพทยศาสตร์ กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

ตารางที่ 6.2 แผนการรับนักศึกษาแพทย์ของไทย ปีการศึกษา 2547-2556

หน่วย : คน

หน่วยงานผลิต	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	รวม
I. แผนการรับปกติ											
1. ภาครัฐ	1,324	1,358	1,338	932	932	932	932	932	932	932	10,564
1.1 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	882	882	882	882	882	882	882	882	882	882	8,820
1.2 กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	392	426	426	-	-	-	-	-	-	-	1,244
1.3 สังกัดหน่วยงานอื่นๆ	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	500
2. ภาคเอกชน	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	1,000
รวมการผลิตตามแผนการรับปกติ	1,424	1,458	1,458	1,032	1,032	1,032	1,032	1,032	1,032	1,032	11,564
II. แผนเพิ่มการผลิต											
1. ภาครัฐ	596	681	721	1,215	1,215	1,250	1,250	1,250	1,250	1,250	10,678
1.1 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	426	476	516	584	584	604	604	604	604	604	5,606
1.2 กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	75	75	75	501	501	516	516	516	516	516	3,807
1.3 สังกัดหน่วยงานอื่นๆ	95	130	130	130	130	130	130	130	130	130	1,265
2. ภาคเอกชน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวมการผลิตตามแผนเพิ่มการผลิต	596	681	721	1,215	1,215	1,250	1,250	1,250	1,250	1,250	10,678
รวมการผลิตทั้งหมด	2,020	2,139	2,179	2,247	2,247	2,282	2,282	2,282	2,282	2,282	22,242

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

หมายเหตุ: 1. เป็นข้อมูลแผนการรับนักศึกษาแพทย์
2. หน่วยงานอื่นๆ หมายถึง วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎ และวิทยาลัยแพทยศาสตร์ กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

ตารางที่ 6.3 แพทย์ที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2540 - 2549

หน่วย : คน

หน่วยงานผลิต	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	รวม
1. ภาครัฐ	877	1,148	1,177	1,222	1,272	1,504	1,422	1,462	1,422	1,426	12,932
1.1 สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา	852	1,073	1,089	1,124	1,140	1,250	1,206	1,111	1,075	1,074	10,994
1.2 กระทรวงสาธารณสุขร่วม กับสำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา	-	-	-	8	31	134	137	263	258	262	1,093
1.3 สังกัดหน่วยงานอื่นๆ	25	75	88	90	101	120	79	88	89	90	845
2. ภาคเอกชน	37	30	58	40	66	79	56	91	92	73	622
รวมทั้งหมด	914	1,178	1,235	1,262	1,338	1,583	1,478	1,553	1,514	1,499	13,554

ที่มา: แพทยสภาและโครงการผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบท กระทรวงสาธารณสุข

- หมายเหตุ: 1. ปีการศึกษา 2540-2546 เป็นจำนวนแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาและมาขึ้นทะเบียนกับแพทยสภา
2. ปีการศึกษา 2547-2549 เป็นจำนวนแพทย์ที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา เป็นการคาดการณ์โดยใช้อัตราการสำเร็จการศึกษาประมาณร้อยละ 95 ของนักศึกษาที่เข้าเรียน
3. สังกัดหน่วยงานอื่นๆ หมายถึง วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎและวิทยาลัยแพทยศาสตร์ กรุงเทพมหานคร และวชิรพยาบาล

(2) จำนวนแพทย์ที่ปฏิบัติงานจริงและที่ต้องการ

ใน พ.ศ. 2546 ประเทศไทยมีแพทย์ที่มีชีวิตอยู่และจดทะเบียนไว้กับแพทยสภาทั้งหมด 28,920 คน ใน พ.ศ. 2543 จากการสำมะโนประชากร พบมีแพทย์ที่ปฏิบัติงานจริงประมาณ 22,465 คน¹ คิดเป็นอัตราส่วนแพทย์ : ประชากร 1: 2,750 คน และมีการคาดประมาณว่าใน พ.ศ. 2563 มีแพทย์ทั้งหมด 44,028 - 47,519 คน² คิดเป็นอัตราส่วนแพทย์ : ประชากร 1: 1,540 คน ในขณะที่มีความต้องการแพทย์ทั้งหมดประมาณ 44,064 - 50,359 คน² (ตารางที่ 6.4) ดังนั้น หากการผลิตแพทย์เป็นไปตามแผนเพิ่มการผลิตและมีสถาบันการผลิตแพทย์เพิ่มขึ้น ความขาดแคลนแพทย์ในภาพรวมน่าจะหายไปไปอีก 20 ปีข้างหน้า แต่ปัญหาการกระจายคงจะยังมีอยู่

¹ ทักษพล ธรรมรังสี, การศึกษาลักษณะการกระจายบุคลากรสุขภาพในมิติต่างๆ จากการสำมะโนประชากรและการเคหะ ปี พ.ศ. 2543, สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ

² ณิชกร ศิริกนกวิไล, Modified population-to-physician ratio method to project future physician requirement in Thailand, HRDJ; 1998, Vol.2, No. 3 : 197-209.

ตารางที่ 6.4 คาดประมาณจำนวนแพทย์ที่ปฏิบัติงาน พ.ศ. 2543 - พ.ศ. 2563

พ.ศ.	จำนวนผู้ปฏิบัติงานจริง		
	ต่ำ	สูง	ค่าเฉลี่ย
2543	20,263	21,866	21,065
2548	25,526	27,699	26,608
2553	31,855	34,467	33,161
2558	38,217	41,282	39,750
2563	44,028	47,519	45,774

ที่มา: ณิชากร ศิริกนกวิไล, Modified population-to-physician ratio method to project future physician requirement in Thailand, HRDJ; 1998, Vol.2, No. 3 : 197-209.

(3) การกระจายแพทย์ตามภูมิศาสตร์

แพทย์โดยส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลาง และเมืองที่มีความเจริญ อย่างไรก็ตามช่องว่างระหว่างกรุงเทพมหานคร และชนบทมีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 (ตารางที่ 6.5, ภาพที่ 6.2 และ ภาพที่ 6.3) จนถึง พ.ศ. 2532 และหลังจาก พ.ศ. 2532 ถึง พ.ศ. 2540 ช่องว่างระหว่างกรุงเทพมหานครและชนบทมีแนวโน้มคงที่และ**แยลง** เนื่องมาจากการขยายตัวของสถานพยาบาลภาคเอกชนในเขตเมืองและกรุงเทพมหานครในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจ มีแนวโน้มที่การกระจายแพทย์ดีขึ้น แพทย์จากภาคเอกชนมีสัดส่วนลดลง โดยแพทย์ในส่วนของกระทรวงสาธารณสุขมีสัดส่วนและจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในชนบท

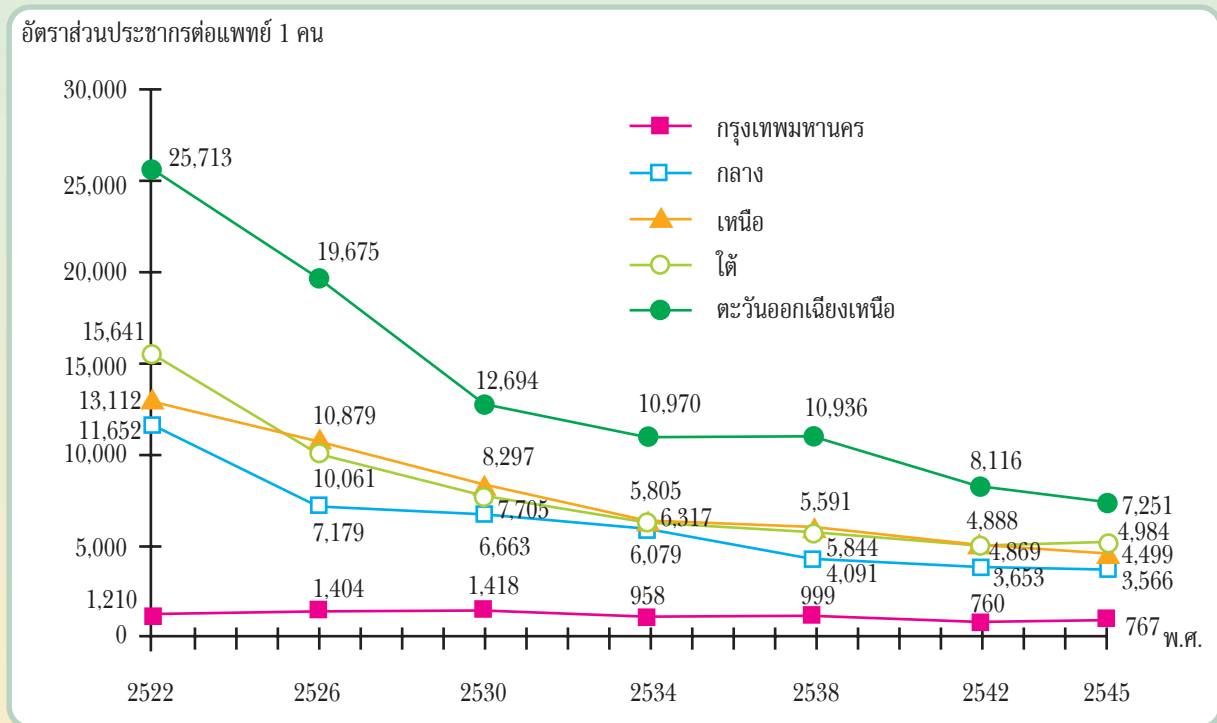
ตารางที่ 6.5 การกระจายแพทย์จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ภาค / ปี	พ.ศ.													
	2522	2524	2526	2528	2530	2532	2534	2536	2538	2540	2542	2544	2545	
กรุงรัตนโกสินทร์	4,069 (1,210)	3,927 (1,362)	4,084 (1,404)	3,966 (1,431)	4,211 (1,418)	5,888 (1,062)	5,832 (958)	6,191 (1,045)	5,582 (999)	7,771 (720)	7,438 (760)	7,504 (760)	7,504 (767)	
กลาง	814 (11,652)	1,019 (9,407)	1,387 (7,179)	1,521 (7,335)	1,730 (6,663)	2,008 (5,920)	2,227 (5,805)	2,490 (5,180)	3,309 (4,091)	3,100 (4,506)	3,917 (3,653)	4,315 (3,375)	4,135 (3,566)	
เหนือ	741 (13,112)	815 (12,075)	934 (10,879)	935 (10,884)	1,264 (8,297)	2,021 (5,331)	1,747 (6,317)	1,822 (6,117)	2,037 (5,844)	2,079 (5,791)	2,494 (4,869)	2,699 (4,488)	2,698 (4,499)	
ใต้	362 (15,641)	447 (13,154)	608 (10,061)	865 (7,684)	908 (7,705)	1,165 (6,306)	1,179 (6,079)	1,274 (6,257)	1,369 (5,591)	1,510 (5,216)	1,659 (4,888)	1,612 (5,127)	1,678 (4,984)	
ตะวันออกเฉียงเหนือ	633 (25,713)	723 (23,238)	889 (19,675)	1,209 (14,908)	1,467 (12,694)	1,631 (11,762)	1,818 (10,970)	1,848 (10,851)	1,884 (10,936)	2,109 (9,951)	2,632 (8,116)	2,817 (7,614)	2,972 (7,251)	
เปรียบเทียบประชากรแพทย์	1 : 21.3	1 : 17.1	1 : 14.0	1 : 10.4	1 : 8.9	1 : 11.1	1 : 11.4	1 : 10.4	1 : 10.9	1 : 13.8	1 : 10.7	1 : 10.0	1 : 9.5	
ระหว่าง กทม. และตะวันออก เฉียงเหนือ														
รวม	6,619 (6,956)	6,931 (6,847)	7,902 (6,259)	8,496 (6,083)	9,580 (5,595)	12,713 (4,361)	12,803 (4,426)	13,634 (4,297)	14,181 (4,180)	16,569 (3,649)	18,140 (3,395)	18,947 (3,277)	18,987 (3,295)	

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์

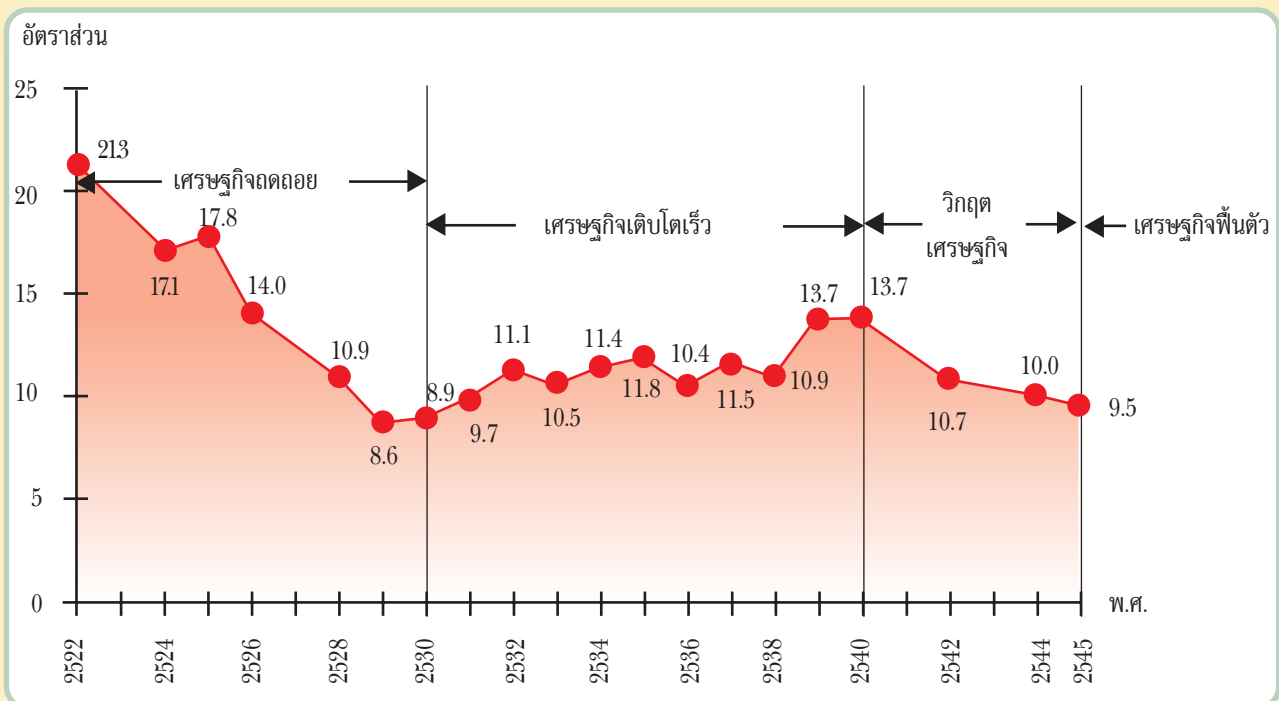
- หมายเหตุ:**
1. ตัวเลขใน ( ) คือ จำนวนประชากรต่อแพทย์ 1 คน
  2. ตัวเลขจากการสำรวจจะต่ำกว่าความเป็นจริง ร้อยละ 20
  3. ข้อมูล พ.ศ. 2528 เป็นข้อมูลสมมุติ ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2527 แทน
  4. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการการสุขภาพทั้งหมด โดย กทม. ได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 44.3 ภาคกลางร้อยละ 60.5 ภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7 ภาคเหนือ ร้อยละ 74.9 และภาคใต้ ร้อยละ 68.3
  5. แพทย์ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.2 อัตราส่วนประชากรต่อแพทย์ จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ภาพที่ 6.3 อัตราส่วนประชากรต่อแพทย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเทียบกับกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจสถานบริการสุขภาพในกรุงเทพฯ เพียงร้อยละ 44.3 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7

2. แพทย์ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

(4) การกระจายแพทย์ตามสังกัด

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา พบว่า แพทย์สังกัดภาครัฐมีสัดส่วนลดลงและภาคเอกชนมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ จำนวนแพทย์ที่ปฏิบัติงานในภาครัฐ (กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอื่นๆ รัฐวิสาหกิจ และราชการท้องถิ่น) มีสัดส่วนลดลง จากร้อยละ 93.3 ใน พ.ศ. 2514 เหลือร้อยละ 76.3 ใน พ.ศ. 2538 โดยแพทย์ที่ปฏิบัติงานในภาคเอกชนมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.7 ใน พ.ศ. 2514 เป็นร้อยละ 23.7 ใน พ.ศ. 2538

ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ใน พ.ศ. 2545 พบว่า ภาครัฐมีแพทย์ปฏิบัติงาน เป็นร้อยละ 79.0 โดยเพิ่มเฉพาะในกระทรวงสาธารณสุข ขณะเดียวกันแพทย์ในภาคเอกชนซึ่งลดลงในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในระยะแรกกลับเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เป็นร้อยละ 21.0 (ตารางที่ 6.6 และภาพที่ 6.4)

ตารางที่ 6.6 สัดส่วนการกระจายแพทย์จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545

ปี / สังกัด	จำนวน / ร้อยละ					
	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่น ๆ	รัฐวิสาหกิจ	ราชการท้องถิ่น	เอกชน	รวม
2514	1,515 (37.1)	1,832 (44.8)	123 (3.0)	341 (8.3)	274 (6.7)	4,085
2516	1,678 (36.4)	2,039 (44.2)	147 (3.2)	357 (7.7)	386 (8.4)	4,607
2518	1,922 (38.4)	2,068 (41.3)	143 (2.8)	452 (9.0)	420 (8.4)	5,005
2520	2,198 (38.0)	2,575 (44.5)	147 (2.5)	344 (5.9)	526 (9.1)	5,790
2522	2,510 (37.9)	2,768 (41.8)	168 (2.5)	433 (6.5)	740 (11.2)	6,619
2524	2,987 (43.1)	2,667 (38.5)	175 (2.5)	371 (5.3)	731 (10.5)	6,931
2526	3,622 (46.1)	2,806 (35.8)	197 (2.5)	333 (4.2)	890 (11.3)	7,848
2528	4,289 (50.3)	2,630 (30.8)	248 (2.9)	363 (4.3)	1,000 (11.7)	8,530
2530	4,758 (49.7)	3,086 (32.2)	235 (2.5)	407 (4.2)	1,094 (11.4)	9,580
2532	5,396 (42.4)	4,398 (34.6)	640 (5.0)	483 (3.8)	1,796 (14.1)	12,713
2534	5,437 (42.5)	4,100 (32.0)	442 (3.5)	517 (4.0)	2,307 (18.0)	12,803
2536	5,843 (42.8)	4,152 (30.5)	613 (4.5)	484 (3.5)	2,542 (18.6)	13,634

ตารางที่ 6.6 สัดส่วนการกระจายแพทย์จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545 (ตารางต่อ)

ปี / สังกัด	จำนวน / ร้อยละ					
	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่น ๆ	รัฐวิสาหกิจ	ราชการท้องถิ่น	เอกชน	รวม
2538	6,134 (43.3)	3,936 (27.8)	259* (1.8)	488 (3.4)	3,364 (23.7)	14,181
2540	8,026 (48.4)	3,873 (23.4)	933 (5.6)	493 (3.0)	3,244 (19.6)	16,569
2542	9,799 (54.0)	3,683 (20.3)	721 (4.0)	534 (3.0)	3,403 (18.7)	18,140
2544	10,068 (53.1)	3,568 (18.8)	384 (2.0)	543 (2.9)	4,384 (23.1)	18,947
2545	10,444 (55.0)	3,613 (19.0)	374 (2.0)	565 (3.0)	3,991 (21.0)	18,987

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) แสดงร้อยละ

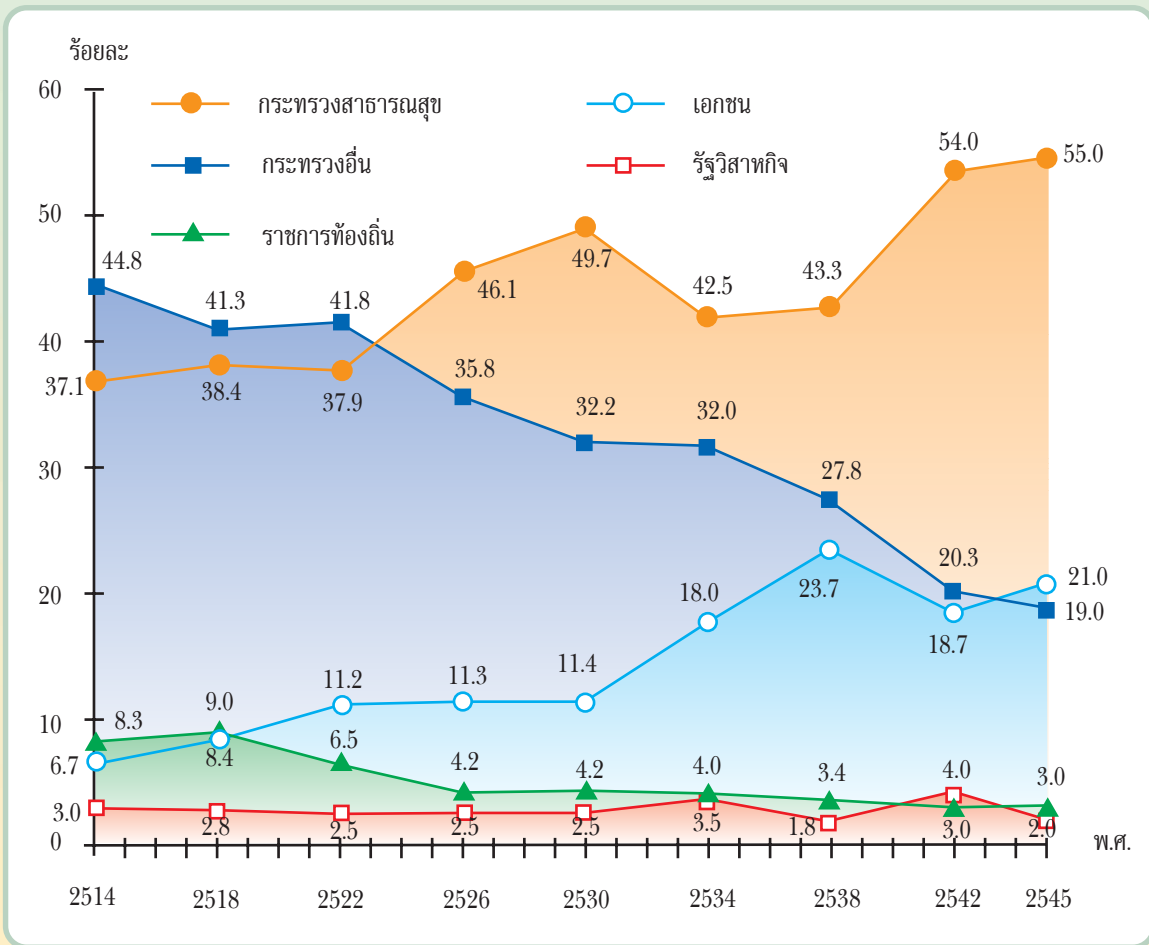
2. พ.ศ. 2538 ไม่มีข้อมูลจาก รพ.จุฬาลงกรณ์

3. พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดยสถานบริการสุขภาพภาครัฐได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 62.5 และสถานบริการสุขภาพภาคเอกชน ได้รับข้อมูลร้อยละ 77.3

4. พ.ศ. 2545 แพทย์ของโรงพยาบาลจุฬาฯ ย้ายจากรัฐวิสาหกิจและองค์กรอิสระไปไว้ในกระทรวงอื่นๆ

5. แพทย์ในกรุงเทพมหานครสังกัดต่างๆ พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.4 สัดส่วนของแพทย์จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545

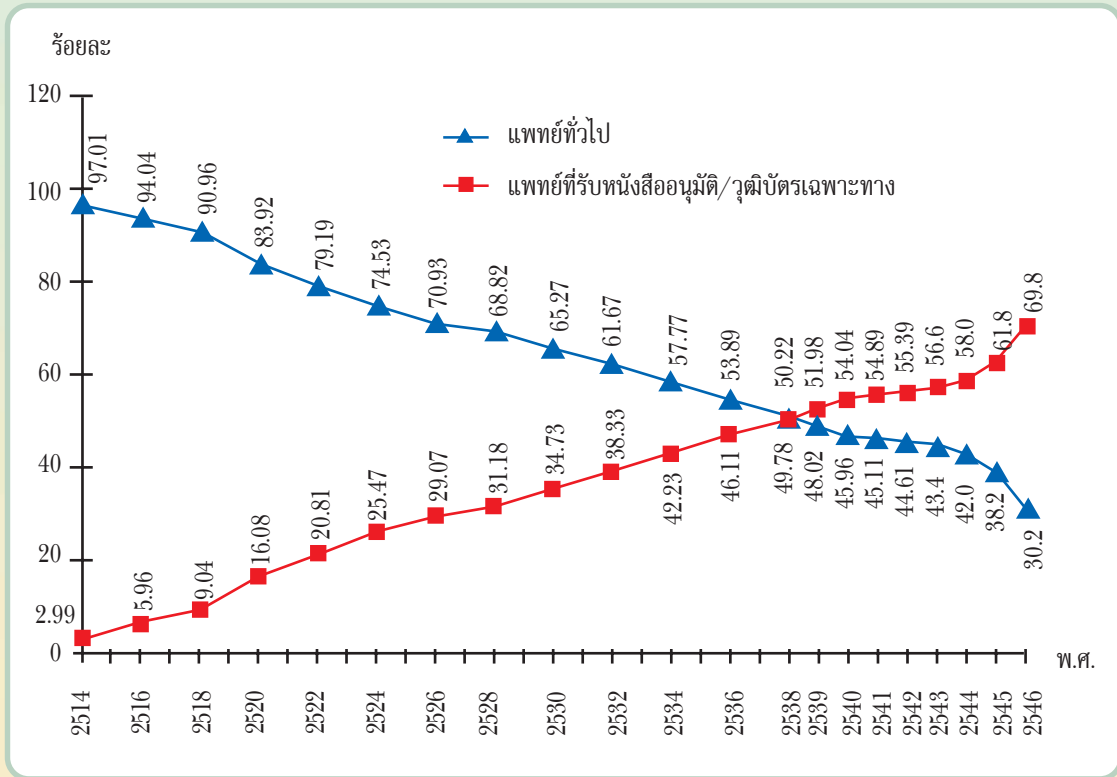

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

(5) การกระจายตามสาขาเฉพาะทาง

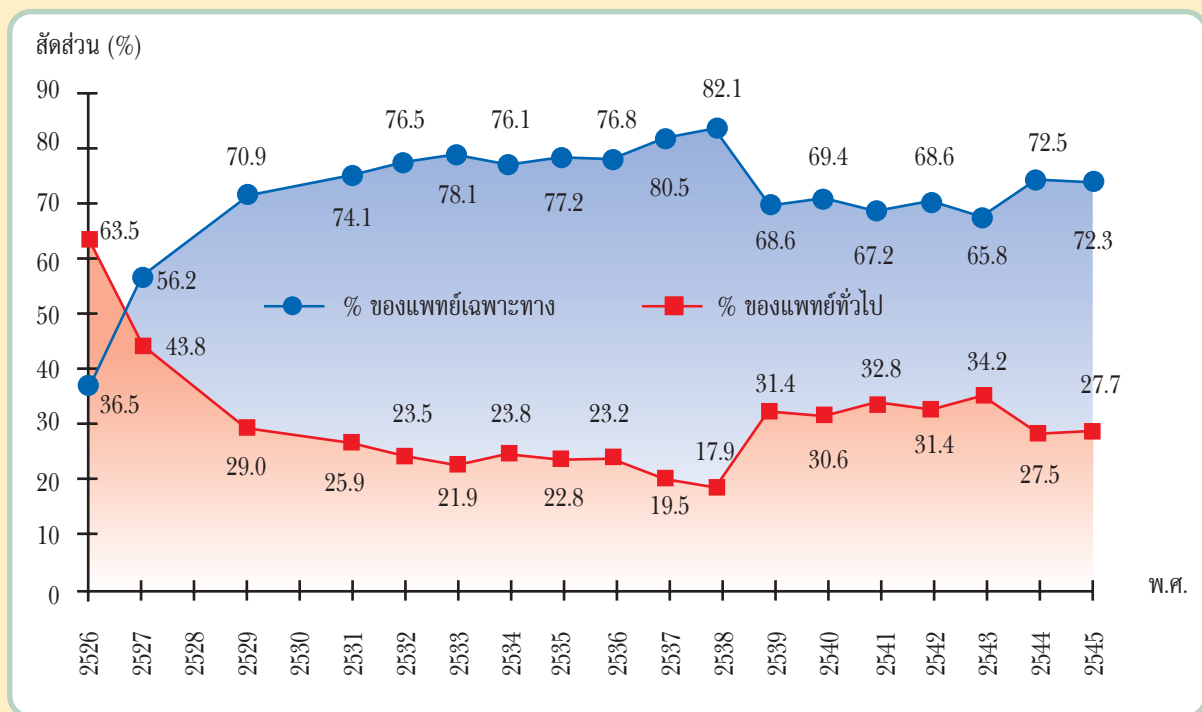
แพทย์ในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเข้ารับการอบรมเป็นแพทย์เฉพาะทางในสัดส่วนที่สูงขึ้นเรื่อยๆ โดยใน พ.ศ. 2546 มีแพทย์ที่ได้รับหนังสืออนุมัติและวุฒิบัตรแพทย์เฉพาะทางสาขาต่างๆ รวมกันถึงร้อยละ 69.8 (21,126 คน) (ภาพที่ 6.5) แต่ในทางปฏิบัติ พบว่า แพทย์ที่ปฏิบัติงานในฐานะแพทย์เฉพาะทางมีสูงถึงร้อยละ 72.3 (ภาพที่ 6.6) ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากแพทย์ที่ไม่ได้หนังสืออนุมัติและวุฒิบัตรจากแพทยสภา แต่ประกอบวิชาชีพในฐานะแพทย์เฉพาะทาง

ภาพที่ 6.5 สัดส่วนแพทย์เฉพาะทางและแพทย์ทั่วไป พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2546

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการแพทยสภา (นับเฉพาะแพทย์เฉพาะทางที่ได้รับวุฒิบัตรหรือหนังสืออนุมัติ)

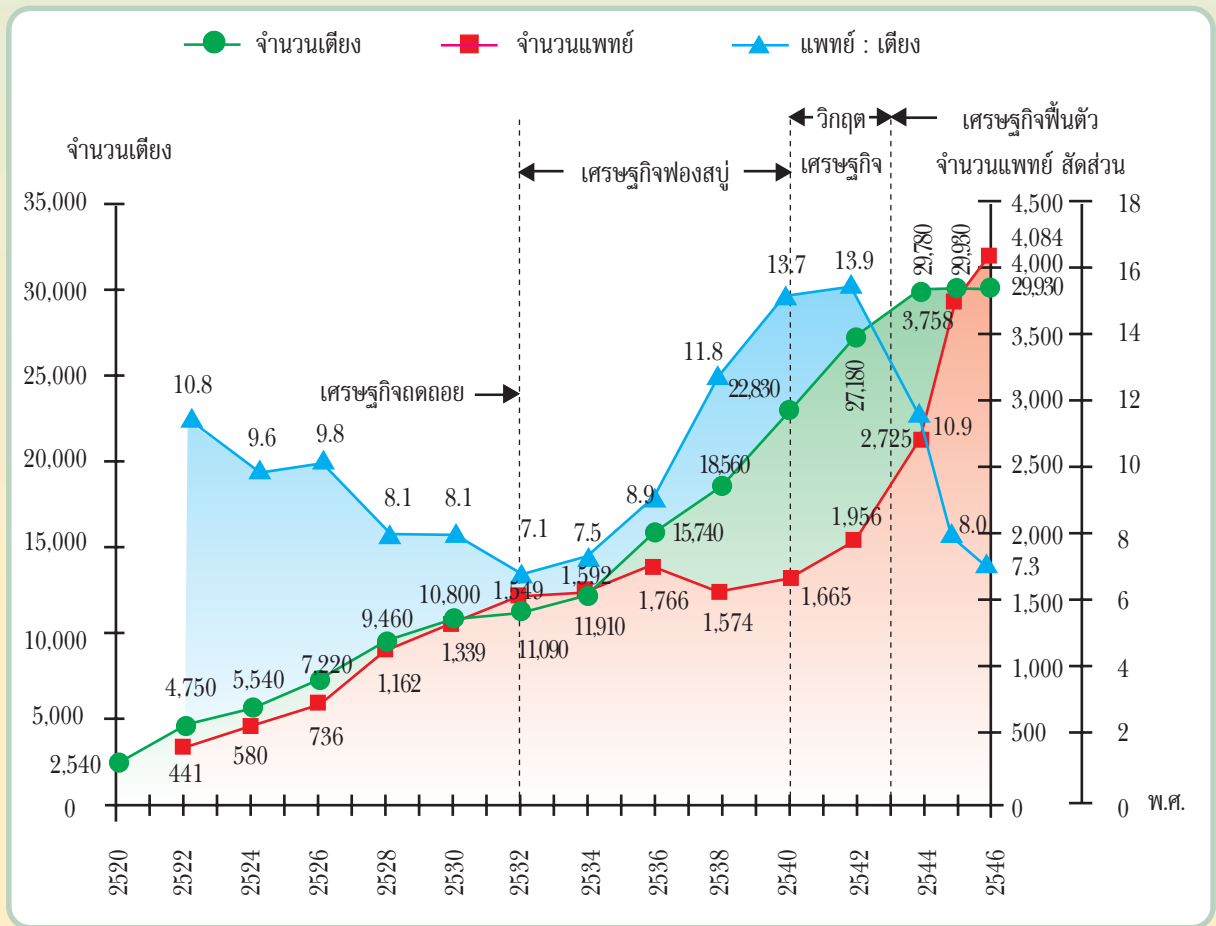
ภาพที่ 6.6 สัดส่วนแพทย์ทั่วไปและแพทย์เฉพาะทาง พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2545 (นับจำนวนแพทย์ที่ปฏิบัติงานจริงๆ)

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของการสูญเสียแพทย์ (เมื่อเทียบจำนวนแพทย์จบใหม่) ของกระทรวงสาธารณสุข พบว่า มีแนวโน้มสูงขึ้น ในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่โดยถึงระดับสูงสุดใน พ.ศ. 2539 (ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ) ซึ่งพบว่ามีโรงพยาบาลชุมชนถึง 21 แห่ง ที่ไม่มีแพทย์ประจำเลย ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 สถานการณ์ดีขึ้นมาก จนเมื่อเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวใหม่ใน พ.ศ. 2544 - 2546 สถานการณ์การลาออกของแพทย์ในกระทรวงสาธารณสุขกลับรุนแรงใหม่อีกครั้ง (ตารางที่ 6.7)

ภาพที่ 6.7 จำนวนเตียงและจำนวนแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชน พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2546

ที่มา: สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
 สำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (เฉพาะจำนวนแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป)

หมายเหตุ: ใน พ.ศ. 2544 - 2546 ไม่มีการสำรวจแพทย์ที่ปฏิบัติงานจริงในโรงพยาบาลชุมชน จึงใช้ข้อมูลจากบัญชีถือจ่ายเงินเดือนข้าราชการ (จ 18) ซึ่งมีข้อจำกัดจึงทำให้ตัวเลขสูงกว่าความเป็นจริง

ตารางที่ 6.7 จำนวนและสัดส่วนการสูญเสียแพทย์สุทธิเมื่อเทียบกับแพทย์จบใหม่บรรจุเข้ารับราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2537 - 2546

ปีงบประมาณ	จำนวนแพทย์						สูญเสียสุทธิ (จำนวน/ร้อยละ)
	เพิ่มขึ้น			ลดลง (ลาออก)			
	จบใหม่	กลับเข้ารับราชการใหม่	รวม	ข้าราชการ	พนักงานของรัฐ	รวม	
2537	526	-	526	42	-	42	42/8.0
2538	576	-	576	260	-	260	260 / 45.1
2539	568	-	568	344	-	344	344 / 60.6
2540	579	30	609	336	-	336	306 / 52.8
2541	618	93	711	299	-	299	206 / 33.3
2542	830	57	887	204	-	204	147 / 17.7
2543	893	98	991	201	-	201	103 / 11.5
2544	883	82	952	193	83	276	194 / 22.0
2545	878	38	916	401	163	564	526 / 59.9
2546	1,013	39	1,052	287	508	795	756 / 74.6

ที่มา: สำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

* ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา มติ ครม. ให้กระทรวงสาธารณสุข รับนักเรียนทุนที่จบการศึกษาปี 2542 เป็นพนักงานของรัฐในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข แทนบรรจุเป็นข้าราชการ

หมายเหตุ: หน่วยงานเจ้าของเรื่องมีการปรับข้อมูลใหม่หมดตั้งแต่ปีงบประมาณ 2538 - ปีงบประมาณ 2546

(6) ภาระงานของแพทย์

หากเทียบกับปริมาณผู้ป่วยที่แพทย์ต้องดูแลในระดับต่างๆ พบว่า แพทย์โรงพยาบาลชุมชน มีภาระมากที่สุดเมื่อเทียบกับแพทย์ในเขตเมือง กทม. และเอกชน (ตารางที่ 6.8)

ตารางที่ 6.8 แสดงภาระงานของแพทย์ พ.ศ. 2545

สังกัด	(1) ผู้ป่วยนอก (คน)	(2) ผู้ป่วยใน (คน)	(3) ผู้ป่วยใน ที่ปรับค่า*	รวมภาระงาน (1) + (3)	แพทย์ (คน)	ภาระงานต่อ แพทย์	ดัชนี เปรียบเทียบ
รพช.	17,831,867	3,305,860	46,282,040	64,113,907	2,732	23,467.8	2.2
รพศ. / รพท.	5,823,778	2,605,672	46,902,096	52,725,874	4,619	11,415.0	1.1
รพ. มหาวิทยาลัย	934,774	303,866	5,469,588	6,404,362	2,576	2,486.2	0.2
รพ. สังกัด กทม.	430,098	81,267	1,462,806	1,892,904	543	3,486.0	0.3
เอกชน	4,025,727	1,535,831	21,501,634	25,527,361	3,572	7,146.5	0.7
รวม	29,046,244	7,832,496	121,618,164	150,664,408	14,042	10,729.6	1.0

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: * การปรับค่าผู้ป่วยในของโรงพยาบาลแต่ละประเภทเพื่อให้เป็นผลผลิตเดียวกัน โดยกำหนดดังนี้

1. รพช. และ รพ. เอกชน ปรับค่าจำนวนคนไข้ใน X 14
2. รพศ. / รพท. รพ. มหาวิทยาลัย และ กทม. ปรับค่าจำนวนคนไข้ใน X 18
3. แพทย์ในโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

1.1.2 ทัณฑ์แพทย์

(1) การผลิตทัณฑ์แพทย์

ปัจจุบันประเทศไทยมีการผลิตทัณฑ์แพทย์ โดยสถาบันการศึกษาภาครัฐเท่านั้น รวมทั้งสิ้น 8 แห่ง การผลิตทัณฑ์แพทย์ในปัจจุบันผลิตประมาณปีละ 500 คน (ตารางที่ 6.9) แต่ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 จะมีการผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมอีกปีละ 200 คน (ตารางที่ 6.10) สำหรับจำนวนทัณฑ์แพทย์ที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาในอนาคต ดังตารางที่ 6.11

ตารางที่ 6.9 จำนวนการรับนักศึกษาทัณฑ์แพทย์ศาสตร์ของประเทศไทย ปีการศึกษา 2540-2547

หน่วยงานผู้ผลิต	ปีการศึกษา								รวม
	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	
สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา	469	478	460	504	486	502	528	528	3,951

ที่มา: สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

หมายเหตุ: เป็นข้อมูลการรับนักศึกษาทัณฑ์แพทย์จริง

ตารางที่ 6.10 แผนการรับนักศึกษาทันตแพทย์ของไทย ปีการศึกษา 2548-2557

หน่วยงานผลิต	ปีการศึกษา										
	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	รวม
1. แผนการรับปกติของ สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา	513	513	513	533	533	533	533	533	533	533	5,270
2. แผนเพิ่มการผลิตของ สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	2,000
รวม	713	713	713	733	733	733	733	733	733	733	7,270

ที่มา: สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

หมายเหตุ: เป็นข้อมูลแผนการรับนักศึกษาทันตแพทย์

ตารางที่ 6.11 จำนวนทันตแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2540-2549

หน่วยงานผู้ผลิต	ปีการศึกษา										
	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	รวม
สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา	318	358	332	349	383	420	423	437	479	462	3,961

ที่มา: ทันตแพทยสภา

หมายเหตุ: 1. ปีการศึกษา 2540 - 2546 เป็นจำนวนทันตแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาและมาขึ้นทะเบียนกับทันตแพทยสภา
2. ปีการศึกษา 2547 - 2549 เป็นจำนวนทันตแพทย์ที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษาเป็นการคาดการณ์โดยใช้อัตราการสำเร็จการศึกษาประมาณร้อยละ 95 ของนักศึกษาที่เข้าเรียน

(2) จำนวนทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานจริงและที่ต้องการ

ใน พ.ศ. 2546 มีทันตแพทย์รวมทั้งสิ้น 8,178 คน (ทันตแพทยสภา, 2546) ปฏิบัติงานจริงประมาณ 7,828 คน³ และมีการคาดประมาณว่า ใน พ.ศ. 2558 มีทันตแพทย์รวม 10,323 คน⁴ ในขณะที่ความต้องการทันตแพทย์มีประมาณ 8,924 - 9,768 คน⁴ จึงเพียงพอกับความต้องการหรืออาจมีโอกาเกินความต้องการได้ในอนาคต (ตารางที่ 6.12)

³ รายงานบุคลากรด้านทันตสาธารณสุข ประจำปี 2546, กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย

⁴ ดวงใจ เล็กสมบุรณ์, Supply Projections for Dentists, Thailand (2000-2030), HRDJ ; 2000, Vol.4, No.2: 94-105.

ตารางที่ 6.12 คาดประมาณจำนวนทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานและสัดส่วนทันตแพทย์ต่อประชากร พ.ศ. 2543 - 2573

พ.ศ.	จำนวนผู้ปฏิบัติงานจริง	สัดส่วนทันตแพทย์ต่อประชากร
2543	6,021	10,350
2548	7,651	8,603
2553	9,118	7,625
2558	10,323	7,114
2563	11,354	6,501
2568	12,119	6,276
2573	12,652	6,072

ที่มา: ดวงใจ เล็กสมบูรณ์, Supply Projections for Dentists, Thailand (2000-2030) HRDJ: 2000, Vol.4, No. 2: 94-105.

(3) การกระจายทันตแพทย์ตามภูมิศาสตร์

ทันตแพทย์ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลางมากที่สุด ช่องว่างระหว่างกรุงเทพมหานคร และภาคต่างๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกับการกระจายแพทย์ (ตารางที่ 6.13 และภาพที่ 6.8 - 6.9) กรมอนามัยได้ทำการสำรวจการกระจายของทันตแพทย์ จำแนกตามภาคใน พ.ศ. 2542 -2546 พบเช่นเดียวกับการสำรวจของรายงานทรัพยากรสาธารณสุข แต่สัดส่วนประชากรต่อทันตแพทย์ต่ำกว่าถึง 1.5 - 2.2 เท่า เนื่องจากสำรวจได้ครอบคลุมกว่า และพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีการขาดแคลนทันตแพทย์รุนแรงสูงสุด โดยมีสัดส่วนประชากรต่อทันตแพทย์สูงกว่า กทม. ถึง 15 เท่า ในช่วง พ.ศ. 2544 - 2546 (ตารางที่ 6.14)

ตารางที่ 6.13 การกระจายต้นทุนแพทย์จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ภาค / ปี	พ.ศ.													
	2522	2524	2526	2528	2530	2532	2534	2536	2538	2540	2542	2544	2545	
กรุงเทพมหานคร	705 (6,982)	676 (7,914)	752 (7,624)	797 (7,123)	878 (6,802)	1,085 (5,766)	1,215 (4,599)	1,331 (4,861)	1,077 (5,179)	1,651 (3,389)	1,891 (2,991)	1,788 (3,190)	1,788 (3,218)	
กลาง	113 (83,938)	152 (63,066)	193 (51,591)	206 (54,155)	257 (44,852)	369 (32,213)	443 (29,181)	526 (24,612)	735 (18,420)	657 (21,263)	818 (17,494)	878 (16,588)	828 (17,810)	
เหนือ	108 (89,963)	110 (89,464)	160 (63,506)	168 (60,577)	141 (74,381)	220 (48,969)	268 (41,176)	295 (37,780)	348 (34,208)	398 (30,248)	446 (27,225)	577 (20,993)	681 (17,824)	
ใต้	38 (114,900)	57 (103,158)	61 (100,279)	69 (96,333)	78 (89,696)	179 (41,044)	255 (28,108)	246 (32,406)	298 (25,687)	248 (31,760)	316 (25,663)	414 (19,963)	416 (20,105)	
ตะวันออกเฉียงเหนือ	58 (280,655)	83 (202,422)	81 (215,938)	86 (209,581)	114 (163,352)	254 (75,526)	227 (87,858)	388 (51,680)	462 (44,595)	460 (45,622)	555 (38,487)	660 (32,499)	758 (28,432)	
เปรียบเทียบประชากร :	1 : 40.2	1 : 25.6	1 : 28.3	1 : 29.4	1 : 24.0	1 : 13.1	1 : 19.1	1 : 10.6	1 : 8.6	1 : 13.5	1 : 12.9	1 : 10.2	1 : 8.8	
ทันตแพทย์ ระหว่าง กทม. และตะวันออกเฉียงเหนือ														
รวม	1,022 (45,074)	1,078 (44,024)	1,247 (39,662)	1,326 (38,975)	1,468 (36,516)	2,107 (26,315)	2,408 (23,531)	2,786 (21,028)	2,920 (20,301)	3,414 (17,711)	4,026 (15,295)	4,317 (14,384)	4,471 (13,991)	

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) คือ จำนวนประชากรต่อพันแพทย์ 1 คน

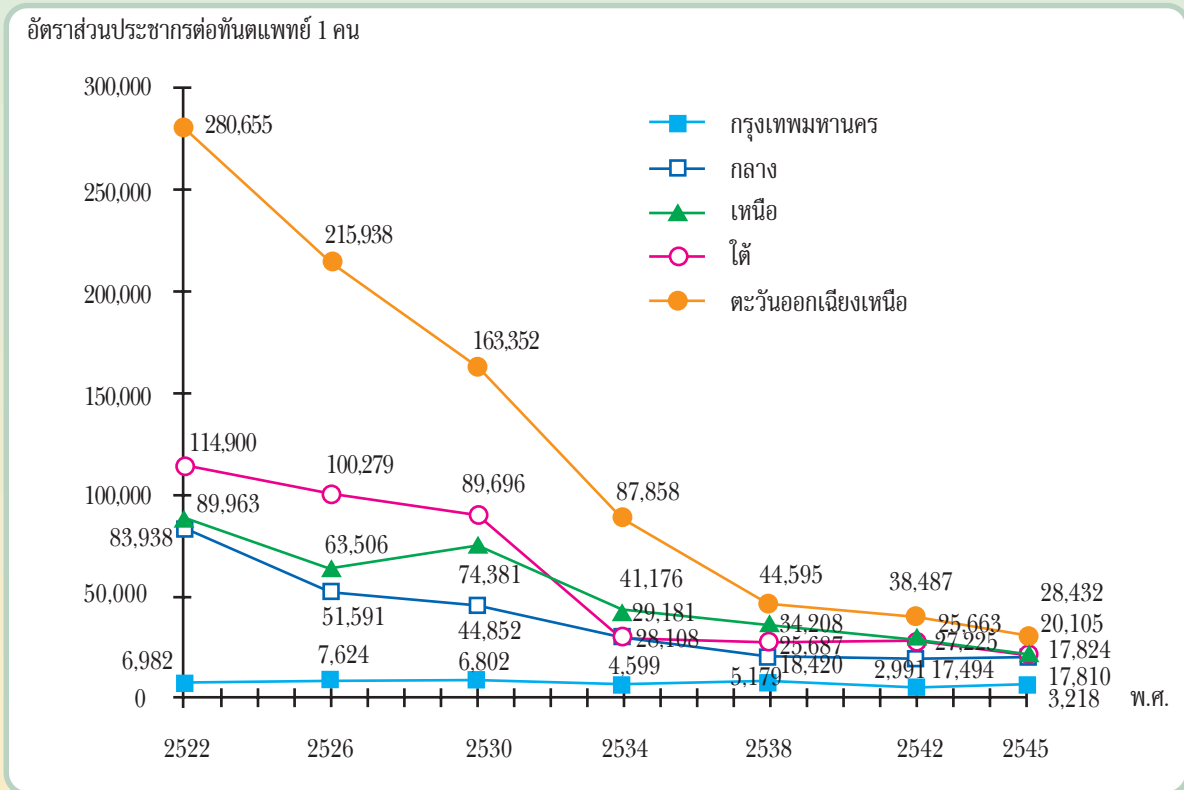
2. ตัวเลขจากการสำรวจน่าจะต่ำกว่าความเป็นจริง ร้อยละ 40

3. ข้อมูล พ.ศ. 2528 เป็นข้อมูลไม่สมบูรณ์ ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2527 แทน

4. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดย กทม. ได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 44.3 ภาคกลางร้อยละ 60.9 ภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7 ภาคเหนือ ร้อยละ 74.9 และภาคใต้ ร้อยละ 68.3

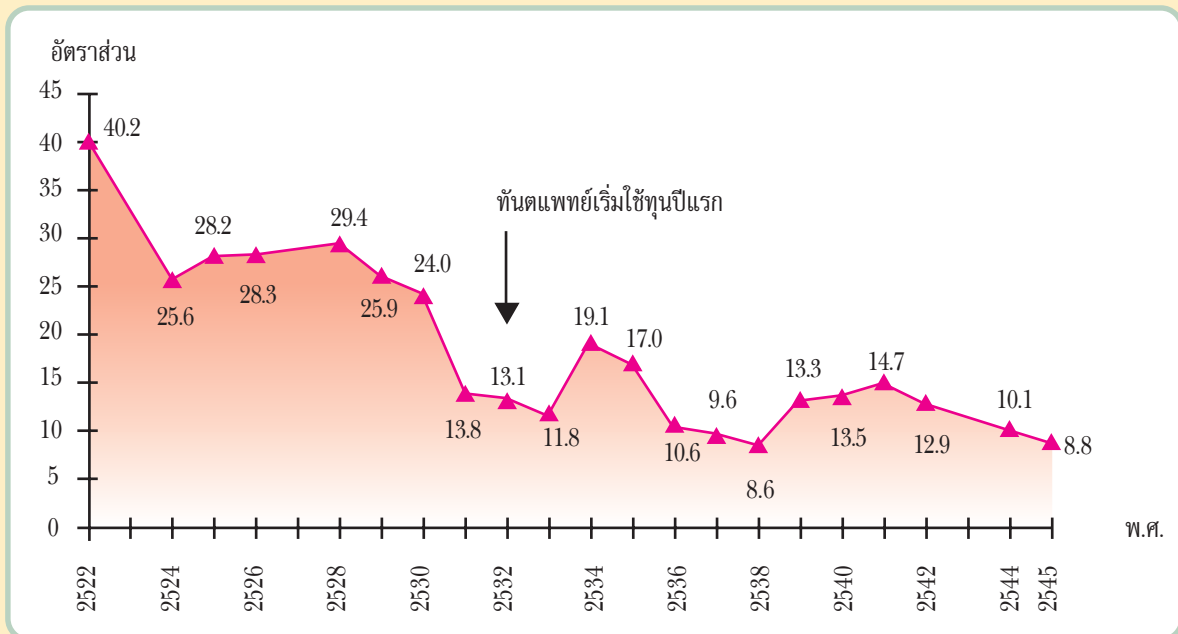
5. ทันตแพทย์ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.8 อัตราส่วนประชากรต่อพันตแพทย์ จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ภาพที่ 6.9 อัตราส่วนประชากรต่อพันตแพทย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเทียบกับกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

- หมายเหตุ: 1. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจสถานบริการสุขภาพในกรุงเทพฯ เพียงร้อยละ 44.3 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7
2. พันตแพทย์ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ตารางที่ 6.14 การกระจายของทันตแพทย์ จำแนกตามภาค พ.ศ. 2542 - พ.ศ. 2546

ภาค	2542	2543	2544	2545	2546
กรุงเทพมหานคร	3,279 (1:1,722)	3,331 (1:1,690)	3,538 (1:1,605)	3,802 (1:1,506)	3,965 (1:1,458)
ภาคกลาง	1,110 (1:12,864)	1,191 (1:12,042)	1,256 (1:11,524)	1,277 (1:11,474)	1,318 (1:11,259)
ภาคเหนือ	813 (1:14,956)	838 (1:14,468)	892 (1:13,566)	900 (1:13,471)	925 (1:13,137)
ภาคใต้	551 (1:14,640)	581 (1:14,032)	614 (1:13,383)	600 (1:13,852)	626 (1:13,443)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	761 (1:28,005)	854 (1:25,034)	875 (1:24,462)	972 (1:22,112)	994 (1:21,739)
เปรียบเทียบประชากร : ทันตแพทย์ ระหว่างกรุงเทพมหานครและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	16.3	14.7	15.2	14.7	14.9
รวม	6,514 (1:9,436)	6,795 (1:9,074)	7,175 (1:8,624)	7,551 (1:8,252)	7,828 (1:8,022)

ที่มา: รายงานบุคลากรด้านทันตสาธารณสุข ประจำปี 2542-2546, กรมอนามัย

(4) การกระจายทันตแพทย์ตามสังกัด

การกระจายทันตแพทย์ตามสังกัดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ภาครัฐ (กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอื่นๆ รัฐวิสาหกิจและราชการท้องถิ่น) จะมีสัดส่วนลดลง และภาคเอกชนจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ จำนวนทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานในภาคเอกชนมีสัดส่วนเพิ่มจาก ร้อยละ 3.8 ใน พ.ศ. 2514 เป็นร้อยละ 25.4 ใน พ.ศ. 2538 ในขณะที่ภาครัฐมีสัดส่วนลดลงจาก ร้อยละ 96.2 ใน พ.ศ. 2514 เป็นร้อยละ 74.6 ใน พ.ศ. 2538 (ตารางที่ 6.15)

ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2545 ทันตแพทย์ในภาครัฐเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 88.4 โดยเพิ่มในส่วน of กระทรวงสาธารณสุข โดยเฉพาะในโรงพยาบาลชุมชนมีความครอบคลุมของทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 99.0 และมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย ร้อยละ 96.0 ใน พ.ศ. 2546 (ภาพที่ 6.10) โดยคาดว่าจะมีอัตราการสูญเสียลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1.06 ใน พ.ศ. 2547 (ภาพที่ 6.11)

กรมอนามัยได้ทำการสำรวจการกระจายของทันตแพทย์จำแนกตามสังกัดใน พ.ศ. 2542 - 2546 พบผลตรงกันข้ามกับรายงานทรัพยากรสาธารณสุข ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดของการได้รับรายงานทรัพยากรสาธารณสุขต่ำมาก ประมาณ ร้อยละ 60 กล่าวคือ ทันตแพทย์ในภาครัฐมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 49.0 ใน พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 46.8 ใน พ.ศ. 2546 ขณะที่ภาคเอกชนมีสัดส่วนสูงกว่าภาครัฐ คือ ร้อยละ 51.0 ใน พ.ศ. 2542 เป็นร้อยละ 53.2 ใน พ.ศ. 2546 (ตารางที่ 6.16)

ตารางที่ 6.15 สัดส่วนการกระจายทันตแพทย์ จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545

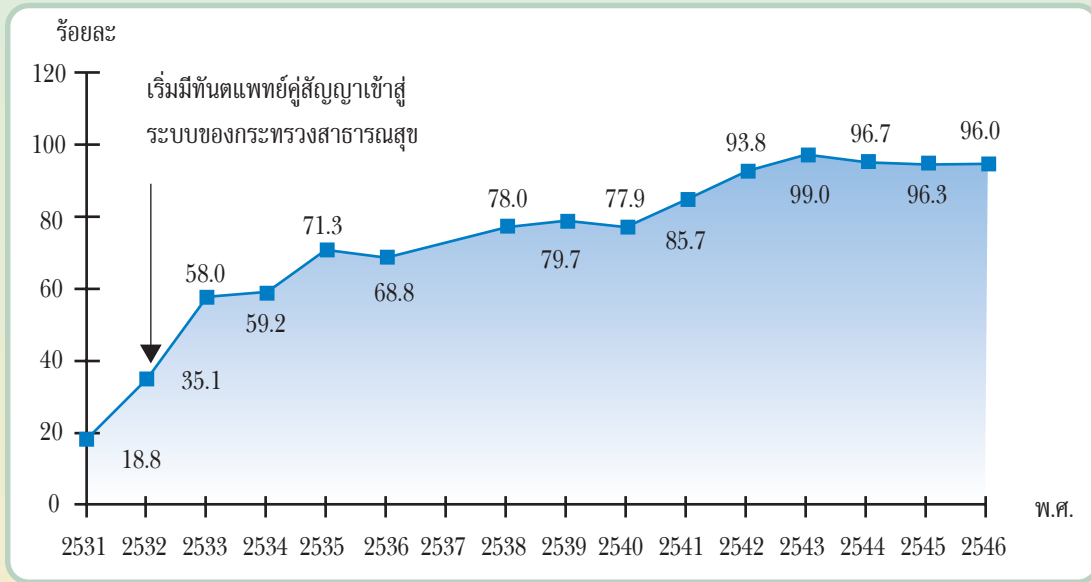
ปี / สังกัด	จำนวน / ร้อยละ					รวม
	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่นๆ	รัฐวิสาหกิจ	ราชการท้องถิ่น	เอกชน	
2514	146 (27.5)	296 (55.7)	20 (3.8)	49 (9.2)	20 (3.8)	531
2516	171 (28.7)	327 (54.9)	20 (3.3)	52 (8.7)	26 (4.4)	596
2518	187 (28.7)	337 (51.7)	24 (3.7)	69 (10.6)	35 (5.3)	652
2520	230 (28.2)	416 (51.0)	34 (4.2)	82 (10.1)	53 (6.5)	815
2522	289 (29.5)	513 (52.4)	47 (4.8)	82 (8.4)	47 (4.8)	978
2524	401 (37.9)	420 (39.7)	41 (3.9)	97 (9.2)	98 (9.3)	1,057
2526	469 (37.6)	504 (40.4)	52 (4.2)	97 (7.8)	125 (10.0)	1,247
2528	581 (40.0)	503 (34.7)	79 (5.4)	134 (9.2)	154 (10.6)	1,451
2530	618 (42.1)	484 (33.0)	85 (5.8)	85 (5.8)	196 (13.3)	1,468
2532	852 (40.4)	623 (29.6)	79 (3.7)	143 (6.8)	410 (19.5)	2,107
2534	1,020 (42.4)	612 (25.4)	76 (3.1)	156 (6.5)	544 (22.6)	2,408
2536	1,201 (43.1)	728 (26.1)	76 (2.7)	125 (4.5)	656 (23.5)	2,786
2538	1,420 (48.6)	574 (19.6)	77 (2.6)	108 (3.7)	741 (25.4)	2,920
2540	2,064 (60.5)	658 (19.3)	31 (0.9)	195 (5.7)	466 (13.6)	3,414
2542	2,660 (66.1)	652 (16.2)	63 (1.6)	141 (3.5)	510 (12.6)	4,026
2544	3,014 (69.8)	520 (12.0)	86 (2.0)	133 (3.1)	564 (13.1)	4,317
2545	3,130 (70.0)	578 (12.9)	85 (1.9)	161 (3.6)	517 (11.6)	4,471

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) แสดงร้อยละ

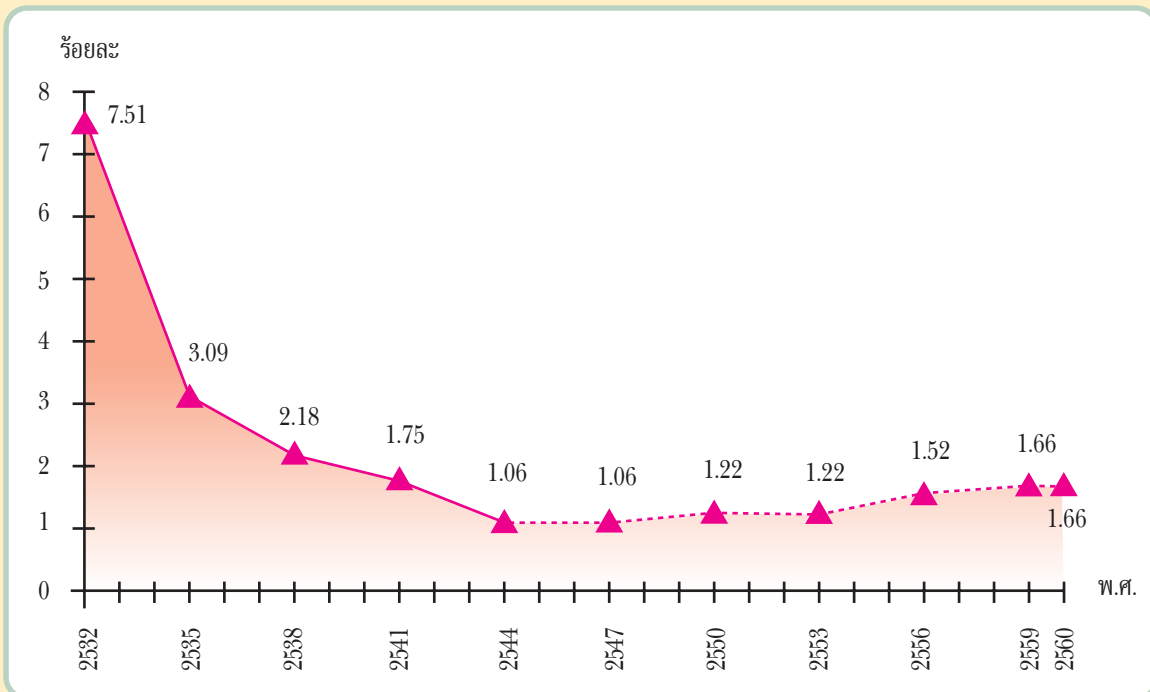
2. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดยสถานบริการสุขภาพภาครัฐได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 62.5 และสถานบริการสุขภาพภาคเอกชนได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 77.3
3. ทันตแพทย์ในกรุงเทพมหานครสังกัดต่างๆ พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.10 ร้อยละความครอบคลุมของทันตแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชน พ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2546

ที่มา: พ.ศ. 2531-2540 ได้จาก ท.พ.บุญฤทธิ สุวรรณโนภาส และคณะ, การวิเคราะห์ปัญหาและการปรับปรุงโครงการแก้ปัญหาการกระจายทันตแพทย์, 2541
พ.ศ. 2541-2543 ได้จากสำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ, กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
พ.ศ. 2544-2546 ได้จาก ท.ญ.สุณี วงศ์คงคาเทพ และคณะ, ปัญหาการกระจายทันตแพทย์ ในพื้นที่ชนบทขาดแคลน, 2546

ภาพที่ 6.11 ร้อยละความสูญเสียทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน พ.ศ. 2532 - พ.ศ. 2560

ที่มา: พ.ศ. 2532-2541 ได้จากสำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ, กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
พ.ศ. 2544-2560 ได้จาก ท.พ.บุญฤทธิ สุวรรณโนภาส, การคาดประมาณจำนวนทันตแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชน, 2543

ตารางที่ 6.16 การกระจายทันตแพทย์ จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2542 - พ.ศ. 2546

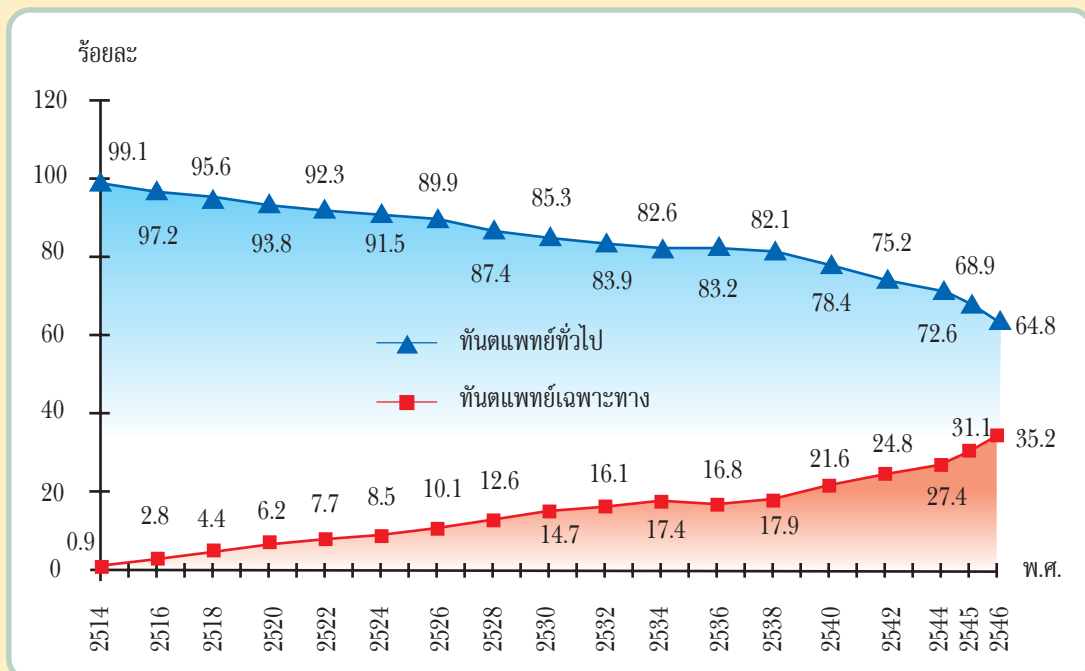
พ.ศ.	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่นๆ	รัฐวิสาหกิจ	ท้องถิ่น	เอกชน	รวม
2542	1,912 (29.3)	1,112 (17.1)	43 (0.7)	126 (1.9)	3,321 (51.0)	6,514
2543	2,095 (30.8)	1,134 (16.7)	48 (0.7)	133 (2.0)	3,385 (49.8)	6,795
2544	2,249 (31.3)	1,089 (15.2)	51 (0.7)	129 (1.8)	3,657 (51.0)	7,175
2545	2,443 (32.4)	1,045 (13.8)	51 (0.7)	129 (1.7)	3,883 (51.4)	7,551
2546	2,452 (31.3)	1,039 (13.3)	52 (0.6)	123 (1.6)	4,162 (53.2)	7,828

ที่มา: รายงานบุคลากรด้านทันตสาธารณสุข, กรมอนามัย

(5) การกระจายทันตแพทย์ตามสาขาเฉพาะทาง

ทันตแพทย์ในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเข้ารับการอบรมเป็นทันตแพทย์เฉพาะทางในสัดส่วนที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา โดยใน พ.ศ. 2546 มีทันตแพทย์ที่ได้รับหนังสืออนุมัติและวุฒิบัตรทันตแพทย์เฉพาะทางสาขาต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 35.2 ของทันตแพทย์ทั้งหมด (ภาพที่ 6.12)

ภาพที่ 6.12 สัดส่วนทันตแพทย์เฉพาะทางและทันตแพทย์ทั่วไป พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2546

ที่มา: กองทันตสาธารณสุข, กันยายน 2546

1.1.3 เกสัชกร

(1) การผลิตเกสัชกร

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันการผลิตเกสัชกร ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้น 13 แห่ง โดยเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐ 11 แห่ง และเอกชน 2 แห่ง โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป มีสถาบันการศึกษาของรัฐอีก 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยบูรพาจะเริ่มผลิตเกสัชกร

การผลิตเกสัชกรในช่วง พ.ศ. 2540 - 2549 พบว่า มีแผนการผลิตเกสัชกรเพิ่มขึ้นในภาครัฐเล็กน้อย แต่ในภาคเอกชนกลับเริ่มมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ พ.ศ. 2546 เป็นต้นไป จากปีละประมาณ 300 คน เหลือปีละประมาณ 220 คน (ตารางที่ 6.17) สำหรับจำนวนเกสัชกรที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาในอนาคต ดังตารางที่ 6.18

ตารางที่ 6.17 จำนวนการรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์และแผนการรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ของประเทศไทย ปีการศึกษา 2540-2549

หน่วยงานผู้ผลิต	ปีการศึกษา										
	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	รวม
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	1,016	1,055	1,070	1,173	1,219	1,307	1,472	1,582	1,582	1,582	13,058
ภาคเอกชน	294	294	304	314	290	270	220	220	220	220	2,646
รวม	1,310	1,349	1,374	1,487	1,509	1,577	1,692	1,802	1,802	1,802	15,704

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

- หมายเหตุ: 1. ปีการศึกษา 2540 - 2545 เป็นข้อมูลรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์จริง
2. ปีการศึกษา 2546 - 2549 เป็นข้อมูลแผนการรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์

ตารางที่ 6.18 จำนวนเกสัชกรที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2540-2549

หน่วยงานผู้ผลิต	ปีการศึกษา										
	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	รวม
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา	657	700	807	868	959	965	815	1,114	1,158	1,242	9,285
ภาคเอกชน	106	176	140	159	262	199	145	298	276	257	2,018
รวม	763	876	947	1,027	1,221	1,164	960	1,412	1,434	1,499	11,303

ที่มา: สภาเภสัชกรรม

- หมายเหตุ: 1. ปีการศึกษา 2540 - 2546 เป็นจำนวนเกสัชกรที่สำเร็จการศึกษาและมาขึ้นทะเบียนกับสภาเภสัชกรรม
2. ปีการศึกษา 2547 - 2549 เป็นจำนวนเกสัชกรคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา เป็นการคาดการณ์ โดยใช้อัตราการสำเร็จการศึกษาประมาณร้อยละ 95 ของนักศึกษาที่เข้าเรียน

(2) การปฏิบัติงานของเภสัชกร

พ.ศ. 2546 มีเภสัชกรที่ขึ้นทะเบียน 17,903 คน (สภาเภสัชกรรม, 2546) ปฏิบัติงานจริงประมาณ 13,836 คน⁵ โดยคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. 2558 จะมีเภสัชกรประมาณ 25,124 คน⁵ ซึ่งต่ำกว่าความต้องการของประเทศ 6,915 - 9,122 คน⁵

ในอนาคตความต้องการเภสัชกรจะขึ้นกับระบบบริการสุขภาพและการบังคับให้มีเภสัชกรในร้านขายยา หากเป็นเช่นปัจจุบัน (ไม่บังคับให้มีเภสัชกรในทุกร้านขายยาและโรงพยาบาล / คลินิกแพทย์ ยังมีการจำหน่ายยา) มีแนวโน้มที่จะมีเภสัชกรเกินความต้องการในอนาคตอันใกล้

(3) การกระจายเภสัชกรตามภูมิศาสตร์

เภสัชกรส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลางมากที่สุด อย่างไรก็ตามก็ดีขึ้นช่องว่างระหว่างภูมิภาคต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเดียวกับแพทย์และทันตแพทย์ (ตารางที่ 6.19 และภาพที่ 6.13 - 6.14)

(4) การกระจายเภสัชกรตามสังกัด

การกระจายเภสัชกรตามสังกัดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า ใน พ.ศ. 2514-2528 เภสัชกรครึ่งหนึ่ง (ประมาณ 50%) ปฏิบัติงานในภาคเอกชน โดยทำงานประจำโรงงานผลิตยา บริษัทนำเข้าและร้านขายยา ขณะที่ภาครัฐมีเภสัชกรปฏิบัติงานเพียงร้อยละ 43.0 - 50.9 เท่านั้น แต่เมื่อรัฐได้มีนโยบายให้มีการปฏิบัติงานชดเชยของนักศึกษาเภสัชกร ทำให้เภสัชกรที่ปฏิบัติงานในภาครัฐโดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุขเพิ่มเป็นร้อยละ 48.9 ใน พ.ศ. 2538 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 81.8 ใน พ.ศ. 2545 ขณะที่ภาคเอกชนมีเภสัชกรปฏิบัติงานเพียงร้อยละ 32.2 และลดลงเหลือเพียงร้อยละ 10.8 ใน พ.ศ. 2545 (ดังตารางที่ 6.20 และ ภาพที่ 6.15)

⁵ นิภา ปายะนันท์, Future Human Resources Balance for Pharmacy and Health Consumer Protection Services in Thailand, HRDJ; 1998, Vol.2 No.2:129-141.

ตารางที่ 6.19 การกระจายเฉลี่ยชักร จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ภาค / ปี	พ.ศ.												
	2522	2524	2526	2528	2530	2532	2534	2536	2538	2540	2542	2544	2545
กรุงเทพมหานคร	2,136 (2,304)	2,295 (2,331)	2,479 (2,313)	2,762 (2,055)	2,850 (2,095)	2,445 (2,559)	2,608 (2,143)	2,717 (2,381)	2,446 (2,280)	2,847 (1,965)	2,653 (2,132)	2,295 (2,485)	2,295 (2,507)
กลาง	142 (66,796)	143 (67,035)	161 (61,845)	175 (63,748)	253 (45,561)	408 (29,134)	500 (25,855)	615 (21,050)	1,728 (7,835)	1,145 (12,201)	1,249 (11,458)	1,426 (10,213)	1,543 (9,557)
เหนือ	28 (202,214)	51 (192,961)	175 (58,063)	188 (54,133)	241 (43,517)	375 (28,729)	443 (24,910)	490 (22,745)	606 (19,644)	757 (15,903)	731 (16,610)	1,093 (11,082)	1,200 (10,115)
ใต้	118 (82,339)	114 (51,579)	70 (87,386)	74 (89,824)	128 (54,658)	256 (28,699)	339 (21,143)	416 (19,163)	474 (16,149)	507 (15,535)	606 (13,382)	851 (9,712)	874 (9,569)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	72 (226,083)	77 (218,195)	105 (166,581)	113 (159,504)	150 (124,147)	341 (56,257)	443 (45,020)	483 (41,515)	613 (33,610)	685 (30,636)	823 (25,954)	1,193 (17,979)	1,438 (14,987)
เปรียบเทียบประชากร :	1 : 98.1	1 : 93.6	1 : 72.0	1 : 77.6	1 : 59.3	1 : 22.0	1 : 21.0	1 : 17.4	1 : 14.7	1 : 15.6	1 : 12.2	1 : 7.2	1 : 6.0
เฉลี่ยระหว่าง กทม. และ ตะวันออกเฉียงเหนือ													
รวม	2,496 (18,455)	2,603 (18,232)	2,990 (16,541)	3,312 (15,604)	3,622 (14,800)	3,825 (14,496)	4,333 (13,077)	4,721 (12,409)	5,867 (12,409)	5,941 (10,178)	6,062 (10,158)	6,858 (9,054)	7,350 (8,511)

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) คือ จำนวนประชากรต่อเฉลี่ยชักร 1 คน

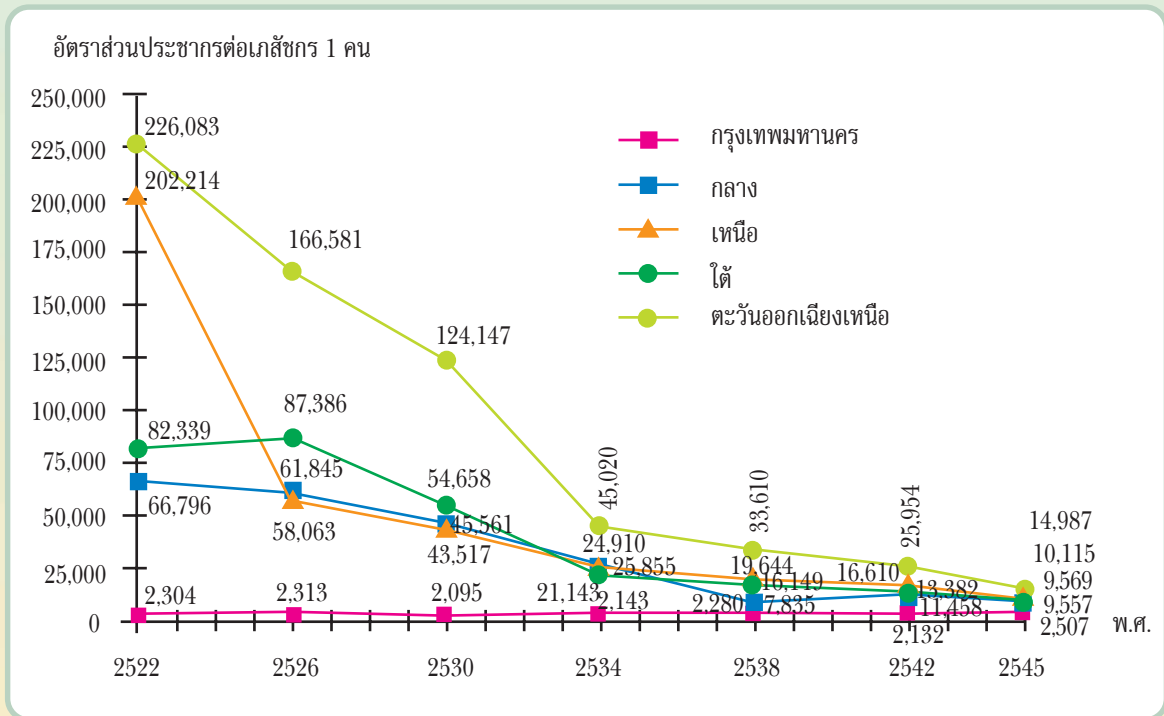
2. ตัวเลขจากการสำรวจน่าจะต่ำกว่าความเป็นจริง ร้อยละ 50

3. ข้อมูล พ.ศ. 2528 เป็นข้อมูลไม่สมบูรณ์ ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2527 แทน

4. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมต โดย กทม. ได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 44.3 ภาคกลางร้อยละ 60.5 ภาคตะวันออก
เฉลี่ยเหนือ ร้อยละ 76.7 ภาคเหนือ ร้อยละ 74.9 และภาคใต้ ร้อยละ 68.3

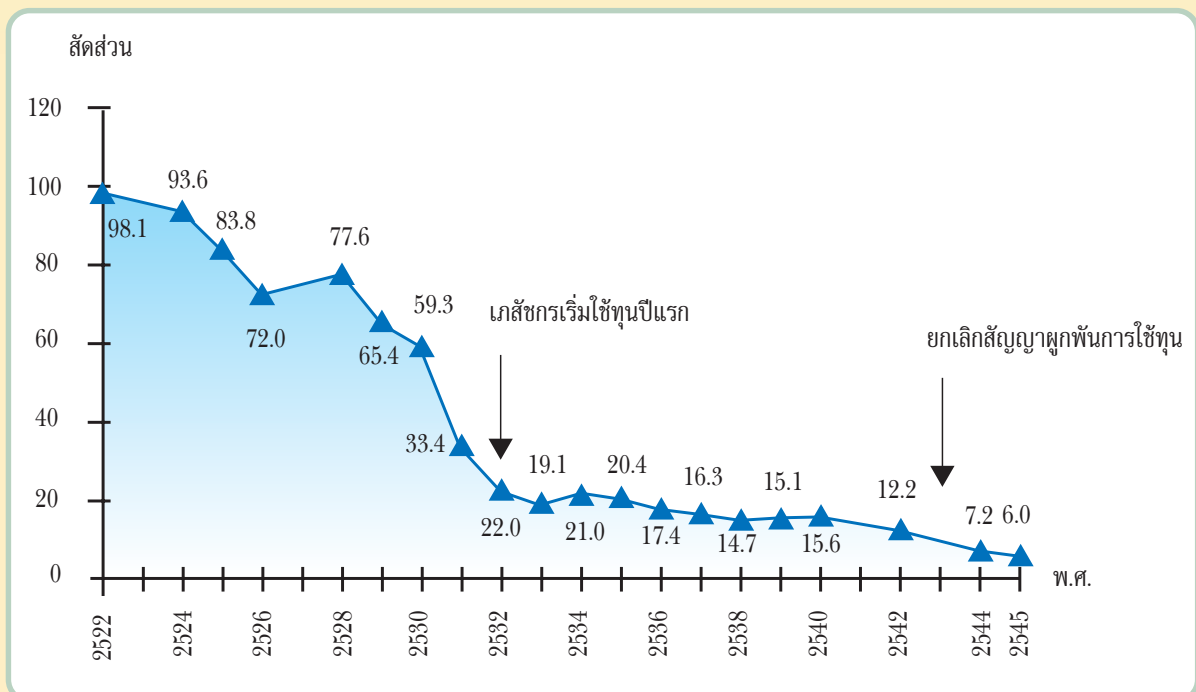
5. เฉลี่ยชักรในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.13 อัตราส่วนประชากรต่อเภสัชกร จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ภาพที่ 6.14 สัดส่วนประชากรต่อเภสัชกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเทียบกับกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

- หมายเหตุ: 1. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจสถานบริการสุขภาพในกรุงเทพฯ เพียงร้อยละ 44.3 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7
2. เภสัชกรในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ตารางที่ 6.20 สัดส่วนการกระจายเภสัชกร จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545

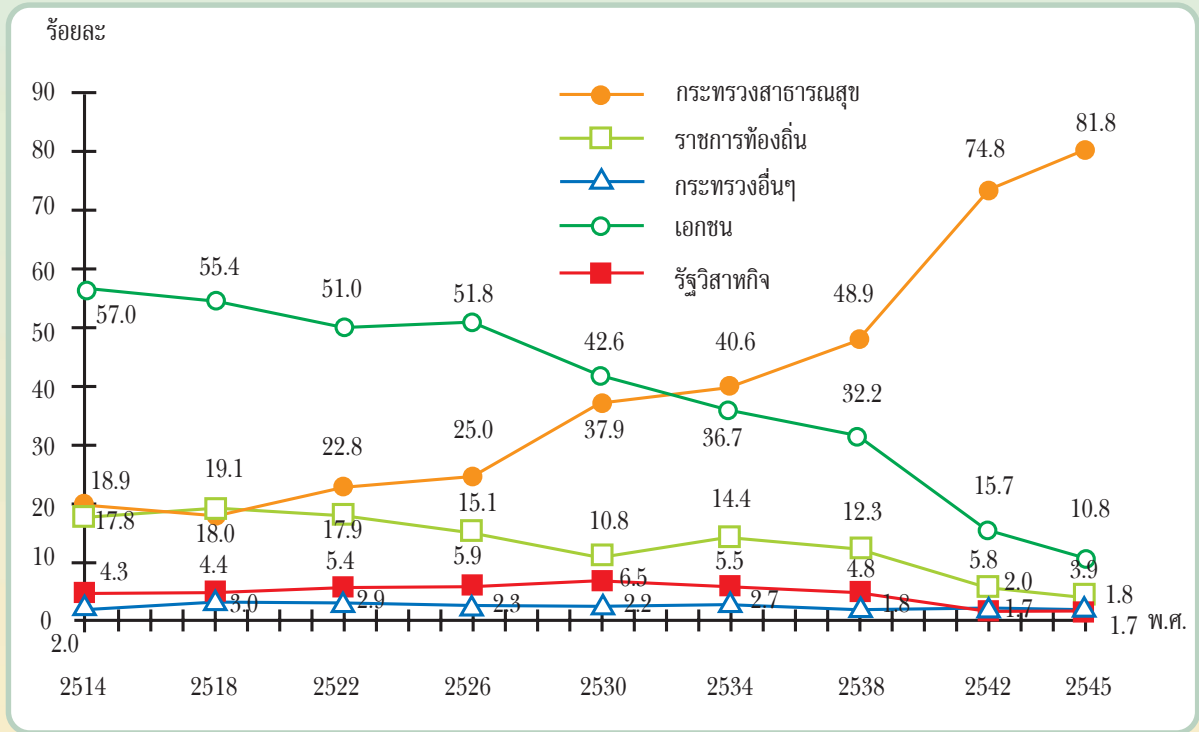
ปี / สังกัด	จำนวน / ร้อยละ					
	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่นๆ	รัฐวิสาหกิจ	ราชการท้องถิ่น	เอกชน	รวม
2514	298 (18.9)	280 (17.8)	68 (4.3)	32 (2.0)	899 (57.0)	1,577
2516	307 (18.9)	299 (18.4)	73 (4.5)	31 (1.9)	917 (56.4)	1,627
2518	345 (18.0)	366 (19.1)	85 (4.4)	58 (3.0)	1,059 (55.4)	1,913
2520	415 (18.6)	398 (17.8)	105 (4.7)	59 (2.6)	1,259 (56.3)	2,236
2522	569 (22.8)	446 (17.9)	135 (5.4)	73 (2.9)	1,273 (51.0)	2,496
2524	616 (22.9)	419 (15.6)	153 (5.7)	68 (2.5)	1,424 (53.1)	2,680
2526	748 (25.0)	451 (15.1)	175 (5.9)	68 (2.3)	1,548 (51.8)	2,990
2528	1,133 (33.6)	310 (9.2)	216 (6.4)	60 (1.8)	1,657 (49.1)	3,376
2530	1,372 (37.9)	393 (10.8)	236 (6.5)	78 (2.2)	1,543 (42.6)	3,622
2532	1,431 (37.4)	516 (13.5)	238 (6.2)	109 (2.8)	1,531 (40.0)	3,825
2534	1,759 (40.6)	626 (14.4)	240 (5.5)	116 (2.7)	1,592 (36.7)	4,333
2536	2,012 (42.6)	685 (14.5)	253 (5.4)	87 (1.8)	1,684 (35.7)	4,721
2538	2,869 (48.9)	719 (12.3)	284 (4.8)	106 (1.8)	1,889 (32.2)	5,867
2540	3,835 (64.5)	344 (5.8)	344 (5.8)	117 (2.0)	1,301 (21.9)	5,941
2542	4,534 (74.8)	352 (5.8)	101 (1.7)	124 (2.0)	951 (15.7)	6,062
2544	5,465 (79.7)	381 (5.6)	113 (1.6)	115 (1.7)	784 (11.4)	6,858
2545	6,012 (81.8)	286 (3.9)	123 (1.7)	132 (1.8)	797 (10.8)	7,350

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) แสดงร้อยละ

2. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดยสถานบริการสุขภาพภาครัฐได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 62.5 และสถานบริการสุขภาพภาคเอกชนได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 77.3
3. เภสัชกรในกรุงเทพมหานครสังกัดต่างๆ พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.15 สัดส่วนของเภสัชกร จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

1.1.4 พยาบาลวิชาชีพ

(1) การผลิตพยาบาลวิชาชีพ

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันที่ผลิตพยาบาล รวมทั้งสิ้น 64 แห่ง ใน 7 สังกัด โดยเป็น กระทรวงศึกษาธิการ 13 แห่ง กระทรวงสาธารณสุข 35 แห่ง กระทรวงกลาโหม 3 แห่ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 1 แห่ง กรุงเทพมหานคร 1 แห่ง สภาวิชาชีพ 1 แห่ง และสถาบันการศึกษาภาคเอกชน 10 แห่ง โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป มีสถาบันการศึกษาของรัฐอีก 2 แห่ง จะเริ่มผลิตพยาบาลวิชาชีพ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

การผลิตพยาบาลวิชาชีพ พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา สถาบันการผลิตภาครัฐ ยกเว้น กระทรวงศึกษาธิการ มีการวางแผนการผลิตเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงสาธารณสุขมีแนวโน้มการผลิตเพิ่มขึ้นอีกปีละ 1,000 คน จากแผนการผลิตเดิมที่ผลิตเพียงปีละ 1,500 คน เนื่องจากยังไม่เพียงพอกับความต้องการ (ตารางที่ 6.21) สำหรับจำนวนพยาบาลวิชาชีพที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาในอนาคต ดังตารางที่ 6.22

ใน พ.ศ. 2533 กระทรวงสาธารณสุขได้ผลิตพยาบาลเทคนิคขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลชั่วคราว แต่ตั้งแต่ พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา ได้งดการผลิตพยาบาลเทคนิคและเพิ่มการผลิตพยาบาลวิชาชีพแทน เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตารางที่ 6.21 แผนการรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ของประเทศไทย ปีการศึกษา 2540-2557

หน่วยงานผู้ผลิต	ปีการศึกษา																	รวม	
	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556		2557
1. ภาครัฐ																			
1.1 สำนักงานคณะ กรรมการการ อุดมศึกษา	1,842	2,020	1,639	1,376	1,353	1,435	1,455	1,725	1,725	1,725	1,725	1,755	1,755	1,755	1,755	1,755	1,755	1,755	30,305
1.2 กระทรวง สาธารณสุข	3,725	3,725	1,500	2,000	2,000	1,700	1,700	1,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	42,850
1.3 สังกัดหน่วย งานอื่นๆ	564	581	545	528	465	490	490	405	685	685	685	685	685	685	685	685	685	685	10,918
2. ภาคเอกชน	610	610	610	610	610	755	755	875	975	975	975	975	975	975	975	975	975	975	15,185
รวม	6,741	6,936	4,294	4,514	4,428	4,380	4,400	4,505	5,885	5,885	5,885	5,915	5,915	5,915	5,915	5,915	5,915	5,915	99,258

ที่มา: 1. ปีการศึกษา 2540 - 2546 รวบรวมจากแผนการผลิตของหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หน่วยงานอื่นๆ และสถาบันการแพทย์บาบาลเอกชน

2. ปีการศึกษา 2547 - 2557 ได้จากสภาการพยาบาล

หมายเหตุ: 1. หน่วยงานอื่นๆ หมายถึง วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม, สภากาชาดไทย, กรุงเทพมหานครและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
2. ปีการศึกษา 2544 - 2547 วิทยาลัยพยาบาลตำรวจรับนักศึกษาพยาบาล แต่จะเริ่มรับใหม่ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2548 เป็นต้นไป

ตารางที่ 6.22 จำนวนพยาบาลวิชาชีพที่สำเร็จการศึกษาและคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาปีการศึกษา 2540-2549

หน่วยงานผู้ผลิต	ปีการศึกษา										รวม
	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	
1. ภาครัฐ											
1.1 สำนักงานคณะกรรมการ การการอุดมศึกษา	1,674	1,808	1,722	2,099	1,511	1,722	1,561	1,285	1,363	1,382	16,127
1.2 กระทรวงสาธารณสุข	1,616	1,950	3,726	3,535	3,202	1,499	1,943	1,900	1,615	1,615	22,601
1.3 สังกัดหน่วยงานอื่นๆ	589	618	580	600	600	469	458	442	466	466	5,288
2. ภาคเอกชน	321	364	430	507	589	629	768	580	717	717	5,622
รวม	4,200	4,740	6,458	6,741	5,902	4,319	4,730	4,207	4,161	4,180	49,638

ที่มา: สภาการพยาบาลและสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

หมายเหตุ: 1. ปีการศึกษา 2540 - 2546 เป็นจำนวนพยาบาลที่สำเร็จการศึกษา

2. ปีการศึกษา 2547 - 2549 เป็นจำนวนพยาบาลที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา เป็นการคาดการณ์ โดยใช้อัตรา
การสำเร็จการศึกษาประมาณร้อยละ 95 ของนักศึกษาที่เข้าเรียน

3. หน่วยงานอื่นๆ หมายถึง วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม, สภากาชาดไทย, กรุงเทพมหานครและ
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(2) การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

พ.ศ. 2545 มีพยาบาลวิชาชีพขึ้นทะเบียน 113,718 คน (สภาการพยาบาล, 2546) มี
พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานจริง จำนวน 76,578 - 91,602 คน⁶ และมีการคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. 2558 มีพยาบาลวิชาชีพ
120,197 - 173,321 คน ในขณะที่มีความต้องการพยาบาลประมาณ 137,997-142,366 คน⁶ ซึ่งคาดว่าจำนวนพยาบาล
วิชาชีพจะใกล้เคียงกับความต้องการในอนาคต

(3) การกระจายพยาบาลวิชาชีพตามภูมิศาสตร์

พยาบาลส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลางมากที่สุด การกระจายของ
พยาบาลวิชาชีพก็มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกับแพทย์ ทันตแพทย์และเภสัชกร (ดังตารางที่ 6.23 และภาพที่ 6.16 - 6.17)

(4) การกระจายพยาบาลวิชาชีพตามสังกัด

การกระจายพยาบาลตามสังกัดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นั้น ภาครัฐจะมีสัดส่วนที่ลดลง กล่าวคือ
พยาบาลวิชาชีพในภาครัฐ (กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอื่นๆ รัฐวิสาหกิจและราชการท้องถิ่น) ลดลงจากร้อยละ 93.2 ใน
พ.ศ. 2514 เป็นร้อยละ 85.8 ใน พ.ศ. 2538 แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในภาครัฐเพิ่มเป็นร้อยละ
89.5 ใน พ.ศ. 2540 ขณะที่พยาบาลที่ปฏิบัติงานในภาคเอกชนลดลงเป็นร้อยละ 10.5 และเมื่อภาคเอกชนได้ปรับตัวหลังวิกฤต
เศรษฐกิจทำให้พยาบาลปฏิบัติงานในภาคเอกชนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.7-12.6 ใน พ.ศ. 2542 - 2545 (ตารางที่ 6.24 และ
ภาพที่ 6.18)

⁶ ดร.วิจิตร ศรีสุพรรณ, Supply and Requirement Projection of Professional Nurse in Thailand over the next two
Decades(1995-2015 A.D.) 1998, vol.2, No.3: 210-220

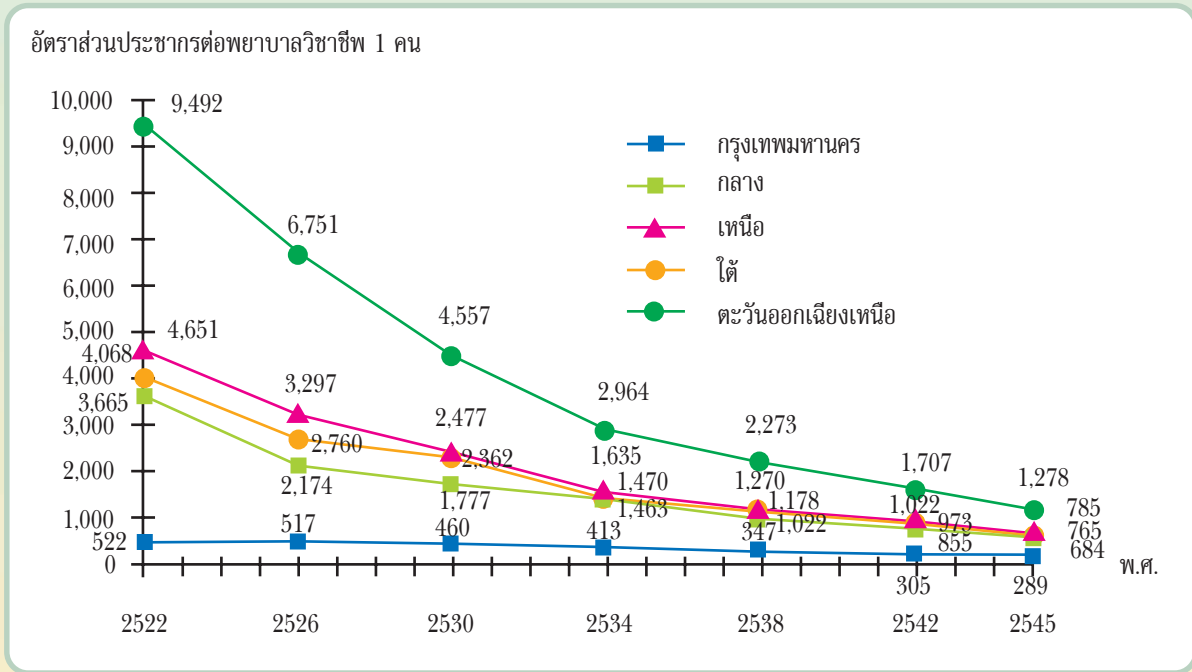
ตารางที่ 6.23 การกระจายพยาบาลวิชาชีพ จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522-พ.ศ. 2545

ภาค / ปี	พ.ศ.												
	2522	2524	2526	2528	2530	2532	2534	2536	2538	2540	2542	2544	2545
กรุงเทพมหานคร	9,428 (522)	10,826 (494)	11,096 (517)	11,831 (480)	12,982 (460)	14,338 (436)	13,514 (413)	14,979 (432)	16,089 (347)	15,190 (368)	18,543 (305)	19,889 (287)	19,889 (289)
กลาง	2,588 (3,665)	2,954 (3,245)	4,580 (2,174)	5,032 (2,217)	6,488 (1,777)	7,368 (1,613)	8,795 (1,470)	10,526 (1,230)	13,240 (1,022)	13,915 (1,004)	16,738 (855)	19,437 (749)	21,545 (684)
เหนือ	2,089 (4,651)	2,548 (3,862)	3,082 (3,297)	3,313 (3,072)	4,234 (2,477)	4,620 (2,332)	6,747 (1,635)	7,823 (1,425)	9,370 (1,270)	10,130 (1,188)	11,882 (1,022)	14,149 (856)	15,456 (785)
ใต้	1,392 (4,068)	1,415 (4,155)	2,216 (2,760)	2,423 (2,743)	2,962 (2,362)	4,138 (1,775)	4,900 (1,463)	5,694 (1,400)	6,498 (1,178)	7,290 (1,080)	8,332 (973)	10,247 (807)	10,993 (765)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,715 (9,492)	1,931 (8,701)	2,591 (6,751)	3,420 (5,270)	4,086 (4,557)	5,251 (3,653)	6,729 (2,964)	7,649 (2,621)	9,065 (2,273)	9,841 (2,132)	12,513 (1,707)	14,320 (1,498)	16,860 (1,278)
เปรียบเทียบประชากร : พยาบาลวิชาชีพ ระหว่าง กทม. และตะวันออกเฉียงเหนือ	1: 18.2	1: 17.6	1: 13.1	1: 11.0	1: 9.9	1: 8.4	1: 7.2	1: 6.1	1: 6.6	1: 5.8	1: 5.6	1: 5.2	1: 4.4
รวม	17,212 (2,676)	19,674 (2,412)	23,565 (2,099)	26,019 (1,986)	30,752 (1,743)	37,515 (1,478)	40,685 (1,255)	46,671 (1,255)	54,262 (1,092)	56,366 (1,073)	68,008 (905)	78,042 (796)	84,683 (739)

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

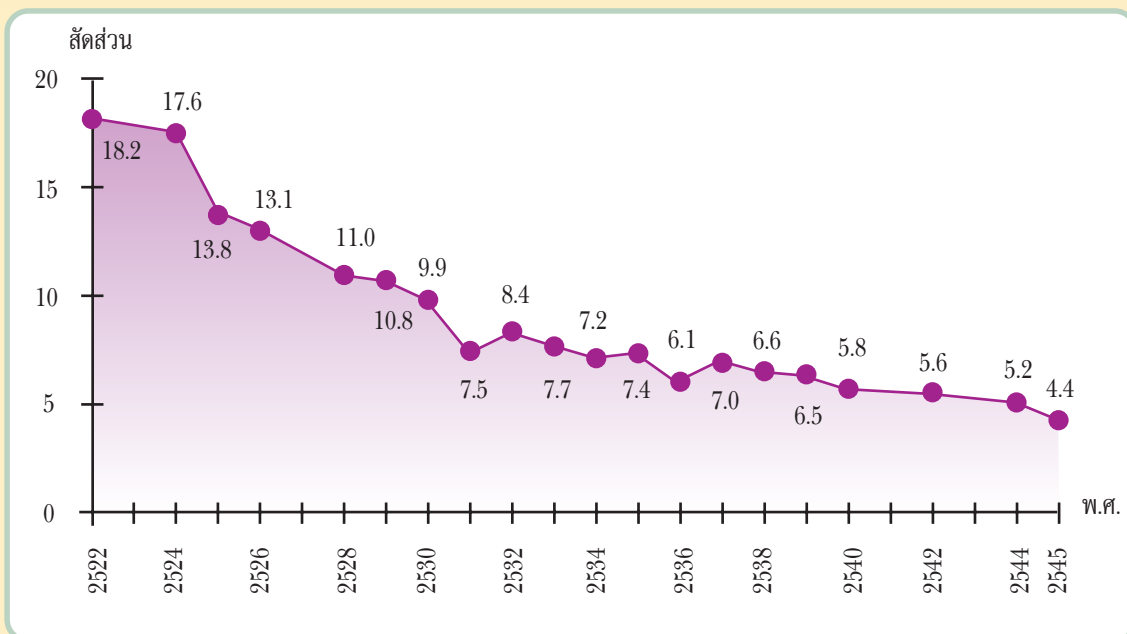
- หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) คือ จำนวนประชากรต่อพยาบาลวิชาชีพ 1 คน
 2. ข้อมูล พ.ศ. 2528 เป็นข้อมูลไม่สมบูรณ์ ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2527 แทน
 3. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดย กทม. ได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 44.3 ภาคกลางร้อยละ 60.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7 ภาคเหนือร้อยละ 74.9 และภาคใต้ ร้อยละ 68.3
 4. พยาบาลวิชาชีพในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.16 อัตราส่วนประชากรต่อพยาบาลวิชาชีพ จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ภาพที่ 6.17 สัดส่วนประชากรต่อพยาบาลวิชาชีพ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเทียบกับกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

- หมายเหตุ: 1. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจสถานบริการสุขภาพในกรุงเทพฯ เพียงร้อยละ 44.3 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7
2. พยาบาลวิชาชีพในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ตารางที่ 6.24 สัดส่วนการกระจายพยาบาลวิชาชีพ จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545

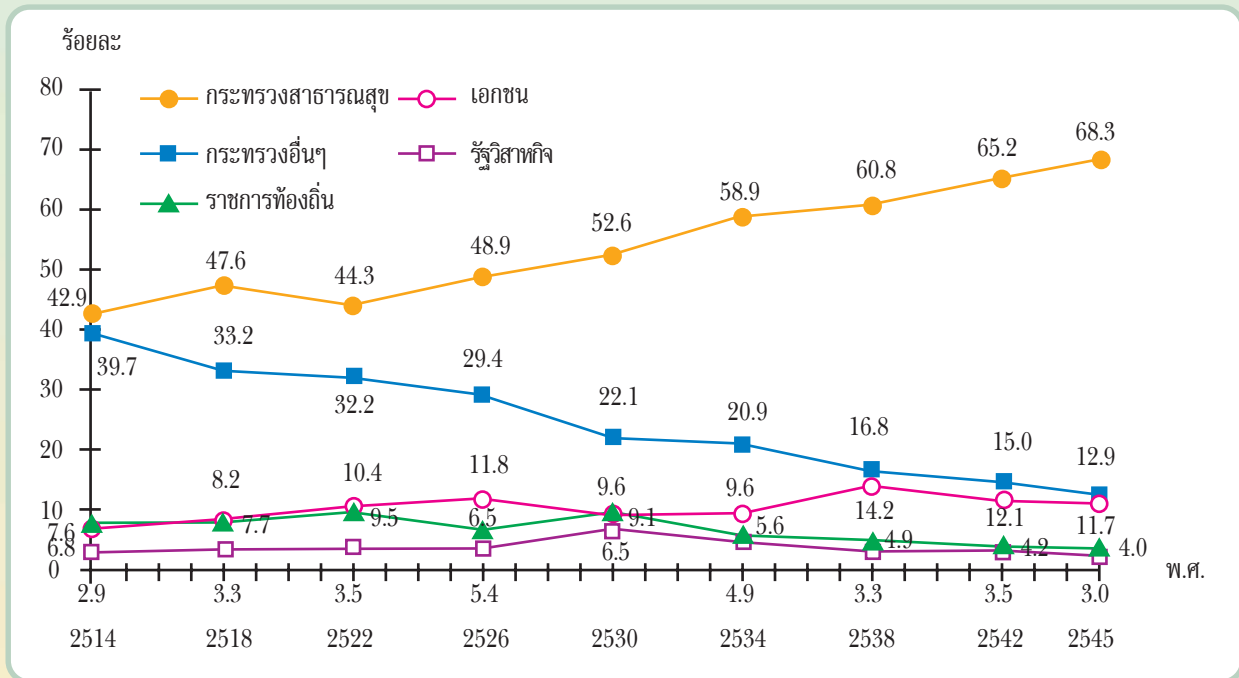
ปี / สังกัด	จำนวน / ร้อยละ					
	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่นๆ	รัฐวิสาหกิจ	ราชการท้องถิ่น	เอกชน	รวม
2514	4,016 (42.9)	3,720 (39.7)	274 (2.9)	713 (7.6)	637 (6.8)	9,360
2516	4,757 (45.0)	3,708 (35.1)	409 (3.9)	761 (7.2)	927 (8.8)	10,562
2518	6,021 (47.6)	4,203 (33.2)	415 (3.3)	982 (7.7)	1,037 (8.2)	12,658
2520	6,462 (42.4)	5,588 (36.7)	550 (3.6)	1,099 (7.2)	1,532 (10.1)	15,231
2522	7,630 (44.3)	5,544 (32.2)	605 (3.5)	1,638 (9.5)	1,794 (10.4)	17,211
2524	8,526 (43.5)	6,370 (32.5)	680 (3.5)	1,525 (7.8)	2,498 (12.7)	19,599
2526	11,537 (48.9)	6,935 (29.4)	791 (3.4)	1,522 (6.5)	2,780 (11.8)	23,565
2528	16,036 (57.2)	5,462 (19.5)	1,958 (6.9)	1,683 (6.0)	2,880 (10.3)	28,019
2530	16,169 (52.6)	6,797 (22.1)	2,002 (6.5)	2,975 (9.6)	2,809 (9.1)	30,752
2532	19,423 (51.8)	10,849 (28.9)	2,103 (5.6)	2,000 (5.3)	3,140 (8.4)	37,515
2534	23,996 (58.9)	8,540 (20.9)	1,986 (4.9)	2,263 (5.6)	3,900 (9.6)	40,685
2536	28,088 (60.2)	9,117 (19.5)	2,072 (4.4)	2,539 (5.4)	4,855 (10.4)	46,671
2538	32,976 (60.8)	9,148 (16.8)	1,816 (3.3)	2,643 (4.9)	7,679 (14.2)	54,262
2540	37,087 (65.8)	9,099 (16.1)	2,017 (3.6)	2,220 (3.9)	5,943 (10.5)	56,366
2542	44,333 (65.2)	10,247 (15.0)	2,359 (3.5)	2,825 (4.2)	8,244 (12.1)	68,008
2544	51,450 (65.9)	11,240 (14.4)	2,564 (3.3)	2,917 (3.7)	9,871 (12.6)	78,042
2545	57,804 (68.3)	10,934 (12.9)	2,574 (3.0)	3,427 (4.0)	9,944 (11.7)	84,683

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ:

1. ตัวใน ( ) แสดงร้อยละ
2. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดยสถานบริการสุขภาพภาครัฐได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 62.5 และสถานบริการสุขภาพภาคเอกชนได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 77.3
3. พยาบาลวิชาชีพในกรุงเทพมหานครสังกัดต่างๆ พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.18 สัดส่วนของพยาบาลวิชาชีพ จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

(5) ภาระงานของพยาบาลวิชาชีพ

หากเทียบกับปริมาณผู้ป่วยนอกพบว่าพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลชุมชนและโรงพยาบาลเอกชน มีภาระงานสูงมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพยาบาลในเขตเมืองและ กทม. (ตารางที่ 6.25)

ตารางที่ 6.25 แสดงภาระงานของพยาบาลวิชาชีพ พ.ศ. 2545

สังกัด	(1) ผู้ป่วยนอก (คน)	(2) ผู้ป่วยใน (คน)	(3) ผู้ป่วยใน ที่ปรับค่า*	รวมภาระงาน		พยาบาล วิชาชีพ (คน)	ภาระงานต่อ พยาบาล วิชาชีพ	ดัชนี เปรียบเทียบ
				(1)+ (3)	วิชาชีพ			
รพช.	17,831,867	3,305,860	46,282,040	64,113,907	22,744	2,818.9	1.3	
รพศ. / รพท.	5,823,778	2,605,672	46,902,096	52,725,874	25,083	2,102.1	1.0	
รพ. มหาวิทยาลัย	934,774	303,866	5,469,588	6,404,362	8,496	753.8	0.3	
รพ. สังกัด กทม.	430,098	81,267	1,462,806	1,892,904	2,917	648.9	0.3	
เอกชน	4,025,727	1,535,831	21,501,634	25,527,361	9,702	2,631.1	1.2	
รวม	29,046,244	7,832,496	121,618,164	150,664,408	68,942	2,185.4	1.0	

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. *การปรับค่าผู้ป่วยในของโรงพยาบาลแต่ละประเภท เพื่อให้เป็นผลผลิตเดียวกัน โดยกำหนดดังนี้

รพช. และ รพ. เอกชน ปรับค่าจำนวนคนไข้ใน X 14

รพศ. / รพท. รพ. มหาวิทยาลัย และ กทม. ปรับค่าจำนวนคนไข้ใน X 18

2. พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

1.1.5 เจ้าหน้าที่สถานอนามัย

(1) จำนวน

ใน พ.ศ. 2546 มีสถานอนามัยทั่วประเทศจำนวน 9,765 แห่ง มีเจ้าหน้าที่รวมทั้งสิ้น 28,839 คน (พ.ศ. 2546) เฉลี่ยสถานอนามัยละ 3.0 คน ในอนาคตคาดว่า พ.ศ. 2558 จะมีความต้องการประมาณ 56,937 คน⁷ หรือเฉลี่ยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน ดูแลประชาชน 600 คน ซึ่งปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขมีความสามารถในการผลิตกำลังคนดังกล่าวในวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร 7 แห่ง และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี 35 แห่ง รวมจำนวนที่ผลิตได้ปีละประมาณ 5,000 คน และไปปฏิบัติงานในสถานอนามัยเพียงประมาณ 1,500 คน / ปี เท่านั้น ในปัจจุบันเริ่มมีพยาบาลวิชาชีพและทันตภิบาลไปอยู่ในสถานอนามัยขนาดใหญ่ และในอนาคตจะเริ่มมีแพทย์ไปอยู่ประจำด้วย โดยเฉพาะสถานอนามัยในเขตชุมชน

(2) การกระจายตามภูมิศาสตร์

อัตราส่วนเจ้าหน้าที่สถานอนามัยต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้นในทุกภาคและทั่วประเทศ กล่าวคือ เปลี่ยนจาก 1 : 2,421 คน ใน พ.ศ. 2530 เป็น 1 : 1,762 คน ใน พ.ศ. 2546 โดยเจ้าหน้าที่สถานอนามัยกระจุกตัวอยู่ในภาคกลางและภาคใต้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ช่องว่างระหว่างภาคต่างๆ ก็มีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 6.26)

---

⁷ อัมพล จินดาวัฒน์, รายงานการศึกษาวิจัยความต้องการกำลังคนด้านสุขภาพในสองทศวรรษหน้า กลุ่มผู้ให้บริการสาธารณสุขระดับต้นในชุมชน, 2540

ตารางที่ 6.26 เจ้าหน้าที่สถานีนามัย จำแนกตามภาค พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2546

ภาค	จำนวนและอัตราส่วนต่อประชากร								
	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546
กลาง	4,217 (1:1,833)	7,724 (1:1,125)	7,917 (1:1,109)	8,928 (1:1,207)	9,017 (1:1,180)	8,769 (1:1,059)	8,150 (1:1,453)	8,027 (1:1,470)	7,604 (1:1,552)
เหนือ	3,233 (1:2,387)	5,734 (1:1,512)	6,826 (1:1,293)	6,970 (1:1,389)	7,167 (1:1,349)	7,068 (1:1,292)	6,558 (1:1,572)	6,456 (1:1,603)	6,043 (1:1,713)
ใต้	2,318 (1:2,064)	4,628 (1:1,161)	5,038 (1:1,079)	5,152 (1:1,129)	5,264 (1:1,127)	5,146 (1:1,141)	4,843 (1:1,378)	4,761 (1:1,416)	4,463 (1:1,511)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	4,573 (1:3,167)	9,114 (1:1,785)	10,430 (1:1,582)	10,236 (1:1,681)	10,569 (1:1,655)	10,248 (1:1,666)	9,693 (1:1,938)	9,591 (1:1,971)	9,015 (1:2,097)
เปรียบเทียบประชากร : เจ้าหน้าที่สถานีนามัย ระหว่างภาคกลางและ ตะวันออกเฉียงเหนือ	1:1.73	1:1.59	1:1.43	1:1.39	1:1.40	1:1.57	1:1.3	1:1.3	1:1.4
รวม	14,341 (1:2,421)	27,200 (1:1,434)	30,211 (1:1,309)	31,286 (1:1,390)	32,017 (1:1,366)	31,231 (1:1,324)	29,244 (1:1,628)	28,835 (1:1,657)	27,125 (1:1,762)

ที่มา: พ.ศ. 2530 - 2543 ได้จากสำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

พ.ศ. 2544 - 2546 ได้จากสำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

- หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) แสดงจำนวนประชากรนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลต่อเจ้าหน้าที่สถานีนามัย
2. ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2542 เป็นต้นไป ข้อมูลเจ้าหน้าที่สถานีนามัยเป็นข้อมูลตามบัญชีถือจ่าย เงินเดือนข้าราชการ (จ.18) ของสำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
3. ข้อมูลประชากรนอกเขตเทศบาล ในปี 2544 ใช้ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2544 และ พ.ศ. 2545 - 2546 ใช้ข้อมูล ณ 1 มกราคม 2546 จากสำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ประมวลผลเจ้าหน้าที่สถานีนามัยต่อประชากร โดย รุจิรา ทวีรัตน์ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข

1.2 สถานบริการสาธารณสุข

1.2.1 จำนวนและความครอบคลุมของสถานบริการสาธารณสุข

1) สถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6.27)

ในเขตกรุงเทพมหานคร มีโรงพยาบาลโรงเรียนแพทย์ 5 แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป 29 แห่ง โรงพยาบาลเฉพาะโรคและสถาบันเฉพาะโรค 19 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 10 แห่ง ของกรุงเทพมหานคร 5 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขครบทุกเขต รวม 61 ศูนย์ / 82 สาขา

ระดับภาค มีโรงพยาบาลโรงเรียนแพทย์ 4 แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ 25 แห่ง โรงพยาบาลเฉพาะทาง 40 แห่ง

ระดับจังหวัด มีโรงพยาบาลทั่วไปครอบคลุมครบทุกจังหวัดรวม 70 แห่ง (เดิมมีโรงพยาบาลทั่วไป 67 แห่ง แต่มีการตัดโอนโรงพยาบาลชลประทาน กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และโรงพยาบาลโรคติดต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข อีก 2 แห่ง และยกฐานะโรงพยาบาลชุมชน (รพช. หัวหิน) อีก 1 แห่ง รวมเป็น 70 แห่ง) โรงพยาบาลค่ายและโรงพยาบาลประจำหน่วยรบ สังกัดกระทรวงกลาโหม 57 แห่ง

ระดับอำเภอ มีโรงพยาบาลชุมชนครอบคลุมอำเภอร้อยละ 91.2 รวม 725 แห่ง โรงพยาบาลสาขา 2 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล 214 แห่ง

ระดับตำบล มีสถานอนามัย 9,765 แห่ง ครอบคลุมครบทุกตำบลแล้ว และหลายตำบลมีสถานอนามัยมากกว่า 1 แห่ง

ระดับหมู่บ้าน มีสถานบริการสาธารณสุขชุมชน 311 แห่ง ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนในเขตชนบท 66,223 แห่ง ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนในเขตเมือง 3,108 แห่ง

ตารางที่ 6.27 สถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ พ.ศ. 2546

ระดับการปกครอง	สถานบริการสาธารณสุข	จำนวน	ความครอบคลุม
กรุงเทพมหานคร	โรงพยาบาลโรงเรียนแพทย์	5	-
	โรงพยาบาลทั่วไป	29	-
	กระทรวงสาธารณสุข	5	-
	กระทรวงมหาดไทย (ไม่รวม กทม.)	5	-
	กระทรวงกลาโหม	7	-
	กรุงเทพมหานคร	8	-
	รัฐวิสาหกิจ	4	-
	โรงพยาบาลเฉพาะโรค และ สถาบันเฉพาะโรค	19	-
	ศูนย์บริการสาธารณสุข / สาขา	61/82	ครบทุกเขตใน กทม.
	โรงพยาบาลชุมชน 10 แห่ง (กทม.)	5	

ตารางที่ 6.27 สถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ พ.ศ. 2546 (ต่อ)

ระดับการปกครอง	สถานบริการสาธารณสุข	จำนวน	ความครอบคลุม		
ภาค 4 ภาค และสาขาต่างๆ	โรงพยาบาลโรงเรียนแพทย์	4			
	โรงพยาบาลศูนย์	25			
	โรงพยาบาลเฉพาะทาง ได้แก่	40			
	โรงพยาบาลอนามัยแม่และเด็ก	12			
	โรงพยาบาลจิตเวช	11			
	โรงพยาบาลประสาท	1			
	โรงพยาบาลโรคเรื้อน	1			
	โรงพยาบาลโรคติดต่อ	1			
	โรงพยาบาลโรคทรวงอก	1			
	ศูนย์ป้องกันและควบคุม โรคมะเร็ง	6			
	ศูนย์บำบัดรักษาเยาเสฟติด	5			
	ศูนย์การได้ยิน	1			
	ศูนย์ฯ เพื่อผู้สูงอายุ	1			
	75 จังหวัด	โรงพยาบาลทั่วไป		70	100%
		สังกัดกระทรวงสาธารณสุข		57	
โรงพยาบาลค่ายและโรงพยาบาล					
ประจำหน่วยรบสังกัดกระทรวง					
กลาโหม					
795 อำเภอ	โรงพยาบาลชุมชน (มค. 47)	725	91.2%		
81 กิ่งอำเภอ	โรงพยาบาลสาขา	2			
	ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล (ต.ค. 2546)	214			
7,255 ตำบล	สถานีอนามัย (พ.ศ. 2546)	9,765	100%		
72,861 หมู่บ้าน	สถานบริการสาธารณสุขชุมชน	311			
	ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ชนบท) (พ.ศ. 2546)	66,223		90.9%	
	ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (เมือง) (พ.ศ. 2546)	3,108		-	

- ที่มา:
1. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
  2. สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
  3. กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
  4. กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
  5. สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

2) สถานบริการสาธารณสุขในภาคเอกชน ประกอบด้วย

(2.1) ร้านขายยา มี 3 ประเภท คือ ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 8,225 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตราย 4,653 แห่ง และร้านขายยาแผนโบราณ 2,106 แห่ง

(2.2) สถานพยาบาลที่ไม่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน (คลินิก) มี 14,953 แห่ง

(2.3) สถานพยาบาลที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน(โรงพยาบาลเอกชน) มี 346 แห่ง ดังตารางที่ 6.28

ตารางที่ 6.28 สถานบริการสาธารณสุขในภาคเอกชน พ.ศ. 2546

สถานบริการ	กทม.		ภูมิภาค		รวม
	จำนวน	%	จำนวน	%	
1. ร้านขายยา					
1.1 ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	3,393	41.3	4,832	58.7	8,225
1.2 ร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสุเสร็จฯ	565	12.1	4,088	87.9	4,653
1.3 ร้านขายยาแผนโบราณ	420	19.9	1,686	80.1	2,106
รวมทั้งหมด	4,378	29.2	10,606	70.8	14,984
2. สถานพยาบาลที่ไม่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน (คลินิก)					
- แผนปัจจุบัน	2,687	NA	NA	NA	NA
- แผนโบราณ	413	NA	NA	NA	NA
- รวมทั้งหมด	3,100	20.7	11,853	79.3	14,953
3. สถานพยาบาลที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน (โรงพยาบาลเอกชน)					
- จำนวนโรงพยาบาล	100	28.9	246	71.1	346
- จำนวนเตียง	15,227	43.7	19,636	56.3	34,863

- ที่มา:
1. กองควบคุมยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
  2. กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

ในช่วง พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2546 สัดส่วนของสถานพยาบาลที่ไม่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน(คลินิก) โดยเฉพาะในภูมิภาคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นขณะที่ในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 6.29 และ ภาพที่ 6.19) สำหรับสถานพยาบาลประเภทที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับสถานพยาบาลที่ไม่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน (ภาพที่ 6.20)

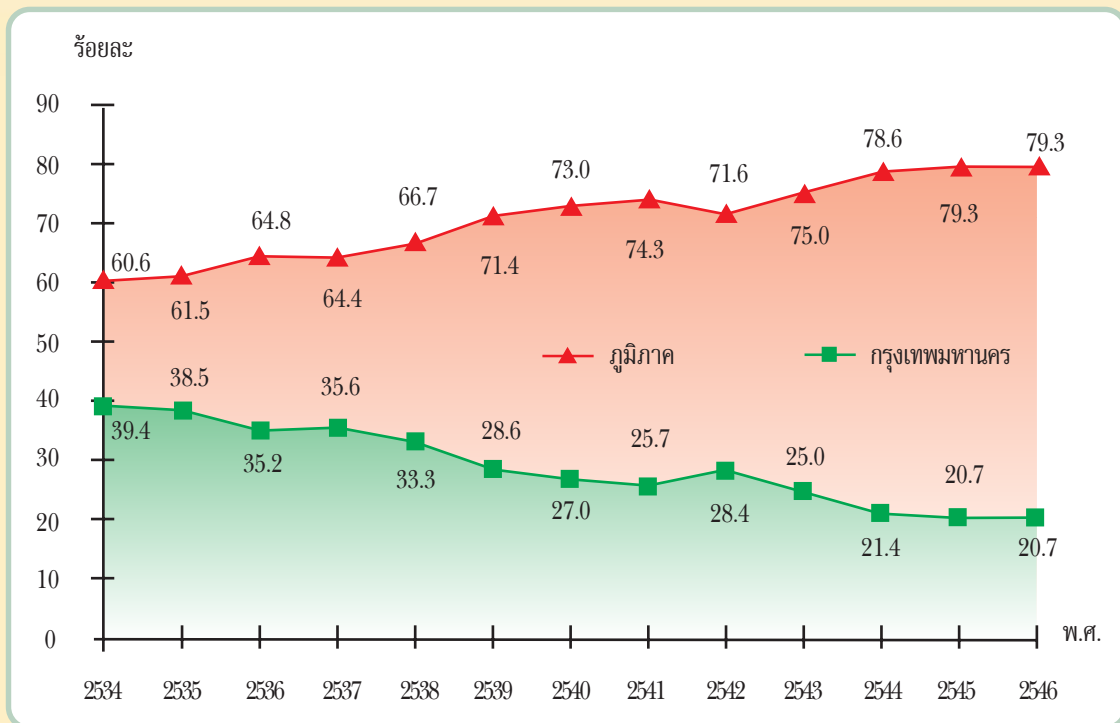
ตารางที่ 6.29 สถานพยาบาลที่ไม่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน (คลินิก) พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2546

ภาค	จำนวนคลินิก												
	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
กรุงเทพมหานคร	5,625 (39.4)	4,130 (38.5)	3,829 (35.2)	4,247 (35.6)	4,062 (33.3)	3,114 (28.6)	3,087 (27.0)	3,143 (25.7)	3,399 (28.4)	3,552 (25.0)	3,081 (21.4)	3,156 (20.7)	3,100 (20.7)
ภูมิภาค	8,658 (60.6)	6,592 (61.5)	7,037 (64.8)	7,689 (64.4)	8,122 (66.7)	7,787 (71.4)	8,354 (73.0)	9,063 (74.3)	8,572 (71.6)	10,698 (75.0)	11,322 (78.6)	12,111 (79.3)	11,853 (79.3)
รวม	14,283	10,722	10,866	11,936	12,184	10,901	11,441	12,206	11,971	14,250	14,403	15,267	14,953
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	-	-24.9	+1.3	+9.8	+2.1	-10.5	+4.9	+6.7	-1.9	+19.0	+1.1	+6.0	-2.1

ที่มา: กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

หมายเหตุ: ตัวเลขใน ( ) แสดงร้อยละ

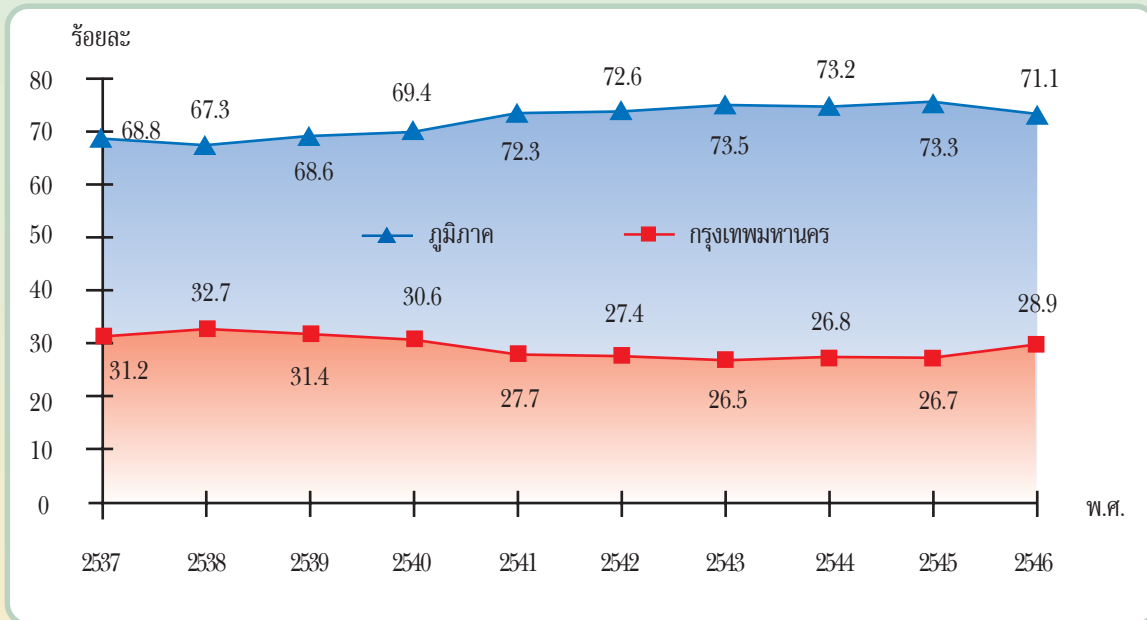
ภาพที่ 6.19 ร้อยละของสถานพยาบาลที่ไม่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน (คลินิก) จำแนกกรุงเทพมหานครและภูมิภาค พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2546

ที่มา: กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

ภาพที่ 6.20 ร้อยละของสถานพยาบาลที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน จำแนกกรุงเทพมหานครและภูมิภาค พ.ศ. 2537 - พ.ศ. 2546

ที่มา: กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

1.2.2 การกระจายสถานบริการสาธารณสุข

1) โรงพยาบาล

(1.1) การกระจายตามภูมิศาสตร์

การกระจายในด้านอัตราส่วนเตียงผู้ป่วยต่อประชากรในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พบว่ามีแนวโน้มดีขึ้นในทุกภาคและทั่วประเทศ กล่าวคือ เพิ่มจาก 1 : 752 ใน พ.ศ. 2522 เป็น 1 : 462 ใน พ.ศ. 2545 โดยที่เตียงกระจุกอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลางมากที่สุด ช่องว่างระหว่างกรุงเทพฯและภูมิภาค ค่อนข้างคงที่ (ตารางที่ 6.30 และภาพที่ 6.21)

(1.2) การกระจายตามสังกัด

ภาครัฐ กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานใหญ่ที่สุดในภาครัฐที่มีโรงพยาบาลและเตียงผู้ป่วยถึงสองในสามของทั้งประเทศ กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2545 มีโรงพยาบาลถึงร้อยละ 67.7 และเตียงถึงร้อยละ 64.1 โดยโรงพยาบาลกว่าร้อยละ 80 เป็นโรงพยาบาลชุมชน ซึ่งกระจายอยู่ตามอำเภอในชนบท สำหรับโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงอื่นๆ แม้จะมีจำนวนโรงพยาบาลรวมกันเพียงร้อยละ 5.9 ของจำนวนโรงพยาบาลทั่วประเทศ แต่เนื่องจากส่วนมากเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่จึงมีจำนวนเตียงถึงร้อยละ 11.3 ของจำนวนเตียงทั่วประเทศ (ตารางที่ 6.31 และ 6.32 และภาพที่ 6.23)

การเพิ่มของจำนวนเตียงนั้นปรากฏว่าจำนวนเตียงของโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเพิ่มขึ้นไม่มากนัก และสัดส่วนจำนวนเตียงดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงด้วย (ภาพที่ 6.24) เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะนโยบายการสร้างโรงพยาบาลชุมชนให้ครบทุกอำเภอทำให้เกิดมีโรงพยาบาลชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างมาก และส่วนมากเป็นโรงพยาบาลขนาด 30 เตียง และ 60 เตียง (ตารางที่ 6.33)

เนื่องจากการขยายจำนวนโรงพยาบาลและเตียงของโรงพยาบาลชุมชนอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา โดยที่จำนวนแพทย์แทบไม่เพิ่มขึ้นเลย จึงทำให้อัตราแพทย์ต่อเตียง ลดลงจาก 1 : 7.5 ใน พ.ศ.

2534 เป็น 1 : 15.3 ใน พ.ศ. 2541 จนกระทั่งหลังวิกฤตเศรษฐกิจเป็นต้นมา และผลการผลิตแพทย์เพิ่มขึ้นในช่วง พ.ศ. 2535 - 2538 อัตราแพทย์ต่อเตียงเริ่มมีแนวโน้มดีขึ้นเป็น 1 : 7.3 ใน พ.ศ. 2546

ภาคเอกชน จำนวนโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นจาก 23 แห่ง ใน พ.ศ. 2513 เป็น 473 แห่ง ใน พ.ศ. 2541 และหลังจากนั้นก็เริ่มลดลงเหลือ 346 แห่ง ใน พ.ศ. 2546 แต่ก็เพิ่มขึ้นถึง 15 เท่า เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2513 โดยโรงพยาบาลเอกชนเกือบครึ่ง (ร้อยละ 43.1) เป็นโรงพยาบาลเอกชนขนาด 50 เตียงลงมา มีโรงพยาบาลเอกชน ขนาดเกินกว่า 100 เตียง ซึ่งสามารถเข้าเงื่อนไขตามโครงการประกันสุขภาพของ พ.ร.บ. ประกันสังคม จำนวน 101 แห่ง (ร้อยละ 29.2) (ตารางที่ 6.34 และ 6.36) โรงพยาบาลเอกชนส่วนมากจะกระจายไปตามศักยภาพทางเศรษฐกิจ คือ กระจายอยู่ในกรุงเทพมหานคร และภาคกลาง มากกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ (ตารางที่ 6.36) โรงพยาบาลเอกชนในกรุงเทพมหานคร มีขนาดเตียงเฉลี่ย 152 เตียง/แห่ง ขณะที่ในส่วนภูมิภาคมีขนาดเตียงเฉลี่ยเพียง 80 เตียง/แห่ง (ตารางที่ 6.28)

น่าสังเกตว่า จำนวนโรงพยาบาลเอกชนซึ่งเคยมีสัดส่วนลดลงตั้งแต่ พ.ศ. 2513 - 2532 กลับเริ่มมีสัดส่วนสูงขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา โดยเฉพาะสัดส่วนจำนวนเตียงเพิ่มขึ้นเร็วกว่าสัดส่วนจำนวนโรงพยาบาลมาก ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของโรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่อย่างรวดเร็ว ตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยรัฐบาลได้มีนโยบายการส่งเสริมการลงทุนด้วย (ตารางที่ 6.34 และ 6.36)

หลังวิกฤตเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อบริการด้านสุขภาพของเอกชนอย่างชัดเจน มีอัตราการครองเตียงลดลงอย่างน้อยร้อยละ 20-30 ในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ และลดลงกว่าร้อยละ 50 ในโรงพยาบาลขนาดเล็ก หลายโรงพยาบาลลดจำนวนเตียงบริการลง หลายแห่งลดบุคลากรลง บางแห่งลดเงินเดือนหรือค่าตอบแทนลง (ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจต่อการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ, 2542) และมีแนวโน้มเลิกกิจการเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันการขอตั้งใหม่ก็มีแนวโน้มลดลงด้วย (ภาพที่ 6.22)

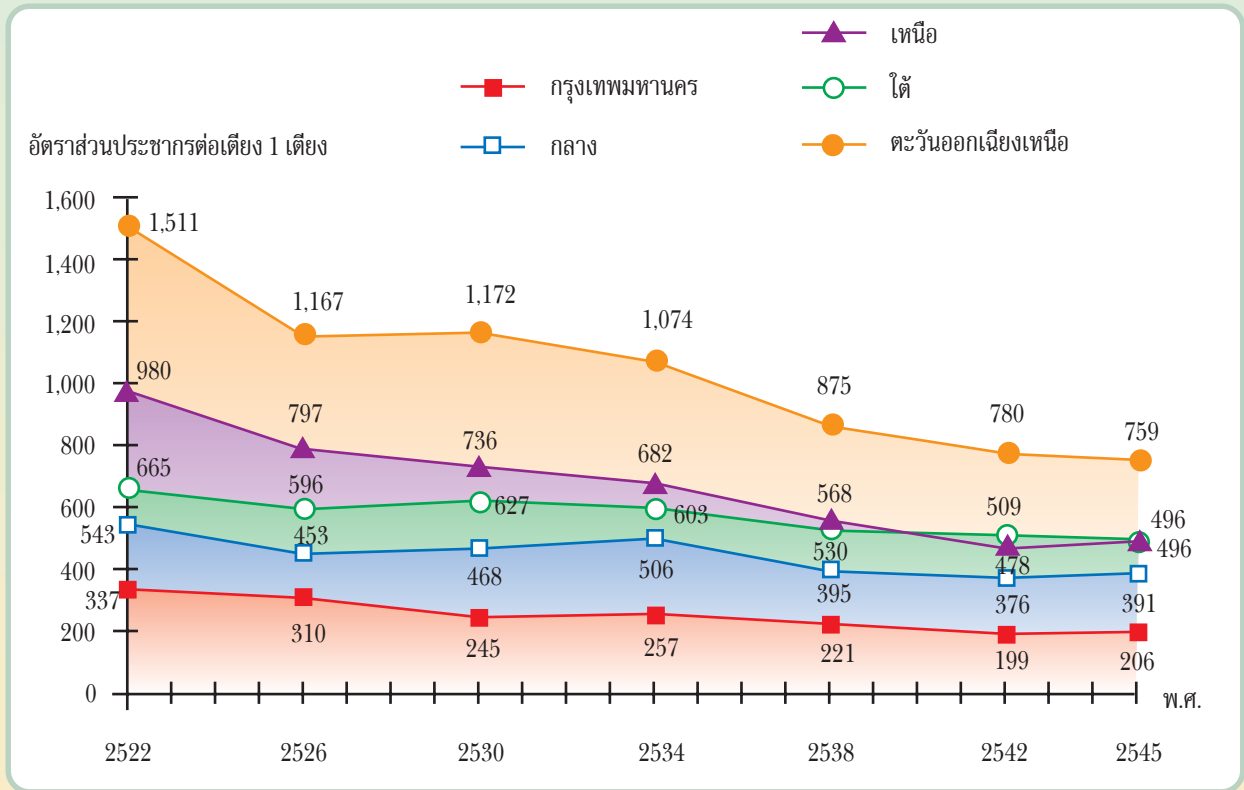
ตารางที่ 6.30 การกระจายรายเดือน จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ภาค / ปี	พ.ศ.													
	2522	2524	2526	2528	2530	2532	2534	2536	2538	2540	2542	2544	2545	
กรุงเทพมหานคร	14,585 (337)	17,661 (303)	18,486 (310)	19,376 (293)	24,376 (245)	20,337 (308)	21,704 (257)	24,351 (266)	25,236 (221)	27,327 (205)	28,454 (199)	27,879 (205)	27879 (206)	
กลาง	17,481 (543)	20,246 (473)	21,954 (453)	32,018 (348)	24,628 (468)	24,156 (492)	25,519 (506)	27,658 (468)	34,248 (395)	37,386 (374)	38,103 (376)	39,615 (368)	37,721 (391)	
เหนือ	9,917 (980)	12,503 (787)	12,751 (797)	12,650 (804)	14,252 (736)	17,520 (615)	16,181 (682)	17,502 (637)	20,943 (568)	25,874 (465)	25,426 (478)	25,570 (474)	24,483 (496)	
ใต้	8,515 (665)	8,521 (690)	10,258 (596)	10,334 (643)	11,153 (627)	11,394 (645)	11,888 (603)	12,936 (616)	14,449 (530)	16,016 (492)	15,944 (509)	16,814 (492)	16,862 (496)	
ตะวันออกเฉียงเหนือ	10,776 (1,511)	13,437 (1,250)	14,989 (1,167)	15,294 (1,178)	15,887 (1,172)	16,575 (1,157)	18,560 (1,074)	18,719 (1,071)	23,541 (875)	25,802 (813)	27,376 (780)	27,819 (771)	28,389 (759)	
เปรียบเทียบประชากร ต่อเตียงระหว่าง กทม. และภาคตะวันออกเฉียง เหนือ	1 : 4.5	1 : 4.1	1 : 3.8	1 : 4.0	1 : 4.8	1 : 3.8	1 : 4.2	1 : 4.0	1 : 3.9	1 : 4.0	1 : 3.9	1 : 3.8	1 : 3.7	
รวม	61,274 (752)	72,368 (656)	78,438 (630)	80,438 (642)	87,554 (612)	89,982 (616)	93,852 (604)	101,166 (579)	118,417 (500)	132,405 (457)	135,303 (455)	137,697 (451)	135,334 (462)	

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

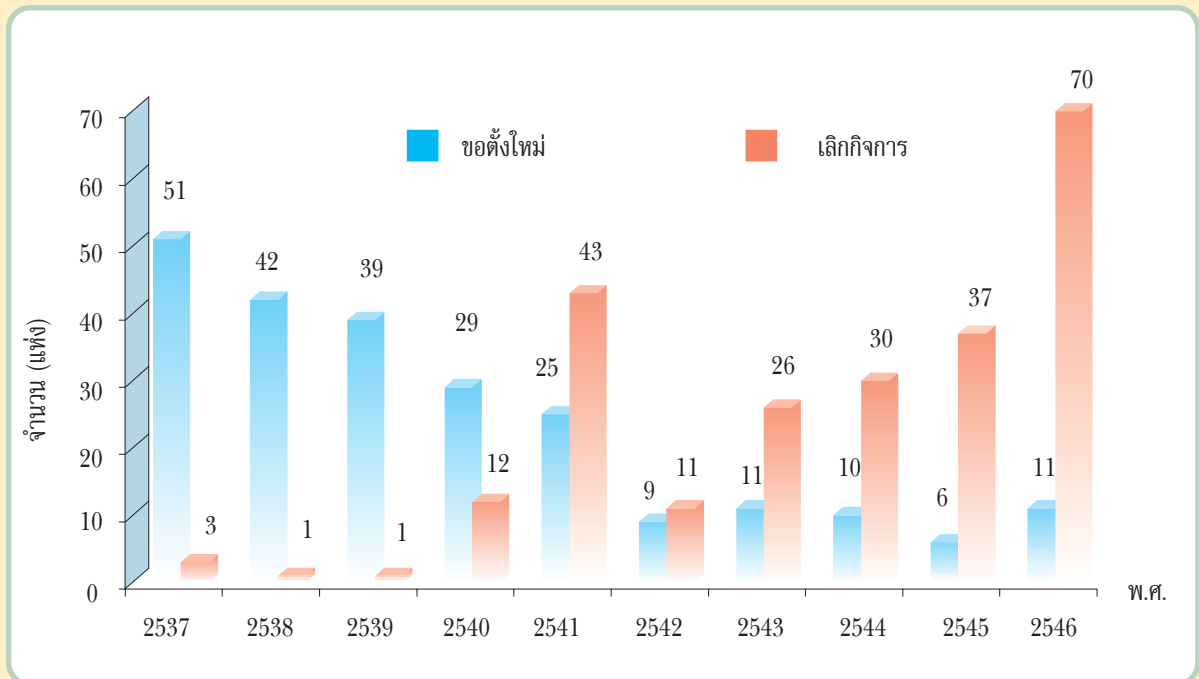
- หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) คือ จำนวนประชากรต่อเตียง 1 เตียง
 2. ข้อมูล พ.ศ. 2528 เป็นข้อมูลไม่สมบูรณ์ ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2527 แทน
 3. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเตียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดย กทม. ได้รับข้อมูลเพียง ร้อยละ 44.3 ภาคกลางร้อยละ 60.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7 ภาคเหนือ ร้อยละ 74.9 และภาคใต้ ร้อยละ 68.3
 4. จำนวนเตียงในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.21 อัตราส่วนประชากรต่อเตียง จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ภาพที่ 6.22 จำนวนสถานพยาบาลเอกชนประเภทมีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน ที่ขอตั้งใหม่และเลิกกิจการ พ.ศ. 2537- พ.ศ. 2546

ที่มา: กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

ตารางที่ 6.31 สัดส่วนการกระจายโรงพยาบาล จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2516- พ.ศ. 2545

ปี / สังกัด	จำนวน / ร้อยละ					
	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่นๆ	รัฐวิสาหกิจ	ราชการท้องถิ่น	เอกชน	รวม
2516	112 (34.6)	65 (20.1)	14 (4.3)	6 (1.8)	127 (39.2)	324
2518	116 (34.7)	64 (19.2)	13 (3.9)	6 (1.8)	135 (40.4)	334
2520	295 (53.2)	68 (12.3)	19 (3.4)	6 (1.1)	167 (30.1)	555
2522	389 (57.9)	66 (9.8)	24 (3.6)	6 (0.9)	186 (27.7)	671
2524	444 (59.4)	64 (8.6)	23 (3.1)	6 (0.8)	210 (28.1)	747
2526	531 (60.4)	67 (7.6)	19 (2.2)	6 (0.7)	256 (29.1)	879
2528	625 (67.4)	58 (6.2)	9 (1.0)	6 (0.6)	229 (24.7)	927
2530	664 (67.5)	66 (6.7)	10 (1.0)	6 (0.6)	237 (24.1)	983
2532	692 (68.4)	64 (6.3)	11 (1.1)	7 (0.7)	237 (23.4)	1,011
2534	718 (67.5)	70 (6.6)	11 (1.0)	8 (0.8)	257 (24.1)	1,064
2536	754 (68.2)	68 (6.1)	12 (1.1)	8 (0.7)	263 (23.8)	1,105
2538	831 (64.9)	73 (5.7)	11 (0.8)	8 (0.7)	357 (27.9)	1,280
2540	845 (64.9)	79 (6.1)	11 (0.8)	8 (0.6)	358 (27.5)	1,301
2542	855 (63.6)	84 (6.2)	21 (1.6)	11 (0.8)	374 (27.8)	1,345
2544	875 (67.4)	79 (6.1)	10 (0.8)	11 (0.8)	323 (24.9)	1,298
2545	877 (67.7)	77 (5.9)	11 (0.8)	12 (0.9)	319 (24.6)	1,296

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ตัวใน ( ) แสดงร้อยละ

- ข้อมูล พ.ศ. 2528 เป็นข้อมูลไม่สมบูรณ์ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2527 แทน
- ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดยสถานบริการสุขภาพภาครัฐได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 62.5 และสถานบริการสุขภาพภาคเอกชนได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 77.3
- โรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครสังกัดต่างๆ พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ตารางที่ 6.32 สัดส่วนการกระจายเตียง จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2545

ปี / สังกัด	จำนวน / ร้อยละ					
	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงอื่นๆ	รัฐวิสาหกิจ	ราชการท้องถิ่น	เอกชน	รวม
2516	34,206 (67.5)	11,108 (21.9)	671 (1.3)	918 (1.8)	3,746 (7.4)	50,649
2518	36,201 (66.5)	12,361 (22.7)	591 (1.1)	1,307 (2.4)	3,963 (7.3)	54,423
2520	40,712 (64.3)	14,765 (23.3)	635 (1.0)	1,456 (2.3)	5,785 (9.1)	63,353
2522	44,964 (66.0)	14,672 (21.5)	843 (1.2)	1,387 (2.0)	6,210 (9.1)	68,076
2524	48,442 (66.9)	13,912 (19.2)	956 (1.3)	1,558 (2.1)	7,500 (10.4)	72,368
2526	53,943 (68.8)	13,835 (17.6)	823 (1.0)	1,541 (1.9)	8,296 (10.6)	78,438
2528	56,286 (69.5)	13,773 (17.0)	951 (1.2)	1,687 (2.1)	8,275 (10.2)	80,972
2530	57,766 (65.9)	15,482 (17.7)	2,243 (2.6)	2,089 (2.4)	9,974 (11.4)	87,554
2532	58,927 (65.5)	17,118 (19.0)	2,335 (2.6)	2,057 (2.3)	9,545 (10.6)	89,982
2534	62,250 (66.3)	15,422 (16.4)	2,178 (2.3)	2,152 (2.3)	11,877 (12.6)	93,852
2536	65,558 (64.8)	15,784 (15.6)	2,229 (2.2)	2,232 (2.2)	15,363 (15.2)	101,166
2538	73,191 (61.8)	15,430 (13.0)	2,333 (2.0)	2,165 (1.8)	25,298 (21.4)	118,417
2540	79,818 (60.3)	18,074 (13.6)	2,360 (1.8)	2,208 (1.7)	29,945 (22.6)	132,405
2542	82,085 (60.7)	17,110 (12.6)	2,541 (1.9)	2,360 (1.7)	31,207 (23.1)	135,303
2544	87,753 (63.7)	16,218 (11.8)	2,525 (1.8)	2,245 (1.6)	28,956 (21.0)	137,697
2545	86,761 (64.1)	15,254 (11.3)	2,555 (1.9)	2,267 (1.7)	28,497 (21.0)	135,334

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

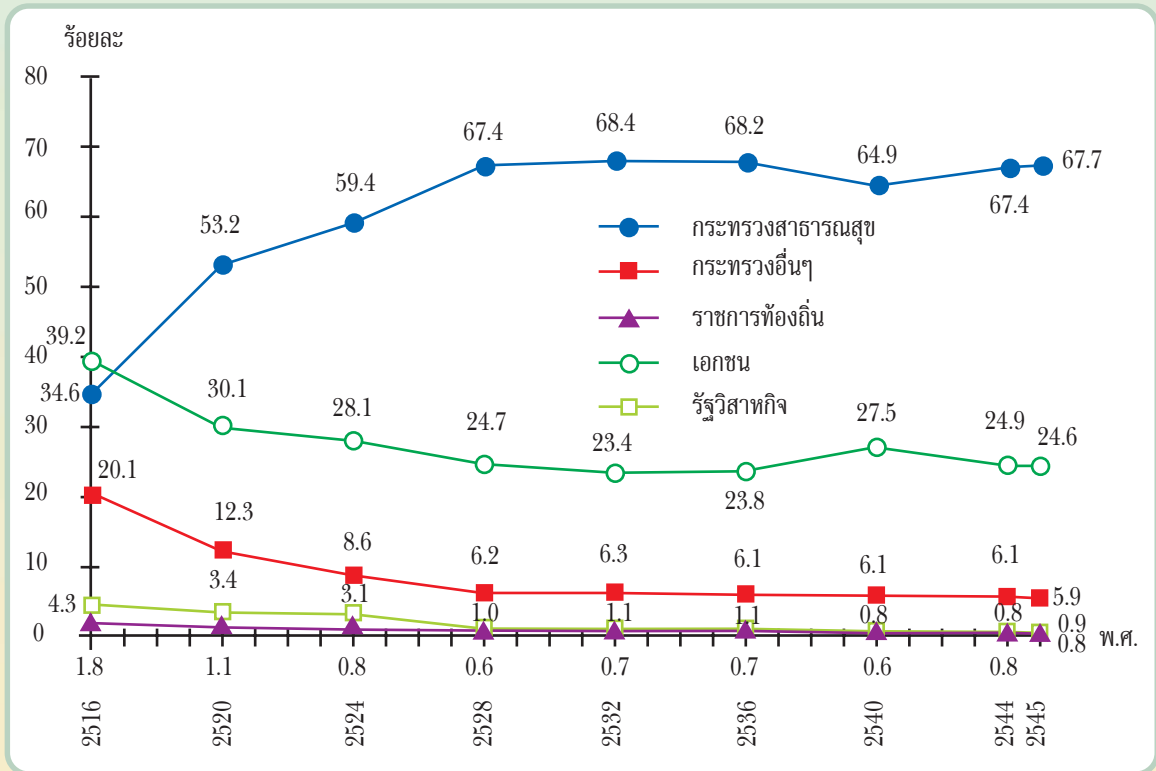
หมายเหตุ: 1. ตัวใน ( ) แสดงร้อยละ

2. ข้อมูล พ.ศ. 2528 เป็นข้อมูลไม่สมบูรณ์ ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2527 แทน

3. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดยสถานบริการสุขภาพภาครัฐได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 62.5 และสถานบริการสุขภาพภาคเอกชนได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 77.3

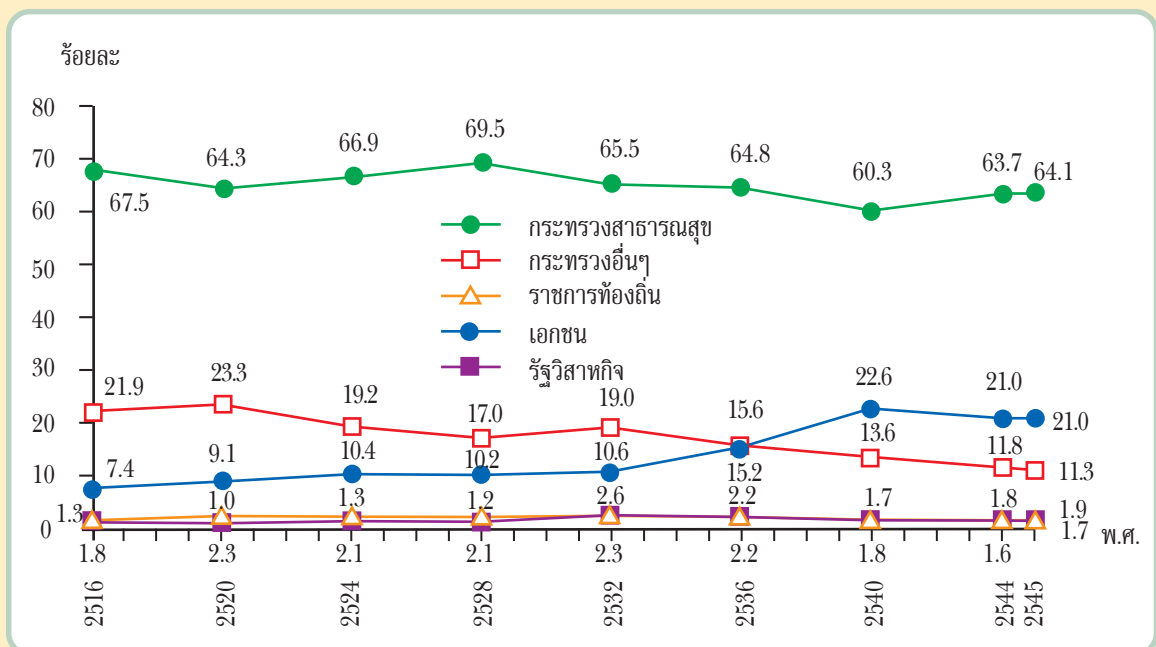
4. จำนวนเตียงในกรุงเทพมหานครสังกัดต่างๆ พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ภาพที่ 6.23 สัดส่วนของโรงพยาบาล จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ภาพที่ 6.24 สัดส่วนของเตียง จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2545

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ตารางที่ 6.33 จำนวนแพทย์ เต็ม และโรงพยาบาลชุมชนในทศวรรษที่ผ่านมา

พ.ศ.	จำนวนโรงพยาบาลชุมชน							จำนวน เตียง (เตียง)	จำนวน แพทย์ (คน)	แพทย์ : เตียง	แพทย์ : โรงพยาบาล ชุมชน
	10	30	60	90	120	150	แห่ง รวม				
2520	254	-	-	-	-	-	254	2,540	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
2522	211	72	8	-	-	-	291	4,750	441	1:10.8	1.5
2524	215	83	15	-	-	-	313	5,540	580	1:9.6	1.8
2526	263	97	28	-	-	-	388	7,220	736	1:9.8	1.9
2528	325	109	40	6	-	-	480	9,460	1,162	1:8.1	2.4
2530	376	131	43	7	-	-	557	10,800	1,339	1:8.1	2.4
2532	377	131	46	7	-	-	561	11,090	1,549	1:7.1	2.8
2534	375	140	51	10	-	-	576	11,910	1,592	1:7.5	2.8
2536	344	224	65	12	5	-	650	15,740	1,766	1:8.9	2.7
2538	317	260	87	17	7	-	688	18,560	1,574	1:11.8	2.3
2539	368	302	97	21	7	-	695	20,290	1,653	1:12.3	2.4
2540	219	335	103	37	9	-	703	22,830	1,665	1:13.7	2.4
2541	142	397	112	46	9	-	706	26,830	1,758	1:15.3	2.5
2542	102	422	125	52	11	-	712	27,180	1,956	1:13.9	2.7
2543	96	418	136	52	12	-	714	27,780	2,617	1 : 10.6	3.7
2544	83	410	148	59	18	2	720	29,780	2,725	1 : 10.9	3.8
2545	83	415	148	59	18	2	725	29,930	3,758	1 : 8.0	5.2
2546	83	415	148	59	18	2	725	29,930	4,084	1 : 7.3	5.6

ที่มา: สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

สำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

- หมายเหตุ: 1. ข้อมูลแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชนช่วง พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2544 ได้จากการสำรวจของสำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
2. ข้อมูลแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ได้จากสำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข โดยนับจากข้าราชการและพนักงานของรัฐตามบัญชีถือจ่ายเงินเดือนข้าราชการ (จ. 18) ซึ่งมีข้อจำกัดทำให้ตัวเลขสูงกว่าความเป็นจริง

ตารางที่ 6.34 จำนวนแพทย์ เต็ม ในโรงพยาบาลเอกชน พ.ศ. 2513 - พ.ศ. 2546

ปี พ.ศ.	จำนวนแพทย์ (เต็มเวลา)	จำนวนเตียง	จำนวนโรงพยาบาล	แพทย์ : เต็ม	แพทย์ : โรงพยาบาล
2513	236	1,780	23	1 : 7.5	10.3
2515	329	2,281	28	1 : 6.9	11.7
2517	387	3,039	38	1 : 7.8	10.2
2519	461	4,239	50	1 : 9.2	9.2
2521	687	6,139	67	1 : 8.9	10.2
2523	781	7,328	87	1 : 9.4	9.0
2525	819	8,066	112	1 : 9.8	7.3
2527	890	8,942	132	1 : 10.0	6.7
2529	892	11,721	177	1 : 13.1	5.0
2531	1,065	13,024	203	1 : 12.2	5.2
2533	1,938	14,175	245	1 : 7.3	7.9
2535	2,552	21,297	335	1 : 8.3	7.6
2537	3,217	25,471	398	1 : 7.9	8.1
2539	3,325	35,052	474	1 : 10.5	7.0
2540	3,244	38,275	491	1 : 11.8	6.6
2541	3,567	40,253	473	1 : 11.3	7.5
2542	3,403	40,852	471	1 : 12.0	7.2
2543	3,920	40,250	456	1 : 10.3	8.6
2544	4,384	39,551	436	1 : 9.0	10.1
2545	3,572	38,370	405	1 : 10.7	8.8
2546	NA	34,863	346	NA	NA

- ที่มา: - กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
 - สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

- หมายเหตุ: 1. จำนวนเตียงตามที่ขออนุญาต แต่เปิดทำการจริงจะน้อยกว่านี้และอัตราครองเตียงต่ำกว่าร้อยละ 50
 2. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจสถานบริการสุขภาพเอกชน ร้อยละ 77.3

ตารางที่ 6.35 จำนวนสถานพยาบาลที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนและเตียง จำแนกตามภาครัฐและเอกชน พ.ศ. 2545

ภาค	โรงพยาบาล		จำนวนเตียง	
	รัฐ	เอกชน	รัฐ	เอกชน
กรุงเทพมหานคร	45	87	16,868	11,011
กลาง	247	106	29,582	8,139
เหนือ	210	56	19,900	4,583
ใต้	168	32	14,734	2,126
ตะวันออกเฉียงเหนือ	307	38	25,753	2,638
รวม	977	319	106,837	28,497

ที่มา: รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

- หมายเหตุ: 1. ใน พ.ศ. 2545 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเพียงร้อยละ 65.6 ของสถานบริการสุขภาพทั้งหมด โดย กรุงเทพมหานครได้รับข้อมูลเพียงร้อยละ 44.3 ภาคกลางร้อยละ 60.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 76.7 ภาคเหนือ ร้อยละ 74.9 และภาคใต้ ร้อยละ 68.3
2. สถานพยาบาลที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนและเตียงของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 ใช้ข้อมูล พ.ศ. 2544 แทน

ตารางที่ 6.36 โรงพยาบาลเอกชนที่รักษาโรคทั่วไปและเฉพาะโรค จำแนกตามจำนวนเตียง พ.ศ. 2546

ภาค	1 - 10 เตียง		11 - 25 เตียง		26 - 50 เตียง		51 - 100 เตียง		101 - 200 เตียง		> 200 เตียง		รวม	
	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง	แห่ง	เตียง
กรุงเทพมหานคร	9 (20.5) (9.0)	77 (19.2) (0.5)	4 (23.5) (4.0)	84 (23.0) (0.6)	22 (25.0) (22.0)	820 (24.1) (5.4)	19 (19.8) (19.0)	1,755 (20.2) (11.5)	22 (31.4) (22.0)	3,598 (32.4) (23.6)	24 (77.4) (24.0)	8,893 (81.5) (58.4)	100 (28.9) (100.0)	15,227 (43.7) (100.0)
กลาง	16 (36.4) (13.5)	154 (38.3) (1.6)	9 (52.9) (7.6)	182 (49.7) (1.8)	27 (30.7) (22.9)	947 (27.9) (9.6)	39 (40.6) (33.1)	3,513 (40.5) (35.5)	23 (32.9) (19.5)	3,919 (35.3) (39.6)	4 (12.9) (3.4)	1,180 (10.8) (11.9)	118 (34.1) (100.0)	9,895 (28.4) (100.0)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	4 (9.1) (9.5)	39 (9.7) (1.2)	- (0.0) (0.0)	- (0.0) (0.0)	17 (19.3) (40.5)	747 (22.0) (23.6)	13 (13.5) (30.9)	1,220 (14.1) (38.6)	7 (10.0) (16.7)	939 (8.5) (29.7)	1 (3.2) (2.4)	214 (2.0) (6.8)	42 (12.1) (100.0)	3,159 (9.1) (100.0)
เหนือ	7 (15.9) (13.7)	70 (17.4) (1.7)	1 (5.9) (2.0)	25 (6.8) (0.6)	12 (13.6) (23.5)	472 (13.9) (11.4)	20 (20.8) (39.2)	1,739 (20.0) (41.9)	9 (12.9) (17.6)	1,224 (11.0) (29.5)	2 (6.5) (3.9)	620 (5.7) (14.9)	51 (14.7) (100.0)	4,150 (11.9) (100.0)
ใต้	8 (18.2) (22.8)	62 (15.4) (2.5)	3 (17.6) (8.6)	75 (20.5) (3.1)	10 (11.4) (28.6)	413 (12.2) (17.0)	5 (5.2) (14.3)	456 (5.3) (18.8)	9 (12.9) (25.7)	1,426 (12.8) (58.6)	- (0.0) (0.0)	- (0.0) (0.0)	35 (10.1) (100.0)	2,432 (7.0) (100.0)
รวมทั้งประเทศ	44 (100.0) (12.7)	402 (100.0) (1.2)	17 (100.0) (4.9)	366 (100.0) (1.0)	88 (100.0) (25.4)	3,399 (100.0) (9.7)	96 (100.0) (27.7)	8,683 (100.0) (24.9)	70 (100.0) (20.2)	11,106 (100.0) (31.9)	31 (100.0) (9.0)	10,907 (100.0) (31.3)	346 (100.0) (100.0)	34,863 (100.0) (100.0)

ที่มา: กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

หมายเหตุ: ตัวเลข ( ) แสดงร้อยละ - แถวบนเป็น Column %

- แถวล่างเป็น Row %

2) สถานีอนามัย

(2.1) จำนวน

สถานีอนามัยมีการสร้างและกระจายไปทั่วประเทศครอบคลุมตำบลต่างๆ ครอบคลุมตำบล มาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ปัจจุบัน พ.ศ. 2546 มีสถานีอนามัยทั้งสิ้น จำนวน 9,765 แห่ง ในอนาคตประเด็นสำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพบริการ การปรับตัวให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละพื้นที่ และการเตรียมการรองรับการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2.2) การกระจายตามภูมิศาสตร์

อัตราส่วนสถานีอนามัยต่อประชากรในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีแนวโน้มดีขึ้นในทุกภาคและทั่วประเทศ กล่าวคือ เปลี่ยนจาก 1 : 10,064 คนใน พ.ศ. 2522 เป็น 1 : 4,895 คน ใน พ.ศ. 2546 และแม้ว่าสถานีอนามัยจะกระจุกตัวอยู่ในภาคกลางมากที่สุด แต่ช่องว่างระหว่างภาคก็ลดลงดังตารางที่ 6.37 และภาพที่ 6.25

ตารางที่ 6.37 การกระจายสถานอนามัย จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522, พ.ศ. 2530, พ.ศ. 2539 - พ.ศ. 2546

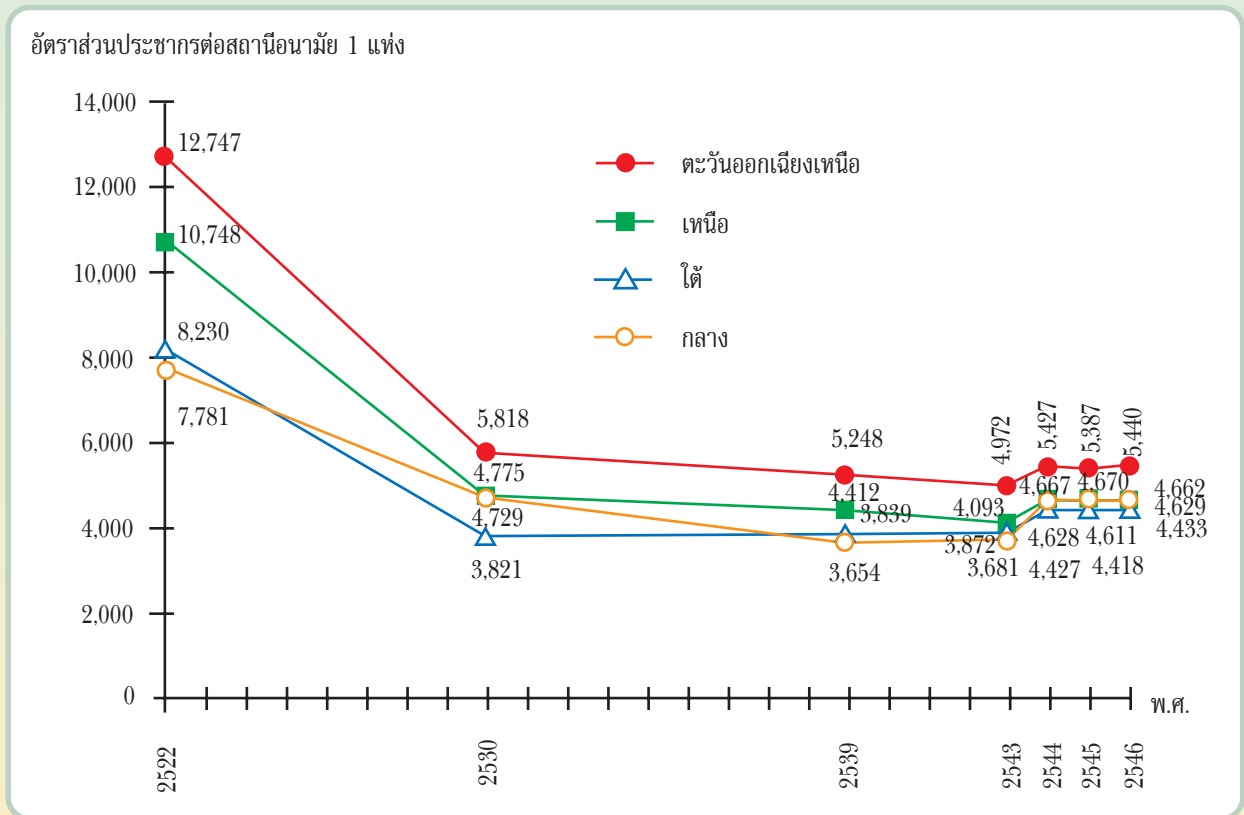
ภาค	จำนวนสถานอนามัยต่อประชากร										
	2522	2530	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	
กลาง	1219 (1:7,781)	1635 (1:4,729)	2377 (1:3,654)	2471 (1:3,554)	2508 (1:4,298)	2523 (1:4,219)	2524 (1:3,681)	2559 (1:4,628)	2559 (1:4,611)	2549 (1:4,629)	
เหนือ	914 (1:10,748)	1,616 (1:4,775)	1,965 (1:4,412)	2,151 (1:4,103)	2,203 (1:4,393)	2,225 (1:4,345)	2,231 (1:4,093)	2,210 (1:4,667)	2,216 (1:4,670)	2,220 (1:4,662)	
ใต้	688 (1:8,230)	1,252 (1:3,821)	1,400 (1:3,839)	1,488 (1:3,653)	1,505 (1:3,864)	1,513 (1:3,922)	1,516 (1:3,872)	1,507 (1:4,427)	1,526 (1:4,418)	1,521 (1:4,433)	
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,277 (1:12,747)	2,489 (1:5,818)	3,100 (1:5,248)	3,367 (1:4,900)	3,398 (1:5,063)	3,428 (1:5,102)	3,433 (1:4,972)	3,462 (1:5,427)	3,509 (1:5,387)	3,475 (1:5,440)	
เปรียบเทียบกับประชากรต่อสถานีย อนามัย ระหว่างภาคกลางและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1:1.64	1:1.23	1:1.44	1:1.38	1:1.18	1:1.21	1:1.21	1:1.17	1:1.17	1:1.18	
รวม	4,088 (1:10,064)	6,992 (1:4,964)	8,842 (1:4,411)	9,477 (1:4,173)	9,614 (1:4,522)	9,689 (1:4,514)	9,704 (1:4,262)	9,738 (1:4,890)	9,810 (1:4,872)	9,765 (1:4,895)	

ที่มา: สำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ประมาณผลโดย รุจิรา ทวีรัตน์ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขใน ( ) หมายถึง สัดส่วนสถานียอนามัย 1 แห่ง ต่อประชากรนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล

- ข้อมูลประชากรนอกเขตเทศบาลในปี 2544 และ 2545 ใช้ข้อมูลจากสำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ประมาณผลโดย รุจิรา ทวีรัตน์ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
- ข้อมูลประชากรนอกเขตเทศบาล ปี 2545 จากสำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

ภาพที่ 6.25 อัตราส่วนประชากรต่อสถานอนามัย จำแนกตามภาค พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2546

- ที่มา:
- สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
  - สำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

3) ร้านขายยา

อัตราส่วนร้านขายยาแผนปัจจุบันต่อประชากร ในช่วง 13 ปี ที่ผ่านมามีแนวโน้มดีขึ้น กล่าวคือ เปลี่ยนจาก 1 : 15,694 คน ใน พ.ศ. 2532 เป็น 1:7,739 ใน พ.ศ. 2546 ในขณะที่อัตราส่วนร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายต่อประชากร (ไม่ต้องมีเภสัชกรประจำ) และอัตราส่วนร้านขายยาแผนโบราณต่อประชากรมีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 6.38)

ร้านขายยาแผนปัจจุบันเกือบครึ่งหนึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ขณะที่ร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายและร้านขายยาแผนโบราณกว่าร้อยละ 80 อยู่ในส่วนภูมิภาค (ตารางที่ 6.38)

ตารางที่ 6.38 การกระจายรายชยายาแผนปัจจุบัน แผนปัจจุบันเฉพาะบรรจุเสร็จและแผนโบราณ พ.ศ. 2532 - พ.ศ. 2546

ประเภทรายชยายา	พ.ศ.													
	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2543	2544	2545	2546
1. รายนายาแผนปัจจุบัน														
กม.	1,917	1,963	2,123	2,194	2,135	2,176	2,249	2,262	2,208	2,420	2,773	3,047	3,200	3,393
	(1:3,263)	(1:3,258)	(1:2,632)	(1:2,903)	(1:3,030)	(1:2,564)	(1:2,480)	(1:2,466)	(1:2,534)	(1:2,325)	(1:2,039)	(1:1,872)	(1:1,798)	(1:1,962)
ภูมิภาค	1,616	1,743	1,743	1,743	2,336	2,363	2,500	2,461	2,506	2,931	3,197	3,458	3,458	4,832
	(1:30,440)	(1:29,654)	(1:29,302)	(1:29,484)	(1:22,309)	(1:22,487)	(1:21,480)	(1:22,028)	(1:21,896)	(1:18,946)	(1:17,492)	(1:16,307)	(1:16,426)	(1:11,796)
รวมทั้งประเทศ	3,533	3,706	3,866	3,937	4,471	4,539	4,749	4,723	4,714	5,351	5,970	6,505	6,658	8,225
	(1:15,694)	(1:15,202)	(1:14,656)	(1:14,671)	(1:13,103)	(1:12,936)	(1:12,482)	(1:12,659)	(1:12,827)	(1:11,429)	(1:10,315)	(1:9,546)	(1:9,395)	(1:7,739)
2. รายนายาแผนปัจจุบันเฉพาะบรรจุเสร็จ														
กม.	747	926	925	844	793	748	748	710	648	681	638	620	577	565
	(1:8,375)	(1:6,907)	(1:6,041)	(1:7,547)	(1:8,159)	(1:7,458)	(1:7,456)	(1:7,856)	(1:8,634)	(1:8,262)	(1:8,864)	(1:9,199)	(1:9,973)	(1:11,781)
ภูมิภาค	4,604	4,644	4,644	4,644	4,548	4,442	4,484	4,437	4,551	4,326	4,286	4,195	4,195	4,088
	(1:10,684)	(1:10,754)	(1:10,998)	(1:11,066)	(1:11,459)	(1:11,962)	(1:11,976)	(1:12,218)	(1:12,057)	(1:12,836)	(1:13,048)	(1:13,442)	(1:13,540)	(1:13,943)
รวมทั้งประเทศ	5,351	5,570	5,569	5,488	5,341	5,190	5,232	5,147	5,199	5,007	4,924	4,815	4,772	4,653
	(1:10,362)	(1:10,115)	(1:10,174)	(1:10,525)	(1:10,969)	(1:11,313)	(1:11,330)	(1:11,616)	(1:11,630)	(1:12,214)	(1:12,506)	(1:12,896)	(1:13,109)	(1:13,680)
3. รายนายาแผนโบราณ														
กม.	535	479	459	436	432	413	445	395	370	398	398	409	412	420
	(1:11,693)	(1:13,353)	(1:12,174)	(1:14,610)	(1:14,977)	(1:13,507)	(1:12,534)	(1:14,121)	(1:15,121)	(1:14,136)	(1:14,209)	(1:13,944)	(1:13,967)	(1:15,848)
ภูมิภาค	1,999	1,999	1,999	1,999	1,916	1,900	1,854	1,854	1,913	1,792	1,600	1,581	1,581	1,686
	(1:24,607)	(1:24,984)	(1:25,550)	(1:25,708)	(1:27,200)	(1:27,967)	(1:28,965)	(1:29,240)	(1:28,683)	(1:30,987)	(1:34,952)	(1:35,668)	(1:35,927)	(1:33,807)
รวมทั้งประเทศ	2,534	2,478	2,458	2,435	2,348	2,313	2,299	2,249	2,283	2,190	1,998	1,990	1,993	2,106
	(1:21,881)	(1:22,736)	(1:23,052)	(1:23,721)	(1:24,951)	(1:25,358)	(1:25,784)	(1:26,584)	(1:26,485)	(1:27,925)	(1:30,820)	(1:31,203)	(1:31,387)	(1:30,226)
4. รามรายชยายาทุกประเภท														
กม.	3,199	3,368	3,507	3,474	3,360	3,337	3,442	3,367	3,226	3,499	3,809	4,076	4,189	4,378
	(1:1,956)	(1:1,899)	(1:1,593)	(1:1,834)	(1:1,925)	(1:1,672)	(1:1,620)	(1:1,657)	(1:1,734)	(1:1,608)	(1:1,485)	(1:1,399)	(1:1,374)	(1:1,520)
ภูมิภาค	8,219	8,386	8,386	8,386	8,800	8,705	8,838	8,752	8,970	9,049	9,083	9,234	9,234	10,606
	(1:5,985)	(1:5,956)	(1:6,090)	(1:6,128)	(1:5,922)	(1:6,104)	(1:6,076)	(1:6,194)	(1:6,117)	(1:6,136)	(1:6,157)	(1:6,107)	(1:6,151)	(1:5,374)
รวมทั้งประเทศ	11,418	11,754	11,893	11,860	12,160	12,042	12,280	12,119	12,196	12,548	12,892	13,310	13,423	14,984
	(1:4,856)	(1:4,793)	(1:4,764)	(1:4,870)	(1:4,818)	(1:4,876)	(1:4,827)	(1:4,933)	(1:4,958)	(1:4,874)	(1:4,776)	(1:4,665)	(1:4,660)	(1:4,248)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

หมายเหตุ: ตัวเลขใน ( ) คือ จำนวนรายชยายา 1 ร้านต่อประชากร

1.3 เวชภัณฑ์และเทคโนโลยี

1.3.1 เวชภัณฑ์

ยาแผนปัจจุบันที่จำหน่ายและบริโภคภายในประเทศนั้น ส่วนใหญ่ (ประมาณมูลค่าร้อยละ 55) จะเป็นยาสำเร็จรูปที่ผลิตได้ในประเทศ อีกส่วนประมาณร้อยละ 45 นั้น เป็นการบริโภคยาสำเร็จรูปที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2531-2545) มูลค่าการบริโภคยามีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 12.2 ต่อปี ในราคาปัจจุบันหรือร้อยละ 7.7 ต่อปีในมูลค่าจริง อัตราเพิ่มขึ้นสูงกว่าอัตราเพิ่มทั้งค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจ (ตารางที่ 4.4, 6.39 และ ภาพที่ 4.11)

ในช่วง พ.ศ. 2531-2539 เศรษฐกิจมีการเติบโตในอัตราสูงทำให้สัดส่วนของยาสำเร็จรูปนำเข้าเพิ่มจากร้อยละ 27.7 เป็นร้อยละ 37.1 และการลดค่าเงินบาทในช่วง พ.ศ. 2540-2543 รวมทั้งการผูกขาดยาใหม่ๆ ทำให้สัดส่วนของยาสำเร็จรูปนำเข้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 40.7 - 44.3 และแม้หลังวิกฤตเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2545 สัดส่วนของยาสำเร็จรูปนำเข้าก็ยังมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นร้อยละ 45.1 ซึ่งหากแนวโน้มเป็นเช่นนี้ต่อไปในอนาคตยานำเข้าจะมีมูลค่าสูงกว่ายาที่ผลิตในประเทศ แต่นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งใช้วิธีการจ่ายเงินแบบประหยัดทำให้ภาระความเสี่ยงด้านการเงินตกเป็นของผู้จัดบริการ ระบบเช่นนี้จะทำให้มีการประหยัดการใช้จ่ายและใช้จ่ายที่ผลิตในประเทศมากขึ้น ดังนั้น จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะติดตามการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างจริงจัง

ประมาณร้อยละ 40 ของมูลค่ายาที่ผลิตในประเทศ เป็นส่วนของวัตถุดิบ ซึ่งนำเข้าถึงกว่าร้อยละ 90 และประมาณร้อยละ 60 ของมูลค่ายานำเข้า เป็นส่วนที่ต้องจ่ายเงินออกนอกประเทศ ดังนั้น ในภาพรวมมูลค่ายาในราคาขายส่งตามตารางที่ 6.39 นั้น จึงเป็นส่วนที่ต้องจ่ายเงินออกนอกประเทศ ประมาณร้อยละ 46.27 แต่หากคิดเฉพาะตัววัตถุดิบยา (ทั้งยาที่ผลิตในประเทศและยานำเข้า) แล้ว ร้อยละ 96 เป็นส่วนที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ

คุณภาพของยาที่ผลิตในประเทศส่วนหนึ่งมาจากโรงงานผลิตยาที่ได้รับการส่งเสริม หลักเกณฑ์ และวิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice, GMP) ซึ่งปัจจุบันมีโรงงานผลิตยาที่ได้ GMP เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 70 ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา (ภาพที่ 6.26) นอกจากผลิตและจำหน่ายยาเพื่อการบริโภคในประเทศแล้ว ยังส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศด้วย โดยประเทศไทยสามารถส่งออกยาได้เพิ่มขึ้นจาก 480.8 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2532 เป็น 4,821.9 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2546 (ภาพที่ 6.28)

ในช่วง พ.ศ. 2543 มีโรงงานยาที่เป็นโรงงานของบริษัทต่างประเทศได้ปิดตัวลงจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น โดยไปเปิดในประเทศที่ค่าจ้างแรงงานถูกกว่า เช่น เวียดนาม ทำให้สัดส่วนของโรงงานยาที่ได้ GMP ลดลงไป

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2546 กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกกฎหมายให้โรงงานผลิตยาทุกแห่งต้องได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิต ภายใน 5 มิถุนายน 2547

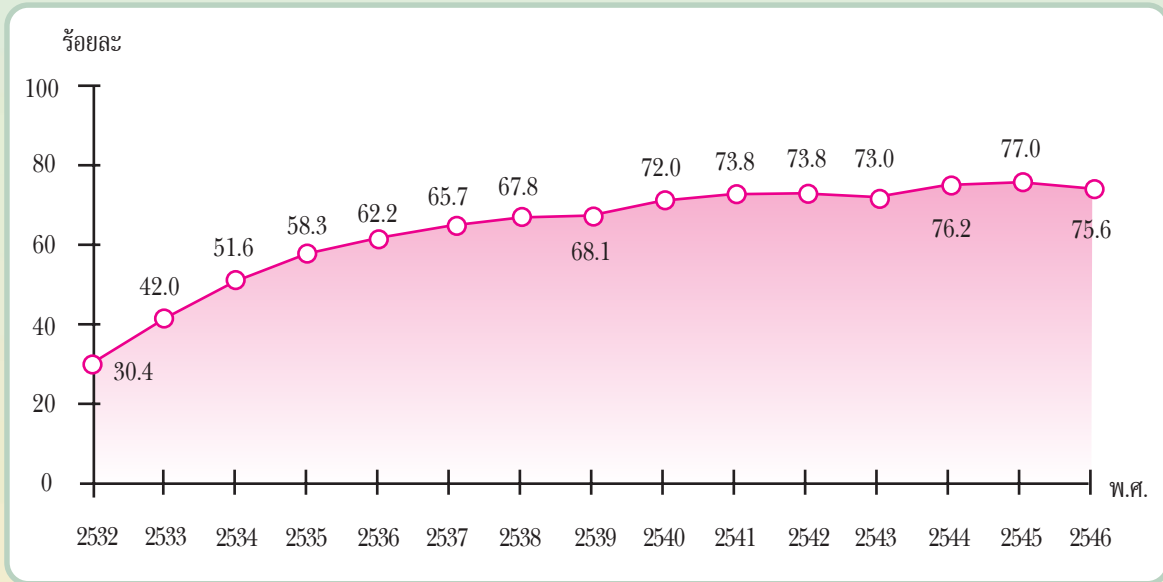
ตารางที่ 6.39 แสดงมูลค่าการผลิตและการนำส่งเข้ายาแผนปัจจุบัน (สำหรับมนุษย์) พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2545

พ.ศ.	ผลิต				มูลค่าราคาขายส่งจากรายงาน (ราคาปีปัจจุบัน)				ปริมาณการบริโภค		อัตราเพิ่ม		ราคาขายปลีกคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายสุขภาพ
	มูลค่าผลิตภายในประเทศ	ร้อยละนำส่งเข้า	นำเข้า		มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)	บริโภคในประเทศ (ล้านบาท)	ปริมาณการบริโภคในประเทศ (๒) x 1.675	ปริมาณการตามมูลค่าขายปลีกในประเทศ (๓) x 1.8	มูลค่าปีปัจจุบัน	มูลค่าคงที่	ราคาขายปลีก	ราคาขายส่ง	
			มูลค่า	ร้อยละ									
2526	3,777.9	65.2	2,012.0	34.8	5,789.9	255.6	5,534.3	9,270.0	16,686.0	18,429.31	33,172.76	-	40.52
2527	5,453.0	76.5	1,673.0	23.5	7,126.0	284.0	6,842.0	11,460.4	20,628.7	22,615.19	40,707.30	+23.6	39.49
2528	6,651.2	73.5	2,393.1	26.5	9,044.3	315.5	8,728.8	14,620.7	26,317.3	28,142.73	50,657.00	+27.6	44.41
2529	4,678.0	71.5	1,864.5	28.5	6,542.5	350.5	6,192.0	10,371.6	18,668.9	19,595.70	35,272.50	-29.1	28.26
2530	5,145.8	68.9	2,325.4	31.1	7,471.2	389.4	7,081.8	11,862.0	21,351.6	21,883.91	39,391.04	+14.4	28.73
2531	6,708.8	72.3	2,571.0	27.7	9,279.8	432.7	8,847.1	14,818.9	26,674.0	26,318.37	47,373.02	+24.9	29.65
2532	8,372.9	71.7	3,307.6	28.3	11,680.5	480.8	11,199.7	18,759.5	33,763.1	31,629.94	56,927.15	+26.6	32.13
2533	8,886.0	72.0	3,449.1	28.0	12,335.1	604.1	11,731.0	19,649.4	35,368.9	31,270.01	56,285.99	+4.8	28.23
2534	9,657.6	69.6	4,216.4	30.4	13,874.0	784.8	13,089.2	21,924.4	39,463.9	32,998.08	59,396.51	+11.6	28.43
2535	10,696.6	69.6	4,682.6	30.4	15,379.2	1,193.5	14,185.7	23,761.0	42,769.8	34,364.44	61,856.00	+8.4	27.08
2536	11,831.0	70.0	5,075.3	30.0	16,906.3	2,855.3	14,051.0	23,535.4	42,363.7	32,929.76	59,273.58	-0.9	28.02
2537	12,969.7	68.1	6,086.6	31.9	19,056.3	1,536.2	17,520.1	29,346.2	52,823.2	39,084.14	70,360.50	+24.7	26.41
2538	15,820.9	63.0	9,276.4	37.0	25,097.3	2,398.5	22,698.8	38,020.5	68,436.9	47,867.02	86,160.63	+29.6	30.08
2539	18,120.4	62.9	10,676.0	37.1	28,796.4	1,784.9	27,011.5	45,244.3	81,439.7	53,808.40	96,855.07	+19.0	31.63
2540	19,608.0	59.3	13,467.1	40.7	33,075.1	2,319.7	30,755.4	51,515.3	92,727.5	58,052.77	104,494.95	+13.9	32.88
2541	16,127.7	53.3	14,146.5	46.7	30,274.2	2,782.3	27,491.9	46,048.9	82,888.1	47,994.63	86,390.41	-10.6	30.02
2542	19,033.9	57.2	14,232.3	42.8	33,266.2	3,014.9	30,251.3	50,670.9	91,207.7	52,647.14	94,764.94	+10.0	32.09
2543	20,995.9	55.7	16,700.4	44.3	37,696.3	3,732.7	33,963.6	56,889.0	102,400.2	58,199.81	104,759.65	+12.3	34.16
2544	23,087.9	53.6	19,967.6	46.4	43,055.5	43,26.9	38,728.6	64,870.4	116,766.7	65,311.70	117,561.03	+14.0	36.35
2545	24,144.6	54.9	19,867.9	45.1	44,012.5	41,15.5	39,897.0	66,827.5	120,289.5	66,827.50	120,289.50	+3.0	36.04
ที่มา:	กองควบคุมยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา												
หมายเหตุ:	1. ตัวเลขปริมาณการจะต้องลบมูลค่าส่งออกด้วย (ภาพที่ 6.28)												
	2. ตัวเลขจากรายงานต่ำกว่าความจริงประมาณร้อยละ 67.5 (รายงานต่ำไปร้อยละ 48 และรายงานไม่รวมรายการการค้าปลีกกรรม และยาเสพติด วัตถุประสงค์ด้วย)												
	3. ราคาขายปลีกประมาณ 1.8 เท่าของราคาขายส่ง												

เฉลี่ย 15 ปี

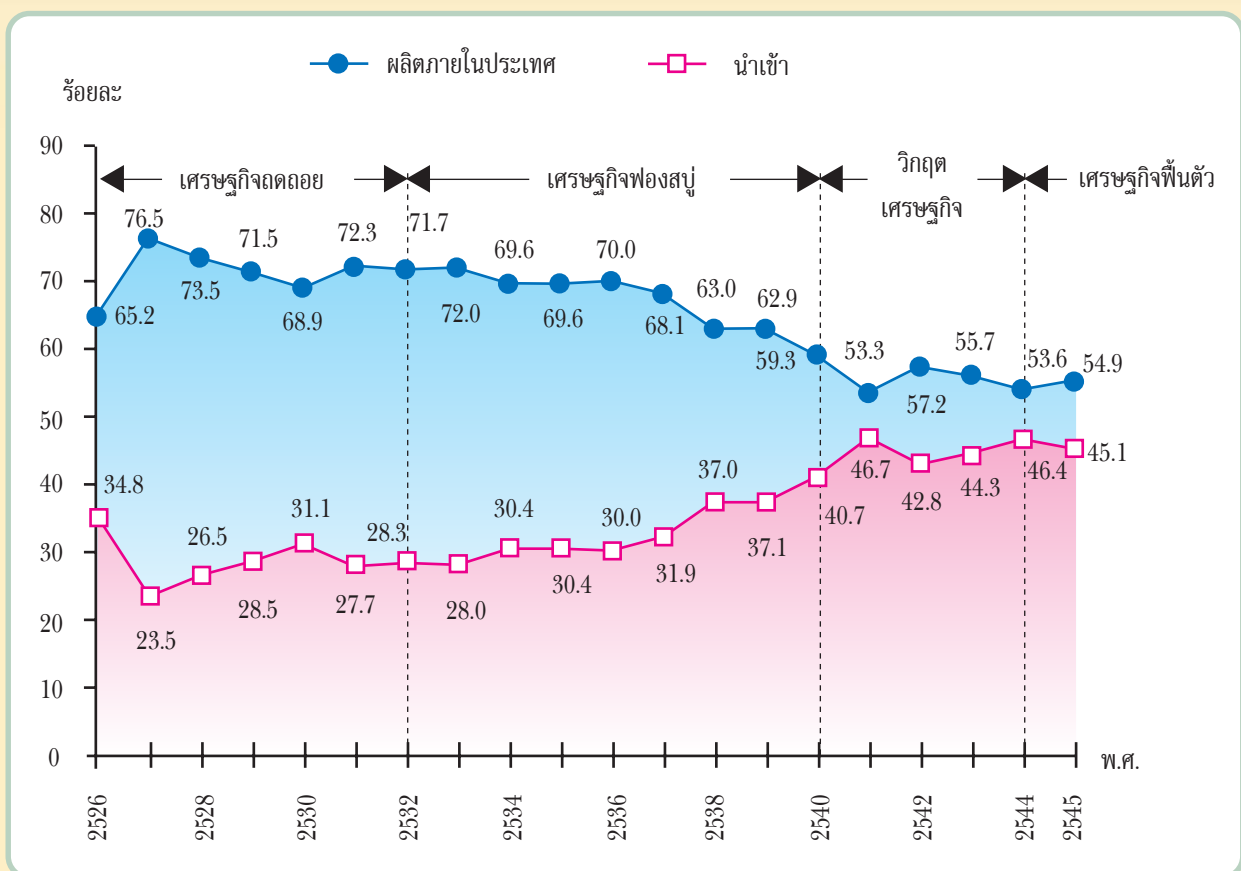
7.7

ภาพที่ 6.26 ร้อยละของสถานที่ผลิตยาที่ได้ GMP พ.ศ. 2532 - พ.ศ. 2546

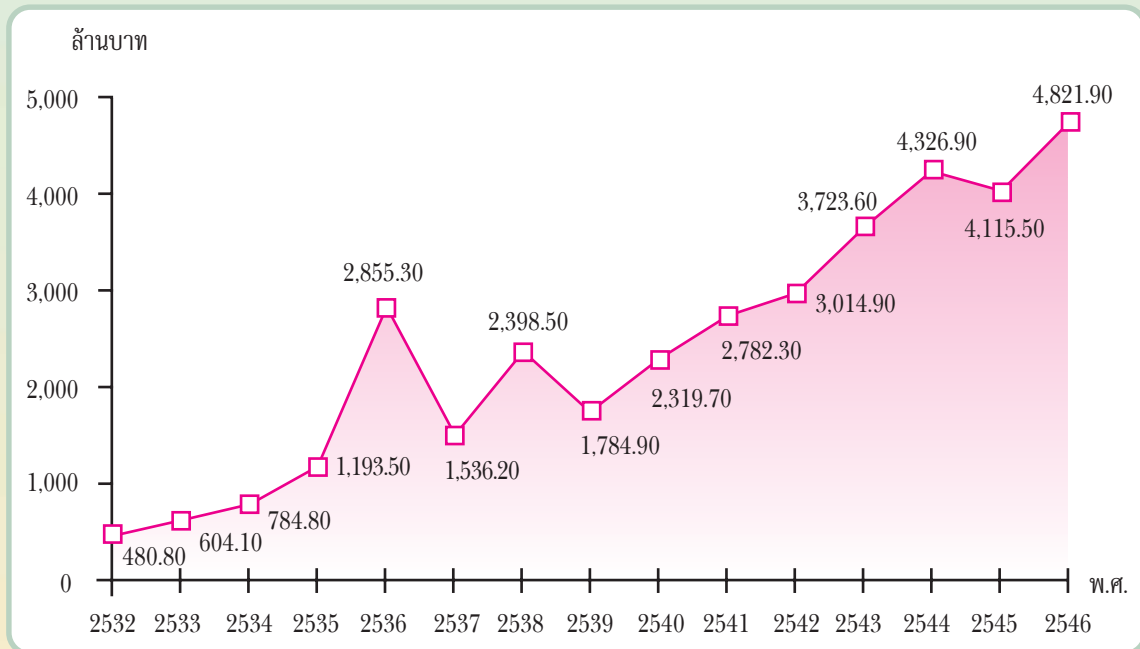
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

ภาพที่ 6.27 ร้อยละของมูลค่าการผลิตและนำส่งเข้ายาแผนปัจจุบัน (สำหรับมนุษย์) พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2545

ที่มา: กองควบคุมยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

ภาพที่ 6.28 มูลค่าการส่งออกยาของประเทศใน พ.ศ. 2532 - พ.ศ. 2546 (ราคาปัจจุบัน)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

หมายเหตุ: พ.ศ. 2532-2546 มูลค่าส่งออกยาได้จากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

1.3.2 เทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข

พัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข ความตื่นตัวทางด้านสุขภาพของประชาชนที่มีกำลังซื้อสูงและการเปลี่ยนผ่านทางระบาดวิทยา ทำให้ระบบสาธารณสุขไทยมีการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะเครื่องมือแพทย์ไฮเทคใหม่ๆ ที่มีราคาแพง ตลอดจนวิธีการตรวจรักษาแบบใหม่ๆ ที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้มีการนำเข้าเครื่องมือแพทย์ไฮเทคเหล่านี้เพิ่มขึ้นมากในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ และหยุดลงเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ดังเช่น เครื่องตรวจอวัยวะภายในด้วยสนามแม่เหล็กไฟฟ้าที่เปิดบริการในไทย ในช่วง พ.ศ. 2531 - 2543 แต่หลังวิกฤตเศรษฐกิจกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย (ภาพที่ 6.29) โดยเฉพาะเครื่องมือแพทย์ไฮเทคฯ มีการกระจุกตัวในเมืองใหญ่และอยู่ในภาคเอกชนมากกว่าภาครัฐยกเว้นเครื่องสลายนิ่วและเครื่องอัลตราซาวด์ที่มีในภาครัฐมากกว่าเอกชน (ตารางที่ 6.40)

ตารางที่ 6.40 อุปกรณ์การแพทย์ที่สำคัญและการกระจาย

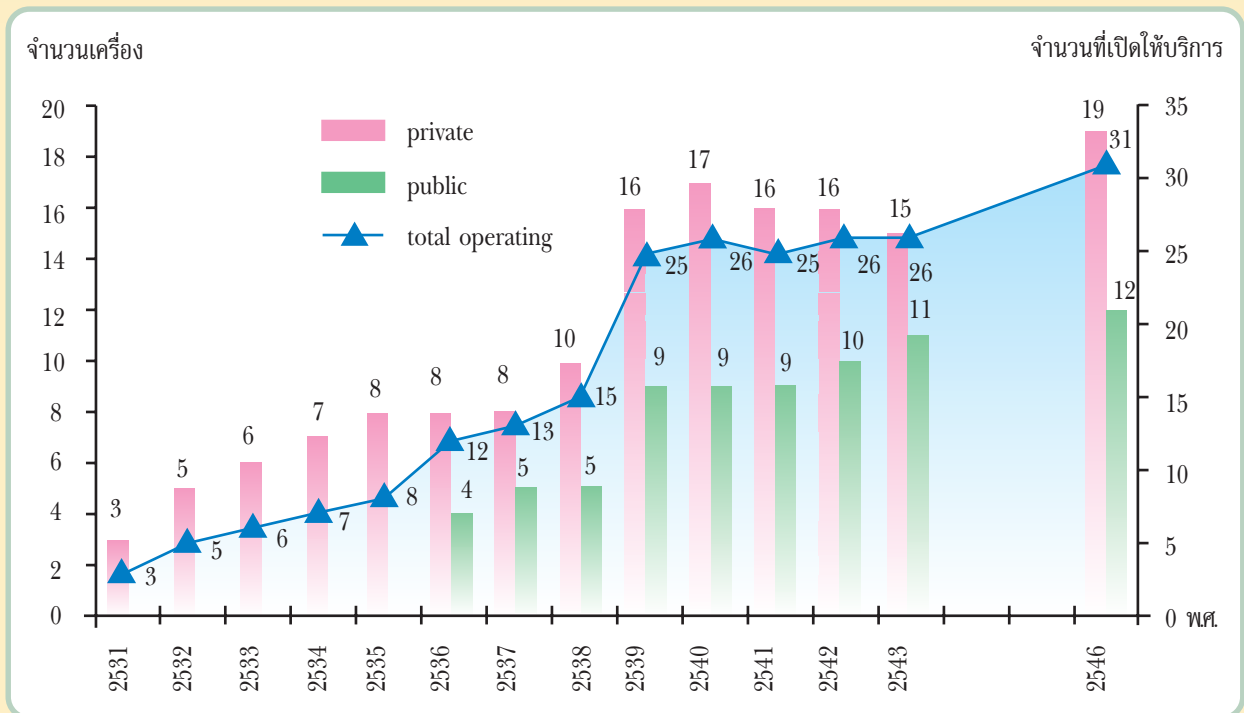
อุปกรณ์การแพทย์ที่สำคัญ	จำนวนทั้งหมด	กรุงเทพมหานคร	ภูมิภาค	รวม		หมายเหตุ
				รัฐ	เอกชน	
1. เครื่องเอ็กซเรย์คอมพิวเตอร์ ⁽¹⁾	266	89 (33.5)	177 (66.5)	83 (31.2)	183 (68.8)	พ.ศ. 2546
2. เครื่องตรวจอวัยวะภายในด้วยสนามแม่เหล็กไฟฟ้า ⁽¹⁾	31	20 (64.5)	11 (35.5)	12 (38.7)	19 (61.3)	พ.ศ. 2546
3. เครื่องสลายนิ่ว ⁽²⁾	75	22 (29.3)	53 (70.7)	55 (73.3)	20 (26.7)	พ.ศ. 2545
4. เครื่องตรวจมะเร็งเต้านม ⁽¹⁾	113	62 (54.9)	51 (45.1)	45 (39.8)	68 (60.2)	พ.ศ. 2546
5. เครื่องอัลตราซาวด์ ⁽²⁾	1,643	269 (16.4)	1,374 (83.6)	1,271 (77.4)	372 (22.6)	พ.ศ. 2545

ที่มา: ⁽¹⁾ ได้จากกองรังสีและเครื่องมือแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2546

⁽²⁾ ได้จากรายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2546

หมายเหตุ: ตัวเลขใน ( ) คือ ร้อยละ

ภาพที่ 6.29 จำนวนเครื่องตรวจอวัยวะภายในด้วยสนามแม่เหล็กไฟฟ้าที่เปิดบริการในประเทศไทยจำแนกตามสถานบริการภาครัฐและเอกชน

ที่มา: พ.ศ. 2531 - 2542 ได้จาก ปิยะ หาญวรวงศ์ชัย, 2542.

พ.ศ. 2546 ได้จาก กองรังสีและเครื่องมือแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2546

หมายเหตุ: จำนวนเครื่องที่ระบุในแต่ละปีเป็นจำนวนเมื่อปลายปีนั้น (ยกเว้น พ.ศ. 2543)

มูลค่าการนำเข้าเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ในช่วง พ.ศ. 2534-2546 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 12.4 ต่อปี โดยหลังวิกฤตเศรษฐกิจในระยะแรกมูลค่าการนำเข้ามีแนวโน้มลดลงและขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.2 ใน พ.ศ. 2546 ในขณะที่การส่งออกเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยใน พ.ศ. 2546 เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2545 ถึงร้อยละ 24.7 สำหรับใน พ.ศ. 2547 ตลาดเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ มีแนวโน้มเติบโตทั้งตลาดในประเทศที่ได้รับปัจจัยหนุนจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทำให้คนไทยมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นจึงสนใจสุขภาพมากขึ้น ประกอบกับนโยบายการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Thailand: Centre of Excellent Health of Asia) และสำหรับตลาดต่างประเทศก็มีความต้องการเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ของไทยเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ของไทยมีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และมีราคาไม่สูงนักเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งในเอเชีย (ตารางที่ 6.41 ตารางที่ 6.42 และภาพที่ 6.30)

ตารางที่ 6.41 มูลค่าการนำเข้าเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2546 (ล้านบาท)

ผลิตภัณฑ์	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
HS 9018.90 อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่นๆ	491.9	705.9	1,292.8	925.2	1,070.7	1,359.1	1,566.7	1,161.2	1,079.0	2,323.7	2,179.1	2,453.0	2,794.4
HS 9018.19 เครื่องวินิจฉัยด้วยไฟฟ้าอื่นๆ	377.9	417.5	718.8	773.9	784.5	873.5	996.2	493.6	542.7	1,402.4	1,051.9	955.7	1,426.2
HS 9019.20 เครื่องบำบัดโรคด้วยไอออน ฯลฯ	138.6	130.1	195.8	221.7	303.7	303.8	404.0	417.3	188.9	458.6	366.6	306.2	398.3
HS 9019.20 เครื่องสเตอริไรเซอร์ที่ใช้ในทางการแพทย์ ฯลฯ	98.4	99.4	180.5	228.5	202.6	301.0	501.9	312.9	146.3	293.3	410.5	335.9	177.7
HS 9018.39 พลอดชนิดยา เข็มชนิดยา ฯลฯ	113.6	136.0	178.3	312.9	298.8	382.4	388.3	303.3	326.4	416.3	496.8	509.0	647.8
HS 9021.90 อวัยวะเทียมอื่นๆ ของร่างกาย	119.9	112.2	139.4	187.1	243.6	267.3	284.9	237.1	263.1	309.0	342.1	2.7	-
HS 3701.10 แผ่นไวแสงและฟิล์มสำหรับเอ็กซเรย์	137.1	165.7	132.3	140.6	169.7	220.7	224.4	202.0	240.6	222.7	291.9	297.6	322.8
HS 9018.50 อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่นๆ เกี่ยวกับทันตวิทยา	32.6	88.3	105.6	137.9	156.2	209.7	215.4	197.5	136.7	324.2	210.0	301.8	329.8
HS 3006.10 เอนไซม์แบบผล วัสดุใช้เย็บแผลอื่นๆ	102.9	136.8	134.1	157.7	172.3	186.4	256.1	194.6	244.6	231.8	302.9	290.6	342.7
HS 9018.32 เข็มชนิดยาทำด้วยโลหะและเข็มสำหรับเย็บแผล	143.4	174.9	194.9	204.3	193.6	209.5	255.4	193.3	171.4	227.8	262.7	233.1	250.6
HS 9021.19 เครื่องใช้อื่นทางศัลยกรรมกระดูก	73.3	88.4	104.8	148.9	209.8	260.6	267.6	190.7	232.8	297.0	354.1	4.8	-
HS 9018.49 อุปกรณ์และเครื่องใช้ทางทันตกรรม	38.7	51.7	84.5	117.6	138.2	170.4	181.1	182.8	213.0	350.5	386.1	418.9	398.2
HS 9019.10 เครื่องใช้ในการบำบัดโรคด้วยวิธีทางกล	40.5	58.8	56.9	333.5	403.2	279.5	211.6	141.1	53.8	57.0	74.0	105.7	198.9
HS 3005.90 แวดัดดึง ผ้ากอซ ผ้าพันแผลและของที่คล้ายกัน	71.4	100.4	92.1	119.2	138.1	139.3	184.5	138.7	66.2	95.1	111.4	140.6	110.8
HS 9402.90 เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ทางการแพทย์	41.8	59.9	113.9	165.1	211.3	310.9	290.2	111.1	60.2	65.7	63.4	97.8	91.3
รวม	2,022.0	2,526.0	3,724.7	4,168.1	4,696.3	5,474.1	6,198.3	4,477.2	3,965.8	7,707.4	6,903.5	6,453.3	7,489.5
อื่นๆ	471.2	719.5	670.9	976.0	1,163.9	1,276.7	1,471.8	980.4	1,222.9	2,257.4	1,938.5	2,008.6	2,600.7
รวมทั้งหมด	2,493.2	3,245.5	4,395.6	5,144.1	5,860.2	6,750.8	7,670.1	5,457.6	5,188.7	9,334.8	8,842.0	8,461.910,090.2	
อัตราการขยายตัว (%)	-	+30.2	+35.4	+17.0	+13.9	+15.2	+13.6	-28.8	-4.9	+79.9	-5.3	-4.3	+19.2

อัตราการนำเข้าขยายตัวเฉลี่ย 12 ปี

+12.4

ที่มา: กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 6.42 มูลค่าการส่งออกเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ของประเทศไทย พ.ศ.2534-พ.ศ.2546 (ล้านบาท)

ผลิตภัณฑ์	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
HS 3005.10 ของใช้แต่งแผลที่มีसानยัต	98.0	146.8	212.3	238.2	298.1	267.8	344.4	465.9	501.5	590.9	719.5	567.3	682.9
HS 3005.90 แวดคั่ง ฟักอช สาลี อื่นๆ	173.5	308.5	1,365.7	136.5	783.7	23.0	26.3	45.0	107.9	356.4	424.1	548.5	650.9
HS 3006.10 เอ็นเย็บแผล วัสดุเย็บแผลอื่น	3.5	0.3	1.9	2.2	0.1	1.6	3.2	2.8	2.6	8.7	16.3	4.1	4.6
HS 3006.20 ริเจนต์ที่ใช้ตรวจกลุ่มเลือด	-	-	-	-	0.1	0.4	0.3	1.7	0.1	0.2	0.2	0.3	2.8
HS 3006.30 ริเจนต์ที่ใช้ในการตรวจวินิจฉัยโรคที่มาจากจุลินทรีย์	0.2	-	278.3	0.3	1.1	0.1	0.4	21.0	2.6	2.2	2.5	-	-
HS 3006.40 ซีเมนต์อุดฟันและของอื่นที่ใช้อุดฟัน	-	-	0.2	-	5.1	-	0.1	1.4	1.4	-	0.006	0.70	0.20
HS 3006.50 ที่บและชุดสำหรับปฐมพยาบาล	-	-	2.6	-	-	0.8	0.7	0.2	0.5	1.2	1.3	1.4	1.8
HS 3701.10 แผ่นไวแสงและฟิล์มสำหรับเอกซเรย์	9.0	281.0	4.8	1.6	0.3	0.4	0.7	2.5	1.1	0.4	0.6	0.4	1.0
HS 3702.10 ฟิล์มม้วนไวแสงสำหรับเอกซเรย์	5.6	5.3	2.2	-	0.2	1.1	-	0.3	0.2	-	-	0.03	0.6
HS 4015.11 ถุงมือใช้ในทางศัลยกรรม	451.0	780.2	1,227.2	1,045.1	822.2	1,022.0	1,206.3	1,649.0	1,521.3	1,796.4	2,019.9	1,733.5	1,905.9
HS 8419.20 เครื่องเสตอโรดที่ใช้ในการแพทย์ศัลยกรรมหรือใช้ในห้องปฏิบัติการ	0.9	5.6	2.0	0.3	1.4	7.3	32.8	4.6	6.7	2.3	7.4	12.7	2,757.4
HS 8713.10 รถเข็นสำหรับคนพิการ	0.1	-	-	-	0.2	0.2	-	0.4	0.0	0.8	1.1	1.0	0.2
HS 8713.90 รถเข็นสำหรับคนพิการอื่นๆ	0.1	1.5	14.7	0.2	3.1	1.5	2.7	1.6	0.4	1.1	2.2	0.7	1.4
HS 9001.30 คอนแทกเลนส์	-	-	0.6	-	-	0.5	8.7	2.8	0.9	3.1	80.0	258.0	208.4
HS 9018.11 เครื่องบันทึกคลื่นหัวใจไฟฟ้า	1.2	0.5	0.3	-	0.2	0.8	0.2	4.0	0.1	1.7	4.7	4.2	3.0
HS 9018.19 เครื่องวินิจฉัยโรคด้วยไฟฟ้าอื่นๆ	5.1	16.0	13.6	10.2	28.0	40.0	95.0	113.6	118.8	395.2	178.4	295.7	250.9
HS 9018.20 เครื่องรังสีอัลตราไวโอเล็ตหรืออินฟราเรด	0.1	1.5	4.0	2.0	7.2	3.1	25.6	7.7	0.5	6.8	0.8	8.8	22.7
HS 9018.31 หลอดชนิดยามีหรือไม่มีเข็มฉีดยา	60.0	142.0	246.5	240.9	378.3	204.9	228.0	337.3	187.3	248.5	247.0	247.3	246.0
HS 9018.32 เข็มฉีดยาทำโดยโลหะและเข็มสำหรับเย็บแผล	170.6	162.4	180.9	202.8	234.7	250.7	346.5	324.0	211.1	64.5	464.6	405.7	413.0
HS 9018.39 หลอดชนิดยา เข็มฉีดยา ฯลฯ ประเภทอื่นๆ	-	126.7	11.0	56.3	28.1	20.4	31.1	69.0	65.4	32.7	77.3	93.9	138.8
HS 9018.41 เครื่องกรอฟัน	0.2	0.8	-	0.5	-	0.1	0.9	2.4	19.5	3.2	34.9	25.9	67.7
HS 9018.49 อุปกรณ์และเครื่องใช้ทางทันตกรรมอื่นๆ	0.4	4.3	2.9	0.6	6.3	8.5	13.1	28.7	12.6	8.0	5.7	11.0	11.9

ตารางที่ 6.42 (ต่อ) มูลค่าการส่งออกเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ของประเทศไทย พ.ศ.2534-พ.ศ.2546 (ล้านบาท)

ผลิตภัณฑ์	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
HS 9018.50 อุปกรณ์และเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับทันตศัลยกรรม	0.2	0.4	2.2	1.1	3.0	1.5	5.0	2.2	2.8	8.0	6.8	12.8	9.6
HS 9018.90 อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่นๆ	722.4	1,190.3	1,906.1	2,415.2	2,622.4	3,007.5	4,206.7	5,993.5	5,819.4	6,605.6	7,121.6	7,299.0	7,131.2
HS 9019.10 เครื่องใช้ในการบำบัดโรคโดยวิธีทางกล	97.4	115.2	273.3	299.6	267.9	160.3	258.2	324.1	293.5	299.0	298.8	246.2	153.9
HS 9019.20 เครื่องบำบัดโรคด้วยไอโซน	32.1	33.0	41.3	53.0	28.0	35.3	51.1	13.3	28.9	67.0	73.8	98.8	63.9
HS 9021.11 ข้อต่อเทียม	0.8	-	-	-	0.1	-	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	-	-
HS 9021.19 เครื่องใช้ทันตกรรมศัลยกรรมกระดูก	2.7	0.1	0.2	0.3	1.8	1.2	2.8	1.3	3.4	1.2	2.0	-	-
HS 9021.21 ฟันปลอม	25.1	54.9	27.7	10.6	6.7	8.0	13.4	19.3	18.3	26.2	44.1	47.8	59.8
HS 9021.29 อุปกรณ์ติดตั้งเกี่ยวกับฟัน	0.3	-	4.5	22.8	18.2	20.6	23.0	34.8	26.1	3.9	15.4	39.9	52.5
HS 9021.30 อวัยวะเทียมอื่นของร่างกาย	1.7	1.2	0.5	1.6	2.3	0.1	1.3	0.7	1.4	2.0	0.3	-	-
HS 9021.40 เครื่องช่วยฟัง	-	0.2	-	-	-	-	0.6	0.2	2.9	1.0	-	0.2	0.02
HS 9021.50 เครื่องควบคุมฟังก์ชันสำหรับกระดูกสันหลังแบบมีกำลัง	-	-	-	0.1	-	-	-	-	-	-	0.01	-	-
HS 9021.90 อื่นๆ ไม่หมวด HS9021	0.5	0.4	0.1	0.3	1.1	1.0	2.3	0.2	5.8	3.9	3.3	8.2	13.5
HS 9022.19 อื่นๆ ไม่หมวด HS9022	1.6	9.7	25.1	14.1	10.1	2.6	2.6	3.4	23.6	10.8	12.8	10.1	18.3
HS 9022.21 เครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้ในการเสริมสร้างใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์	0.5	0.4	0.1	0.8	1.4	4.3	1.3	-	0.5	2.7	0.1	3.8	0.7
HS 9022.29 เครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้ในการเสริมสร้างใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ	1.1	-	1.3	3.7	0.1	1.1	-	-	0.2	-	2.0	1.3	0.03
HS 9022.30 ทลอคเคอิกส์เรย์	0.3	1.9	3.1	0.4	2.0	1.7	0.3	3.1	1.2	1.6	0.5	1.8	2.7
HS 9022.90 อื่นๆ ไม่หมวด HS9022	1.6	3.2	5.2	2.6	16.2	8.2	14.5	23.4	11.2	30.7	50.7	27.6	36.2
HS 9402.10 เก้าอี้ที่พับ	10.2	18.6	23.3	19.2	19.0	20.6	13.1	7.1	4.6	3.7	2.9	9.5	3.1
HS 9402.90 เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ในทางการแพทย์	3.1	4.9	7.7	5.0	3.1	12.6	46.0	30.7	6.8	17.6	10.7	5.0	12.5
รวม	1,881.1	3,417.8	5,893.4	4,728.1	5,601.8	5,141.8	7,009.3	9,542.5	11,495.2	10,860.5	11,934.5	11,973.1	14,930.1
อัตราการขยายตัว (%)	-	+81.6	+72.4	-19.7	+18.4	-8.2	+36.3	+36.1	-6.2	+21.3	+9.9	+0.3	+24.70

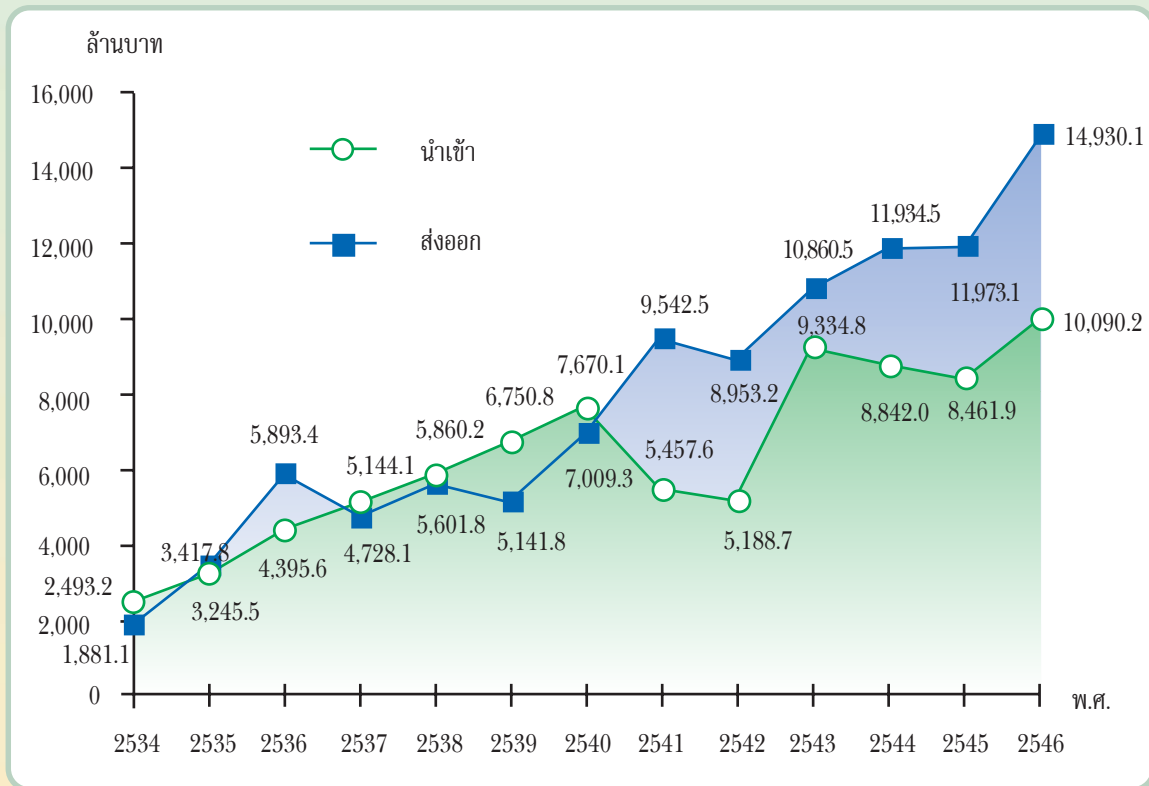
อัตราการส่งออกขยายตัวเฉลี่ย 12 ปี

+18.8

ที่มา: กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ภาพที่ 6.30 มูลค่าการนำเข้า ส่งออก เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ของประเทศไทย พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2546

ที่มา: จากตารางที่ 6.41 และ ตารางที่ 6.42

1.4 องค์ความรู้

องค์ความรู้ในระบบสาธารณสุข มี 2 ลักษณะ คือ องค์ความรู้พื้นฐานที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดบริการ และองค์ความรู้เชิงระบบ เพื่อการพัฒนากระบวนการ

ในด้านองค์ความรู้พื้นฐานนั้น ประเทศไทยมีการนำเข้าองค์ความรู้ด้านนี้จากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะในตะวันตกเป็นส่วนมาก ในระยะหลังมีการส่งเสริมศึกษาวิจัยภายในประเทศมากขึ้น ทั้งภายใต้โครงการวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์ความรู้พื้นฐานจากภูมิปัญญาดั้งเดิมในเรื่องสมุนไพรและแพทย์แผนไทย เพิ่งจะได้รับความสนใจในการพัฒนาอย่างจริงจังในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเท่านั้น และก็มีสมุนไพรหลายตัวที่เริ่มประสบความสำเร็จ เช่น ตรีผลา ยาอ ฟ้าทะลาย โยโร ขมิ้นชัน เป็นต้น

ในส่วนขององค์ความรู้เชิงระบบ เพื่อการพัฒนากระบวนการสุขภาพอนามัยนั้น เนื่องจากเรานำเข้าองค์ความรู้พื้นฐานมาจากตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ระบบบริการสุขภาพของไทยจึงตามแบบระบบในตะวันตก (โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา) แต่เนื่องจากรัฐบาลเห็นความสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนากระบวนการสุขภาพ ให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมของไทย จึงได้จัดตั้งสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เป็นองค์กรอิสระนอกกระบบราชการขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา